

Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Katri Lampainen
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Grooming internetissä ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Katri Lampainen

Sosiologia

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Terhi-Anna Wilska

Kevät 2011

sivumäärä: 115 sivua + liite 8 sivua

Internet on tarjonnut lapsille ja nuorille kaivatun tilan ja uudenlaisia mahdollisuuksia sosiaaliseen verkostoitumiseen ilman huoltajien ja vanhempien valvontaa. Vanhempien ymmärryksen tai kiinnostuksen puute internetin luomia mahdollisuuksia kohtaan on kuitenkin jättänyt monen lapsen alttiiksi ja helposti lähestyttäväksi myös niiden aikuisten taholta, jotka tuntevat seksuaalista mielenkiintoa lapsia kohtaan. Tätä aikuisen lapsen kohdistamaa lähestymistapaa kutsutaan nimellä grooming.

Groomingin tekniikka ei ole iso mysteeri. Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön pyrkivä aikuinen lähestyy lasta usein samankaltaisin tavoin, kuin aikuiset lähestyvät muita aikuisia. Tyypillisesti grooming-prosessi sisältää tehokkaan yhdistelmän huomioimista, välittämistä, hellyyttä, ystävällisyyttä ja lahjojen antamista. Ratkaiseva ero näiden tilanteiden välillä on epätasa-arvoisuus, joka vallitsee hyväksikäyttöön pyrkivän aikuisen auktoritatiivisuuden ja haavoittuvan lapsen välillä (Lanning 2010, Wolak ym. 2008). Huolimatta grooming prosessin toteutumisen näennäisestä ”selvyydestä”, on vain vähän tutkittu sitä, kuinka internetin kautta aloitettu suhde lapsen ja tekijän välillä on alkanut, millaiseksi se on muodostunut ja miten sitä on ylläpidetty. Tämän tutkielman tavoitteena on pyrkiä vastaamaan näihin kysymyksiin ja osaltaan tuoda yksityiskohtaisempaa tietoa internetin kautta toteutuvan grooming-prosessin vaiheista. Tutkimustehtävän keskiössä on lapsen ja hyväksikäyttöön pyrkivän aikuisen välinen vuorovaikutussuhde.

Tutkimus toteutettiin sähköisenä verkkokyselynä, ja toimitettiin lasten seksuaalisia hyväksikäyttörivoksia tutkivien poliisiviranomaisten vastattaviksi poliisin intranetin ja sähköpostilistan kautta. Kyselyn rakenteessa hyödynnettiin O’Connellin (2003) typologiaa grooming-prosessista, ja esitettyjen kysymysten muotoon vaikuttivat vahvasti muun muassa Wolakin, Finkelhorin & Michellin (2000, 2003, 2008) tutkimukset ja kirjoitukset. Keskeisimmät tulokset osoittivat tekijän yleisimmin lähestyneen lasta sosiaalisen verkkoyhteisön kautta kommentoiden lapsen kuvaa. Yleisin syy lapsen pysymiseen vuorovaikutussuhteessa tekijän kanssa selittyi lapsen kokemuksesta tekijän häneen kohdistamasta ymmärryksestä, hyväksynnästä ja välittämisestä. Tutkimus myös osoitti että lapsi voi ryhtyä vuorovaikutukseen tekijän kanssa uteliaisuudesta, seikkailun halusta, aineellisen hyödyn toivosta (raha, alkoholi) tai kiinnostuksesta seksuaalisuutta ja seksiasioita kohtaan. Lapsi oli yleensä ollut vapaaehtoisesti mukana seksuaalisessa kanssakäymisessä tekijän kanssa. Tämä ”vapaaehtoisuus” juontui lapsen miellyttämisen halusta, velvollisuuden tunteesta tai epäsuoran tai suoran painostuksen kokemuksesta. Hyväksikäyttöön ei juuri koskaan liittynyt fyysistä väkivaltaa tai voimankäyttöä.

Avainsanat: internet, grooming, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, vuorovaikutus

ABSTRACT

Grooming via Internet and Child Sexual Exploitation

Katri Lampainen

Sociology

Masters' thesis

Department of Social Sciences and Philosophy

University of Jyväskylä

Supervisor: Terhi-Anna Wilska

Spring 2011

115 pages + 1 appendix (8 pages)

Internet has provided young people a welcome space enabling unprecedented social networking opportunities without parental supervision. Parents and care-givers' lack of knowledge or interest in relation to internet and its possibilities has left many young people vulnerable and easily accessible to child molesters wanting them for sexual purpose. This approach towards a child is referred to as "grooming".

The grooming technique of how adult grooms a child in order to sexually abuse her/him is not a great mystery: offenders seduce children much the same way adults seduce one another. Typically the grooming process includes an effective combination of attention, affection, kindness, recognition and gifts. The fundamental difference, however, is the disparity between adult authority of the child molester and vulnerability of the child victim. (Lanning 2010; Wolak et al. 2008). Despite the ostensible "truism" of the grooming process itself, it has remained unstudied in Finland on how exactly these internet-initiated relationships between child and molester are formed, established and maintained. The aim of this study is to answer these questions in order to gain more detailed knowledge about the grooming process. The focus lies particularly in the computer-mediated communication and the interaction established by a child and the molester.

The study was conducted in a web-based survey, distributed via law-enforcement officers' intranet and the mailing list of officers dealing with child sexual abuse-cases. The structure of the survey was based on O'Connell's (2003) typology of grooming process, and the form of proposed questions were most influenced by the studies and writings of Wolak, Finkelhor & Michell (2000, 2003, 2008).

Main results of the study suggest that molesters usually approach the victim by commenting and admiring victim's photo's via social networking sites. Often child victims decided to stay in contact with the molester because they felt understood, accepted and loved. Besides that the study revealed that children engaged in interactions because they felt curious, felt a sense of adventure, could gain some material goods (money, alcohol) and/or sexual arousal. In most cases the victim had consented to sexual acts with the molester. This "consent" was derived from child's eagerness to please or a feeling of obligation, duty or due to an indirect or direct threat. Hardly ever sexual exploitation was found taken place by direct coercion with force or violence.

Keywords: internet, grooming, child sexual exploitation, computer-mediated communication

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	5
2 LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ	10
2.1 MITÄ GROOMING TARKOITTA?	10
2.1.1 Käsitteen määrittely.....	10
2.1.2 Groomingin teoreettista hahmotusta	11
2.1.3 Hyväksikäyttäjät ja hyväksikäytetyt	12
2.1.4 Grooming internetissä, pohjoismainen evidenssi ja tutkimuksen tarve.....	15
2.2 LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ, LAINSÄÄDÄNTÖ	19
2.2.1 Suomen lainsäädäntö lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.....	19
2.2.2 Rikosten laajuus Suomessa	20
2.2.3 Lasten seksuaalisen hyväksikäyttörikosten ehkäisyn ongelmallisuus ja lainsäädännön tulkinnan vaikeus	22
2.2.4 Kansainvälinen yhteistyö ja muutosehdotukset suomalaiseen lainsäädäntöön.....	25
2.2.5 Moniammatillinen viranomaisyhteistyö Suomessa	26
3 VIRTUAALINEN KONTEKSTI HYVÄSIKÄYTÖN ALUSTANA.....	29
3.1 JOHDANTO	29
3.2 INTERNETIN GLOBAALISUUS.....	31
3.3 LAPSEN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN MEDIAMUOTOKUVA	32
3.4 INTERNETIN MYÖTÄVAIKUTUS GROOMINGIIN	35
3.5 FOKUS LAPSIIN JA NUORIIN.....	38
3.5.1 'Ei-lapsi' ja kiire aikuiseksi.....	38
3.5.2 Kasvava kiinnostus seksiin	40
3.5.3 Lapset ja nuoret Internetissä. Mitä oletamme ja mitä lapset itse kertovat?.....	43
3.6 AIEMPI TUTKIMUSTIETO INTERNET GROOMINGISTA	46
4 GROOMING JA VIRTUAALISEN KOMMUNIKOINNIN ERITYISPIIRTEET	49
4.1 VIRTUAALISEN KOMMUNIKOINNIN ERITYISPIIRTEET. MIKSI LAPSI VASTAA VIERAAN YHTEYDENOTTOON?.....	49
4.2 VIRTUAALINEN KOMMUNIKOINTI JA TUTTAVUUDEN TEKEMINEN	51
4.3 LÄHEISEN VIRTUAALISUHTEE SUHTEEN LUOMINEN JA YLLÄPITO	53
4.4 MIKSI LAPSI EI KATKAISE EPÄMIELLYTTÄVÄKSI MUUTTUNUTTA SUHDETTA?.....	56
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA METODOLOGIA.....	59
5.1 VIITEKEHYS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	59
5.2 TUTKIMUSMENETELMÄ	63
5.3 WEBROPOL SÄHKÖISEN KYSELYN TOTEUTUSALUSTANA.....	66
6 GROOMING PROSESSIN KULKU.....	69
6.1 NETTIIN LIITTYVÄN SEKSUAALISEN HYVÄSIKÄYTÖN PERUSLÄHTÖKOHDAT	69
6.2 GROOMING PROSESSIN ALKU.....	74
6.3 TUTUSTUMISESTA LÄHENTYMISEEN.....	79
6.4 SEKSIN KONKRETISOITUMINEN OSAKSI VUOROVAIKUTUSTA JA LAPSEN "VAPAAEHTOISUUS"	85
6.5 LAPSEN ASENNE TEKIJÄÄ KOHTAAN JA PERVERSSI VAIHTOSUHDE	90
6.6 SUHTEEN SALAMINEN JA SIIRTYMINEN REAALIMAAILMAAN	96
6.7 RIKOKSESTA SELVILLE PÄÄSEMINEN	99
6 TULOKSET JA YHTEENVETO.....	102
7 POHDINTA	106
8 LÄHTEET	109

Kuvat

Kuva 1	Kuinka usein lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö liittynyt internetiin	69
Kuva 2	Koettu tiedon tarve internetiin liittyvästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ..	70
Kuva 3	Internetin kautta seksuaalirikoksen uhreiksi joutuneiden lasten iät.....	70
Kuva 4	Internetiin liittyvä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö sisältää.....	72
Kuva 5	Eri viestintäkanavien merkitys vuorovaikutuksessa	73
Kuva 6	Tekijän tyypillinen lähestymistapa	74
Kuva 7	Tekijän ja lapsen välinen vuorovaikutuskanava	75
Kuva 8	Lapsen kokemus vuorovaikutuksen jatkamisesta tutustumisen jälkeen	78
Kuva 9	Kumman osapuolen aloitteesta internetin kautta luotua suhdetta on pidetty yllä...	79
Kuva 10	Tekijä pyrkii luomaan hyväksikäytön mahdollistavaa suhdetta lapseen	80
Kuva 11	Kuinka usein hyväksikäyttöön pyrkivä valehtelee ikänsä lapselle	81
Kuva 12	Jos tekijä on valehdellut ikänsä, missä vaiheessa lapsi saa tietää totuuden	82
Kuva 13	Seksiin viittaavat asiat tutustumisvaiheessa mukana vuorovaikutuksessa	83
Kuva 14	Miten seksiin viittaavat asiat tulevat osaksi vuorovaikutusta	84
Kuva 15	Lapsi "vapaaehtoisesti" mukana seksuaalisessa kanssakäymisessä	85
Kuva 16	Miten lapsi perustelee "vapaaehtoisuuttaan"	86
Kuva 17	Hyväksikäyttöön liittyvä fyysinen voimankäyttö	87
Kuva 18	Lapsen suhtautuminen tekijään.....	91
Kuva 19	Lapsen kokemus tekijästä	93
Kuva 20	Tekijä ”tietää täsmälleen” mitä tekee	95
Kuva 21	Miten tekijä ohjannut lasta yhteydenpidon suhteen.....	96
Kuva 22	Miten tekijä pyrkii varmistamaan ettei suhde lapseen paljastu	97
Kuva 23	Millaista tapaamista tekijä yleensä ehdottaa.....	98
Kuva 24	Missä tekijä haluaa tavata lapsen	99
Kuva 25	Miten internetiin liittyvästä lapsen hyväksikäytöstä päästään selville	100
Kuva 26	Miten tekijä itse suhtautuu rikokseensa jäätyään kiinni	101

Kiitokset

Haluan kiittää tuesta, rohkaisusta ja kriittisestä palautteesta vanhempi rikoskonstaapeli Sina Hinkkasta, rikoskomisario Jussi Hyysaloa ja tutkija Maria Vesasta. Lämmin kiitos myös mediakasvatustyön asiantuntija Riitta Kauppiselle ja verkkonuorisotyön gurulle Martti Härmälle. Ennen kaikkea haluan kiittää Pelastakaa Lasten nettiturvallisuustyön päällikköä Mari Laihoa, joka kiireistään huolimatta vastasi lokakuussa 2009 opiskelijan sähköpostiviesteihin. Ilman tuota kirjeenvaihtoa, sekä sittemmin osoitettua rohkaisua, luottamusta ja jämäptiä ohjausta tämä tutkielma - kuten moni muukin asia - olisi jäänyt toteutumatta.

1 JOHDANTO

Suomi allekirjoitti Euroopan neuvoston yleissopimuksen lasten suojelemisesta seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa vastaan 25.10.2007. Joulukuussa 2010 hallitus teki eduskunnalle esityksen (HE 282/2010 vp) lakiuudistuksista yleissopimuksen ratifioimiseksi ja oikeusministeriön työryhmän esityksen pohjalta ehdotettujen uusien lakien sisällyttämiseksi suomalaiseen lainsäädäntöön. Yhtenä keskeisenä uudistusehdotuksena voidaan pitää nk. grooming-pykälän voimaansaattamista, jota oikeusministeri Tuija Brax esitteli joulukuussa 2010 eduskunnan täysistunnossa seuraavin sanoin:

”Yleissopimuksesta johtuu sitten merkittävä ja aika paljon jo julkisuutta, keskusteluakin, aiheuttanut muutos, että tullaan kriminalisoimaan niin sanottu grooming, jonka suomenkielinen ja lakiesityksessä oleva nimi on ”lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin”. Kysymys on houkuttelusta, joka tehdään tarkoituksessa valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen hyväksikäyttörikos. Usein tämä houkuttelu tapahtuu teknologiaa hyväksi käyttäen, mutta teon rangaistavuus ei edellytä teknologian hyväksikäyttöä.”¹

Groomingin kriminalisointia, jonka täytäntöön panosta direktiivi-asteelle asti äänestetään osana lakikokonaisuutta Euroopan parlamentissa kevään 2011 aikana², voidaan pitää huomattavana uudistuksena useista syistä. Esimerkiksi Suomen rikoslaissa ei ole aiemmin puututtu ”houkuttelemalla” toteutettavan rikoksen valmisteluun, vaikka lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen yrittäminen on ollut rangaistavaa. Hallituksen esityksen mukaan ”kysymyksessä olisi rikos, joka ei ole vielä edennyt edes sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisen tai hyväksikäyttörikoksen yrityksen asteelle”.³ Grooming pykälän määrittely on kirvoittanut keskustelua muun muassa siitä, millä tavoin uudistus toteutuessaan toisi konkreettisesti muutosta nykyiseen tilanteeseen.

Ottamatta kantaa ehdotuksen lainsäädännölliseen toimivuuteen, ehdotetun lain sisällöllistä merkitystä voidaan pitää poikkeuksellisena. Ehdotettu lakimuutos kertoo yhteiskunnan

¹ Täysistunnon pöytäkirja PTK 126/2010 vp 126. 7. joulukuuta 2010
http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/ptk_126_2010_ke_p_11.shtml (katsottu 20.1.2011)

² <http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=2&procnum=COD/2010/0064> (katsottu 20.01.2011)

³ <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100282> (katsottu 20.01.2011)

vahvasta pyrkimyksestä estää kaikin keinoin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia jopa ”jo ennen kuin ne ovat edes yrityksen asteella”. Ennen kaikkea yhteiskunta tunnustaa ja kriminalisoi sen toimintatavan, jonka myötä seksuaalirikos lapsen suhteen yleisimmin realisoituu: houkuttelemalla ja johdattelemalla. Lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä ei koskaan ole kyse vain fyysisistä kokemuksista, vaan laajemmin lapsen luottamuksen petttämisestä ja lapsen oikeuksia loukkaavasta vääristyneestä ihmissuhteesta. Lapsella on oikeus olla uhri myös silloin, kun hän on itse pitänyt aktiivisesti yhteyttä hyväksikäyttäjään.

Toimintatapa lapsen seksuaalisen hyväksikäytön valmistelussa, groomingissa, perustuu aikuisen henkilön lapseen kohdistamista johdattelevista teoista ja toiminnoista, joiden tarkoituksena on saada lapsi suostuvaiseksi seksuaalisiin tekoihin tai seksuaaliseen kanssakäymiseen aikuisen kanssa. Yleensä hyväksikäyttöön ei tällöin liity fyysistä painostusta tai voimankäyttöä. Groomingia on luonnehdittu manipulatiiviseksi prosessiksi, jossa kiintymys- ja luottamussuhteen rakentamisen kautta uhri saadaan alistetuksi hyväksikäyttösuhteeseen (ks. esim. Laitinen 2007; Berson, 2003). Tekniikka hyväksikäytön valmistelussa ei sinänsä ole suuri mysteeri: tekijät lähestyvät lapsia pitkälti samankaltaisin tavoin kuin aikuiset lähestyvät muita aikuisia pyrkiessään seksuaaliseen kontaktiin. Tyypillisesti grooming-prosessi sisältää tehokkaan yhdistelmän huomioimista, välittämistä, hellyyttä, ystävällisyyttä ja lahjojen antamista. Ratkaiseva ero näiden tilanteiden välillä on epätasa-arvoisuus, joka vallitsee hyväksikäyttöön pyrkivän aikuisen auktoritatiivisuuden ja haavoittuvan lapsen välillä. (mm Lanning 2010, 27; Wolak ym. 2008, 122).

Huolimatta groomingin toteutumisen näennäisestä ”selvyydestä”, on ollut epäselvää miten lapselle entuudestaan vieraan aikuisen häneen kohdistama seksuaalisen hyväksikäytön valmistelun prosessi oikein alkaa, miten sitä ylläpidetään ja miten se johtaa lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Varsin usein grooming toteutuu uutta teknologiaa ja internetiä hyödyntäen, mikä hankaloittaa prosessin todellisen luonteen selvittämistä.

Tämän tutkielman tavoitteena on pyrkiä vastaamaan näihin kysymyksiin ja tarkastella sitä, miten lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä ”houkuttelun prosessi”, grooming, internetissä toteutuu. Tutkimustehtävän keskiössä on lapsen ja hyväksikäyttöön pyrkivän aikuisen välinen vuorovaikutussuhde, joka toteutuu ja saa ilmiänsä internetin

kontekstissa. Työn näkökulma on lapsen kokemuksessa hyväksikäytävästä suhteesta. Työn empiirinen osuus koostuu internetin kautta lapsiin kohdistettujen seksuaalirikoksen tutkintoihin osallistuneille poliisiviranomaisille suunnatusta kyselystä.

Tutkielman rakenne, rajaus ja työssä käytetyt käsitteet

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö voidaan määritellä useammalla tavalla, ja tavallisimmin lähtökohdaksi tutkimuksissa ja tilastoissa on otettu kunkin maan lainsäädäntö. (Salonen, 2008, 6). Myös tässä tutkielmassa pohjataan Suomessa voimassa olevaan rikoslakiin sen suhteen mikä koetaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi ja mikä ei. YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 5960/1991), ei tee eroa lapsen ja nuoren välillä, vaan lapsiksi katsotaan kaikki alle 18-vuotiaat. Niin ikään tutkielmassa käytetään selkeyden vuoksi pääsääntöisesti ”lapsi”-termiä kuvaamaan kaikkia alle 18-vuotiaita. ”Tekijä”-nimikettä käytetään läpi tutkielman lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön pyrkivistä aikuisista.

Koska työn tavoite on keskittyä tarkastelemaan yleisellä tasolla internetissä toteutuvan grooming-prosessiin liittyviä vuorovaikutuksen vaiheita, jää työn rajauksen ulkopuolelle joitain lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä oleellisia näkökulmia. Esimerkiksi yksittäisten lasten ja tekijöiden sukupuoliin, taloudellisiin ja sosiaalisiin taustoihin ei työssä kiinnitetä erikseen erityistä huomiota. Tämä on nähty perusteltuna siitä syystä, että niin uhrit kuin tekijätkin muodostavat lähtökohtiensa ja taustojensa suhteen heterogeenisen ryhmän (mm. Lanning 2010, Quayle & Taylor 2003, 96). Huolimatta potentiaaliseen uhritumiseen liitetystä riskimäärittelyistä, voi hyväksikäytön kohteeksi joutua kuka tahansa lapsi ja vastaavasti kuka tahansa aikuinen voi toimia hyväksikäyttäjänä. Useiden tutkimustilastojen mukaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön uhri on selkeästi yleisimmin tyttö, ja lasta hyväksikäyttävät ovat lähes poikkeuksetta olleet miehiä myös internetin kautta alkunsa saaneissa tapauksissa (Finkelhor ym. 2000, 2-3). Vahvasta tilastollisesta sukupuolijakaumasta huolimatta on esitetty, että poikiin kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö voi olla tilastoitua yleisempää⁴. Pojille uhriksi joutumisen julkituominen ja avun hakeminen voi olla äärimmäisen vaikeaa. Pojilla asiasta puhumista voivat vaikeuttaa pelot leimautumisesta homoseksuaaliksi, tai mikäli poika joutuu naisen pakottamana tai

⁴Esimerkiksi rikosylikonstaapeli Tuija Kivinen on ilmaissut huolensa netin kautta seksuaalirikoksen uhriksi joutuneista pojista: ”kun huomasimme kuinka paljon poikia käytetään hyväksi, se oli kova yllätys”
http://ohjelmat.yle.fi/poliisitv/raportit/rikos_se_virtuaalinenkin_lapsiseksi (katsottu 20.01.2011)

lahjomana seksuaaliseen kanssakäymiseen, voi hyväksikäytön myöntäminen muodostua mahdottomaksi sen tähden, että seksuaalinen kanssakäyminen vanhemman naisen kanssa tulkitaan yleisesti myönteisenä ja huvittavana asiana, mistä tulisi olla kiitollinen (Laitinen, 2004, 187; Brusila ym.2009, 61). Yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaiset maskuliinisuuden normit edellyttävät miehiltä fyysisen ja emotionaalisen haavoittuvuuden salaamista, pärjäämistä, vahvuutta ja seksuaalista rohkeutta. Maskuliinisen miehen roolin näkökulmasta voi olla määritelmällisesti lähes mahdotonta, että poika on seksuaalisen hyväksikäytön uhri - heikko ja kyvytön puolustamaan itseään. (Laitinen, 2004, 185-188; Brunila ym. 2009, 60-61). Myös aikuiset miehet, jotka lapsena ovat kokeneet hyväksikäyttöä, voivat kokea äärimmäisen vaikeana puhua kokemuksistaan (Andersen, 2008, 25-36).

Aikuisen seksuaalinen kiinnostus lapsia kohtaan voidaan nähdä eritavoin, esimerkiksi kiinnostuksen pakonomaisuuden ja tunteen vahvuusasteen mukaan joko seksuaalisena poikkeavuutena, häiriönä tai addiktiona (Noonan, 2007; Ward & Laws & Hudson 2003). Seksuaalisen hyväksikäytön ilmiön laajempi ymmärtäminen vaatisi perehtymistä seksuaalisiin poikkeavuuksiin ja ylimalkaan ihmisen seksuaalisuuteen, joka tässä työssä jää rajauksen ulkopuolelle. Tutkielmassa ei myöskään perehdytä seksuaalisen hyväksikäytön lasta vahingoittaviin vaikutuksiin. Myöhemmin elämässään seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutunut lapsi joutuu usein kärsimään eriasteisista ongelmista ja häiriöistä liittyen muun muassa emotionaalisiin, ihmissuhteisiin liittyviin, käyttäytymiseen liittyviin, kognitioihin ja havainnointiin liittyviin, fyysisiin sekä seksuaaliseen toimintaan liittyviin vaikutuksiin (mm Laitinen, 2004; Laiho 2006, 26-32; Heikinheimo ym. 2007, 20-24).

Aihepiirin tunteita herättävän luonteen vuoksi työssä on pyritty erityiseen kriittisyyteen niin lähdemateriaalin, kyselyn laadinnan ja tulosten, kuin muun tutkielmassa kirjoitetun osalta. Tutkielman aihepiiriin liittyvä emotionaalinen latautuneisuus saattaa helposti vaikuttaa tutkijan objektiiviseen näkökulmaan ja näin ollen vääristää tutkimustuloksia. (Salonen 2008, 3-4). Työssä on pääasiallisesti sosiologian ohella hyödynnetty psykologian, kriminologian ja kommunikaatioviestinnän kirjallisuutta. Avainasemassa tämän tutkielman kannalta ovat olleet uudet tiedejulkaisut (mm. International Journal of Cyber Criminology, Cyberpsychology) sekä valtioille tutkimustuloksia tuottaneiden järjestöjen julkaisut (mm. Australian Institution of Criminology, National Child Protection Clearinghouse). Aiheeseen liittyy paljon vielä selvittämättä olevia kysymyksiä, eikä ehdottomia totuuksia

juuri ole tarjolla. Myös rikostyyppien suuren piiloon jäävän osuuden vuoksi on aiheeseen liittyvistä kysymyksistä vaikea tehdä kovinkaan pitkälle meneviä arvioita. (Salonen 2008, 4)

2 LAPSEN SEKSUAALINEN HYVÄSIKÄYTTÖ

2.1 Mitä grooming tarkoittaa?

2.1.1 Käsitteen määrittely

”Grooming” käsitettä on käytetty kuvaamaan niitä hyväksikäyttäjän tekoja, jotka luovat pohjan ja tilan myöhemmälle lapsen seksuaaliselle hyväksikäytölle (Berson 2003, 11; Laitinen 2007, 33; O’Connell 2003, McAlinden 2006, 339). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön valmistelun prosessi sisällyttää kaikki ne teot, sanat ja eleet joita hyväksikäyttöön pyrkivä kohdistaa lapseen, saadakseen taivuteltua ja suostuteltua lapsen hyväksikäyttösuhteeseen. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön lähtökohtana on aikuisen tavoittelema seksuaalinen mielihyvä (Laiho, 2006, 7).

Lapselle ennestään tuntemattoman hyväksikäyttäjän pyrkimyksenä on se, että hän tekee itsensä teoillaan, puheillaan tai olemuksellaan uhrille kiinnostavaksi siten, että uhri voi tuntea vähitellen suhteessa jotain tuttua ja yhteistä. Vähitellen uhri voi uskoa suhteeseen merkityksellisenä ja itselleen tärkeänä. (Laitinen 2007, 33; O’Connell 2003). Usein lapsi kokee olevansa rakkaussuhteessa hyväksikäyttäjän kanssa (Wolak ym.2008, 113), ja valitettavan usein hyväksikäyttö ymmärretään ja myönnetään itselle vasta vuosia myöhemmin (Laiho, 2006, 5). Grooming voi johtaa hyväksikäyttäjän ja uhrin tapaamiseen ja hyväksikäytön fyysiseen realisoitumiseen reaali maailmassa, mutta hyväksikäytöksi voidaan lukea myös lapselta huijatut valokuvat ja videopätkät itsestään. Saatua materiaalia hyväksikäyttäjää kykenee myös käyttämään lapsen tai nuoren sitomiseen vuorovaikutussuhteeseen: kuvien päätyminen muiden tietoon olisi lapsen tai jonkun muun näkökulmasta katsottuna häpeällistä tai ahdistusta aiheuttavaa, ja lapsi saattaa kokea ainoana vaihtoehtona jatkaa suhteessa oloa. (Laitinen 2007, 34-35).

Lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävää toimintaa on enimmäkseen kirjallisuudessa käsitelty valta-näkökulmasta, jossa hyväksikäyttäjää häivyttää teoillaan, sanoillaan ja olemuksellaan normaalin ja epänormaalin välisen rajan (Laitinen 2007, 34; Berson, 2003, 9-11, O’Connell 2003). Näissä tarkasteluissa seksuaalisen hyväksikäytön houkutteluprosessi pohjautuu epätasa-arvoiselle valtasuhteelle. Hyväksikäyttäjää on uhriin nähden ylemmässä asemassa joko ikänsä tai vertaisryhmän hierarkkisten suhteiden vuoksi. O’Connellin (2003) mukaan auktoriteetti- tai mentori-aseman saavuttaminen lapsen

mielessä on hyväksikäyttäjälle edullista myös internetissä. Tästä johtuen internetin tarjoamaa anonyymisyyttä ei välttämättä käytetä oikean iän peittelyyn. Kunnioitusta ja kiintymystä tuntevan, ja sitä kautta positiivisen huomion nälkää potevan lapsen hyväksikäyttäminen on hyväksikäyttäjälle helppo tehtävä. Myös Laitisen (2007, 34) mukaan hyväksikäyttäjän rooliin pääsee usein henkilö, johon uhri luottaa, tuntee mieltymystä tai jota hän haluaa viehättää. Uhriuttavassa vallankäytössä on useammin positiivista kuin negatiivista, pakottavaa fyysistä väkivaltaa (emt.34).

2.1.2 Groomingin teoreettista hahmotusta

Tarkasteltaessa groomingia internetissä, voidaan lähtökohtaisesti lähteä samoista alkutekijöistä kuin reaali maailmassakin tavoitellusta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Alkususäys niin reaali maailman kuin internetin kauttakkin tavoitetulle hyväksikäytölle perustuu yleensä tekijän seksuaaliselle halulle⁵, motivaatiolle päästä seksuaaliseen kontaktiin lapsen kanssa.

Kenties tunnetuin lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä edeltävien tai altistavien tekijöiden teoria on David Finkelhornin (1984) kehittämä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaihemalli ("A Clinical Application"). Finkelhorn (1984) esittää mallissaan yksinkertaistetun tarkastelukehiksen hyväksikäytön toteutumisen prosessista. Malli koostuu vaiheista, jossa hyväksikäyttöön pyrkivän on tavoitteeseen päästäkseen murrettava neljä psykologis-sosiaalista estettä. Ensimmäisen askelman eli motivaation täytyessä (halu ja fantasiointi seksuaalisesta kontaktista lapsen kanssa), lapsesta seksuaalisessa mielessä kiinnostuneen tulee ylittää ne subjektiiviset sisäiset pidäkkeensä, jotka kamppailevat tätä motivaatiota vastaan. Tällaisia sisäisiä pidäkkeitä ovat esimerkiksi sosiaalisesti juurtuneet asenteet ja teon moraalisen eettisen vääryyden ymmärtäminen suhteessa sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin. Sisäisten pidäkkeiden murennuttua, hyväksikäyttöön pyrkivän on ylitettävä kaikki tekoa estävät ulkoiset pidäkkeet, eli luotava tilaisuus hyväksikäytölle (tila, paikka, aika), jossa hyväksikäyttö voi toteutua. Kun tilaisuus tulee, ja lapsi on saatu houkuteltua tai pakotettua tilaan missä ulkopuolisten tekijöiden taholta ei ole uhkaa (esim. lapsen vanhemmat, virkavalta), on viimeisenä askelmana hyväksikäytön

⁵ kyseessä voi myös olla esimerkiksi taloudellisen hyödyn tavoittelu, esim. saada lapsi esiintymään alasti web-kameran edessä ja kuvien/videoiden myynti eteenpäin. Tekijän seksuaalisen motivaation syitä käsitellään työssä myöhemmin (ks. luku 2.1.3)

realisoitumiseen lapsen oman vastustuksen murtaminen (esim. lahjonta, suostuttelu, pakottaminen).

Finkelhornin (1984) tapaan Joe Sullivan (2002) lähtee myös lähtöoletuksessaan siitä, että hyväksikäyttöön tähtäävä käyttäytyminen saa alkunsa toimijan tiedostamasta seksuaalisesta kiinnostuksesta lapseen. Sullivan (2002) kuvaa teoriassaan ('The Spiral of Sexual Abuse') kuinka hyväksikäyttöön pyrkivä rationalisoi, kieltää ja minimoi vääryyden ja rikollisuuden kokemukset haaveillusta seksuaalisesta kontaktista lapsen kanssa, kunnes moraaliset esteet teon tieltä tulevat ylitetyiksi. Sisäisten pidäkkeiden rikkoutumista edesauttaa Sullivanin (2002) mukaan erityisesti jatkuva fantasiointi seksuaalisesta kontaktista lapsen kanssa, jolloin kognitiivinen vääristyminen tai muodonmuutos (cognitive distortion) mahdollistuu, ja teko tulee hyväksikäyttäjän mielessä oikeutetuksi. Seuraava askel hyväksikäyttöön on lapsen seksuaalisen hyväksikäytön valmistelu, grooming, joka Sullivanin (2002) mukaan sisältää paitsi lapselle osoitettua erityistä huomiota: kehuja, huomiointia, lahjojen antamista, mutta myös samanaikaista lapseen kohdistettua pelottelua ja uhkailua. Sullivan (2002) esittää että hyväksikäyttäjän saama ”hyöty” hyväksikäytöstä voi vaihdella seksuaalisesta tyydytyksestä ja jännityksestä voiman, kontrollin ja hallitsemisen tunteisiin.

2.1.3 Hyväksikäyttäjät ja hyväksikäytetyt

Huomion arvoiseksi puhuttaessa hyväksikäyttäjistä nousee niin Finkelhorin (1984) kuin tällä vuosituhanella vaikuttavan Sullivaninkin (2002) töissä maininnat hyväksikäyttöön pyrkivän *sisäisistä pidäkkeistä*: lähtökohtaisesti malleissa esitetään että hyväksikäyttöön pyrkivät tiedostavat teon vääryyden, ja vasta ristiriitaiset tunteet ylitettyään päädytään groomingiin, hyväksikäytön tavoitteluun ja ulkoisten pidäkkeiden murtamiseen teon tieltä.⁶

Molempia malleja voisi kritisoida sosiaalisten tekijöiden ja kontekstin korostamisesta (esim. sisäistetyn yhteiskunnalliset normit), esimerkiksi Ward & Laws & Hudson (2003, 6) esittävät ettei Finkelhor (1984) kykene perustelemaan miksi juuri tietyt kombinaatiot psykologisia ja sosiaalisia tekijöitä sopivat paremmin selittämään hyväksikäyttäjän lapseen

⁶ Pääpiirteissään allegorisia teorioita, joissa tekijä tiedostaa teon vääryyden (häpeä, syllisyys, tarve teon psykologiselle oikeuttamiselle) on useita, mm. S. Wolfin (1984) ”The cycle of offending”, P. Carnes (1983) ”The addictive system”, M.Fossum & M.Mason (1986) ”The shame-bound cycle”.

kohdistaman toiminnan seksuaalista luonnetta kuin jotkin muut tekijät. Oleellista kuitenkin on, että seksuaalinen kanssakäyminen lapsen kanssa määrittyy seksuaaliseksi hyväksikäytöksi yhteiskunnallista kontekstiaan vasten: se mikä katsotaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi ja mikä ei, on tiukasti sidoksissa siihen kulttuuriin jossa se esiintyy (ks. esim. Laine 1991,17). Esimerkiksi antiikin Kreikassa opettajien ja poikaoppilaiden välistä seksuaalista kanssakäymistä pidettiin jopa asiaankuuluvana, ja Intiassa eräs ryhmä pitää tavallisena perheen sisäisiä avioliittoja vanhempien ja lasten tai sisarusten kesken. Joissakin maissa taas nuoren tyttölapsen naittaminen huomattavasti vanhemmalle miehelle on varsin yleistä. (Salonen, 2008, 5). Vaikka länsimaissa suhtautuminen seksuaaliseen kanssa käymiseen lapsen kanssa on jyrkän kielteinen (emt.5), eroavat käsitykset lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä maittain osittain lainsäädännön suhteen: Ruotsissa ja Tanskassa suojaikäraja on 15 vuotta, Saksassa ja Itävallassa 14 vuotta.⁷ Suomessa suojaikäraja on 16 vuotta.

Seksuaalisen halun tunteminen ja seksuaalirikoksen tekeminen ovat myös kaksi eri asiaa. ”Pedofiili” termiä käytetään usein arkikielessä synonyyminä lapsen seksuaaliselle hyväksikäyttäjälle, unohtaen, että kaikki pedofiilit eivät ole hyväksikäyttäjiä, eivätkä kaikki hyväksikäyttäjät ole pedofiilejä. Pedofiili käsite tarkoittaa lääketieteellisen määritelmän mukaan parafilista henkilöä, jonka seksuaalinen suuntautuminen kohdistuu pakonomaisesti täysin kehittymättömiin, esimurrosikäisiin lapsiin. (American Psychiatric Association, 2000; Wolak ym.2008). Internetin kautta toteutuissa seksuaalirikoksissa, joissa hyväksikäyttöön pyrkivä tavoittelee lasta suoraan internetin välityksellä, voi pedofilia käsitteen käyttö olla harhaanjohtavaa. Internetiä ja tietokonetta käyttävät lapset ovat usein jo murrosikäisiä (Wolak ym.2008), jolloin määrittelevistä termeistä efebofilia tai sen rinnakkaistermi hebefilia ovat usein sopivampia kuvaamaan hyväksikäyttäjän seksuaalista kiinnostusta.(emt.118-119; Lanning 2010, 35) Efebofilia (termiä käytetty kuvaamaan miesten seksuaalista kiinnostusta poikia kohtaan) ja hebefialia (termiä käytetty kuvaamaan kiinnostusta molempien sukupuolien murrosikäisiin) eivät määrity pedofilian tapaan parafilioiksi, koska murrosikäinen voidaan katsoa seksuaalisesti kypsäksi, vaikka lain edessä seksuaalinen kanssakäyminen murrosikäisen lapsen kanssa onkin ehdottomasti tuomittavaa. (emt.118-119)

⁷ Oikeusministeriön www-sivut: <http://www.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1274105816169> (katsottu 20.1.2011)

On esitetty, että aikuiset jotka pyrkivät seksuaaliseen kanssakäymiseen murrosikäisten lasten kanssa, voivat olla estyneitä tai pelkäävät seksuaalista kanssakäymistä aikuisten kanssa, haluavat uudelleen elää nuoruuttaan, etsiä ihailua ja kunnioitusta uhreilta jotka ovat naiiveja mutta seksuaalisesti kykeneviä vastaamaan tai jotka kiihottuvat vallasta ja kontrollista, joka ikäeron ja kokemuksen ansiosta on mahdollista suhteessa lapseen. (Lanning, 2010, 37-38; Wolak ym.2008). Lanning (2010, 29-30) on myös huomauttanut että vaikka hyväksikäyttäjän primäärikiinnostus kohdistuisi aikuisiin, voi seksuaalirikos kohdistua lapseen syistä jotka sisältävät impulssin, uteliaisuuden, vihan, tai halun valtaan – ja joillekin jännitys ja teon väärä ja vaarallisuus itsessään toimivat seksuaalisen kiihottumisen lähteenä (Wolak ym.2008, 119).

Hyväksikäytetyiksi joutuneita uhreja, ja riskiryhmään kuuluvia lapsia on kirjallisuudessa kuvattu usein jollain tavalla syrjäytyneiksi ja kaltoin kohdelluiksi joko vanhempiensa tai muun sosiaalisen viiteryhmänsä taholta. Alttiita seksuaaliselle hyväksikäytölle ovat kirjallisuuden mukaan lapset jotka ovat esimerkiksi huostaan otettuja; kokeneet lapsuudessaan pahoinpitelyjä, henkistä tai fyysistä väkivaltaa tai seksuaalista hyväksikäyttöä (uudelleen uhriutuminen); emotionaalisesti kehittymättömiä tai rakkautta ja huomiota vaille jääneet lapset; joilla on oppimisvaikeuksista tai vaikeuksia solmia ystävyysuhteita; joilla on huono itsetunto; joilla on vahva kunnioitus ”aikuis-statusta” kohtaan; jotka ovat altistuneet lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä esittävälle materiaalille; ja, joilla on halu ja alttius suostua yhteistyöhön materiaaliseen tarpeen tai halun tyydyttämiseen (esim.raha).⁸ Seksuaalirikoksen kohteeksi joutuneilla nuorilla on usein monenlaisia ongelmia elämässään, mutta groomingin assosiointi ainoastaan ”ongelma- nuorten” uhaksi voi kaventaa liiaksi näkökulmaa. Hyväksikäyttäjän uhriksi voi valikoitua myös altistavilta tekijöiltä säästynyt lapsi: uteliaisuus, jännitys, viehättyminen uudesta ihmisestä, tai vain halu keskustella ja tutustua uusiin ihmisiin voi saattaa lapsen tekemisiin hyväksikäyttäjän kanssa (Lanning 2010, 25-26)

⁸ National Child Protection Clearinghouse: Child abuse and the Internet, 2001; Council on Sex Offender treatment: Online Solicitation of Children, 2006; ECPAT: Child pornography and Sexual Exploitation of Children Online, 2008

2.1.4 Grooming internetissä, pohjoismainen evidenssi ja tutkimuksen tarve

Lapsen oikeuksien loukkaaminen on herättänyt niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla huomiota. Viime vuosina on havahduttu huomaamaan, ettei internetin kautta lapsiin kohdistettu seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä grooming ole harvinainen ilmiö. Yhdysvaltalainen National Center for Missing and Exploited Children saa kiireisimpinä viikkoina anonyymien vihjepalvelun kautta yli kuusikymmentä vihjettä lapseen kohdistuneesta internetin kautta toteutetusta lähestymisestä, jonka päämääränä on ilmoittajan mukaan ollut saattaa lapsi seksuaaliseen kanssakäymiseen⁹. Kokonaisuudessaan läheisessä poliisiyhteistyössä toimiva järjestö vastaanotti vuonna 2010 yli neljä tuhatta vihjettä ja ilmiäntoita grooming tapauksista¹⁰.

Internetissä toteutuvaa groomingia on tutkittu tieteellisesti pätevin menetelmin verrattain vähän, ja pohjoismaissa uskottavia ilmiöön perehtyviä tutkimuksia on olemassa vain muutama. Suomessa vuonna 2008 toteutetussa Pelastakaa Lapset ry:n Lapsen Ääni -kyselyssä¹¹ (yli 30 000 vastaajaa) ilmeni, että erityisesti tytöt ovat kohdanneet netissä vanhempien ihmisten taholta toteutuvaa häirintää tai ahdistelua: alle 15-vuotiaista joka viides ja 16–17-vuotiaista tytöistä joka neljäs on joutunut tällaisen häirinnän kohteeksi. Pojista vastaavat luvut olivat 7 prosenttia niin alle 15 vuotiaista kuin 16-17 vuotiaistakin. Itseään vanhempien häirinnän kohteeksi joutuneista tytöistä vain 16-17 prosenttia ilmoitti kertoneensa asiasta jollekin aikuiselle, pojista aikuiselle oli rohjennut kertomaan 20-30 prosenttia vastaajista.

Vuonna 2008 tammikuussa toteutetun 6. ja 9.luokkalaisille lapsille suunnatun Lapsiuhritutkimuksen¹² (yli 13 000 vastaajaa) tulosten mukaan reilu viidennes suomalaisista 9.luokkalaisista tytöistä (ja 8% 6.luokkalaisista tytöistä) ilmoitti tuntemattoman henkilön pyytäneen internetin kautta lähettämään seksikkäitä kuvia tai

⁹ http://www.missingkids.com/en_US/documents/CyberTiplineFactSheet.pdf (katsottu 20.01.2011)

¹⁰ http://www.missingkids.com/missingkids/servlet/NewsEventServlet?LanguageCountry=en_US&PageId=442 (katsottu 20.01.2011)

¹¹ <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/nettiturvallisuustyotieto/kasvattajille/kyselyt/lapsen-aaeni/> (katsottu 20.01.2011)

¹² Sähköisten viestimien kautta tapahtuvaa väkivaltaa ja seksuaalista häirintää mitattiin norjalaisen tutkimuslaitoksen (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, NOVA) kehittämän kyselysarjan avulla (Mossige & Stefansen, 2007, ks. Salmi 2008, 124)

ehdottanut seksiä. 9.luokkalaisista pojista saman ilmoitti 6% kyselyyn vastanneista (6.luokkalaisista pojista 3%). Lapsiuhritutkimuksessa myös ilmeni 40 tapausta, joissa lapsella oli ollut kokemus vastentahtoista tai maksetusta seksuaalisesta kanssakäymisestä alun perin internetissä tapaamansa henkilön kanssa¹³. Hieman yli puolessa näistä tapauksista tekijä oli vanhempi nuori kuin uhri, ja kolmasosassa tapauksista tekijä ja uhri olivat samanikäisiä. Seitsemässä tapauksessa neljästäkymmenestä lapsi kertoi, että joku kysytyistä tapahtumista oli tullut valokuvatuksi tai videoiduksi, ja neljä lasta tiesi varmaksi, että tallenne oli julkaistu internetissä tai lähetetty muille henkilöille esimerkiksi sähköpostilla tai puhelimen välityksellä. (Salmi, 2008, 132)

Kattavin pohjoismainen internetissä toteutuvaa groomingia ja lasten seksuaalista häirintää koskeva selvitys on tehty Ruotsissa vuonna 2007. Ruotsin rikosentorjuntaneuvoston (Brå) selvitys perustuu 7500:lle peruskoulun 9. luokkalaiselle tehtyyn kyselyyn, 1000:lle tottuneelle 15–17-vuotiaalle netinkäyttäjälle tehtyyn web-kyselyyn, sekä poliisin aineistoon lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista. Keskeisimpinä tuloksina esille nousi, että alle 18 – vuotiaista iso osa on kokenut internetissä häiritseviä yhteydenottoja: 70 prosenttia web-kyselyyn vastanneista tytöistä ja 20 prosenttia kyselyyn vastanneista pojista ilmoitti kokeneensa epämiellyttäväksi koettuja seksuaalisia kontaktinottoja.

50 prosenttia kaikista vastanneista tytöistä arvioi ei-toivotun yhteydenottajan olleen vähintään viisi vuotta vanhempi, ja 35 prosentille näistä yhteydenotot olivat tulleet ennen kuin vastaaja oli täyttänyt 15 vuotta. Pojista puolestaan 16 prosenttia oli saanut yhteydenottoja yli 5 vuotta vanhemmilta, ja 7 prosenttia oli saanut näitä ehdotuksia ennen kuin oli täyttänyt 15 vuotta. Tutkimuksessa esitettiin syventäviä kysymyksiä niille nuorille, joilla oli ollut tällaisia kokemuksia alle 15-vuotiaana.¹⁴

Nuorten kertoman perusteella web-kyselyssä ilmeni, että grooming noudattaa pääpiirteissään yksinkertaista kaavaa: aikuinen johdattaa puheen seksiin, jonka jälkeen pyytää nuorta lähettämään intiimejä kuvia itsestään ja/tai riisuutumaan webkameran

¹³ Tutkimuksessa rajattu pois kaikki sellaiset seksuaaliset kanssakäymiskokemukset, joissa molemmat ovat olleet halukkaita seksiin, eikä siitä ole maksettu palkkiota (Salmi, 2008, 126). Tämä rajaus voi groomingin tilastoinnin kannalta olla vahvasti vääristävä tekijä, koska lapsen on usein todettu olevan ihastunut ja emotionaalisesti kiintynyt hyväksikäyttäjäänsä ja sen myötä myös ”halukas” seksiin (esim. Wolak ym.2008, Lanning 2010, Laitinen 2007).

¹⁴ Brottsförebyggande rådet (Brå) ”Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet” (2007) http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action_question_show.390.0.=1 (katsottu 20.1.2011)

edessä. Esille tuli myös tapauksia, joissa aikuinen (kaikissa mainittu sukupuoleksi mies) oli webkameran kautta paljastanut sukuelimensä, tyydyttänyt itseään tai lähettänyt nuorelle itsestään seksuaalisia kuvia. Noin joka viidennessä tapauksessa aikuinen oli myöhemmin yrittänyt ottaa nuoreen yhteyttä netin ulkopuolella esimerkiksi puhelimitse tai yrittänyt sopia tapaamista reaaliaikaisessa. Joskus aikuinen oli yrittänyt tarjota nuorelle rahaa seksipalveluja vastaan. Usein uhri oli myös luullut hyväksikäyttöön pyrkivää samanikäiseksi ja antanut puhelinnumeronsa. Joka viidennessä tapauksessa seksuaaliseen kontaktiin pyrkinyt tekijä oli jokseenkin saman ikäinen kuin uhri. Valtaosa kontakteista oli otettu ruotsinkielisissä chatpalveluissa tai MSN-messengerin kautta. Useimmiten nuoret onnistuivat arvionsa mukaan hoitamaan yhteydenotot ilman suurempaa riskiä joutua netin ulkopuolella seksuaalirikoksen uhriksi. Monessa tapauksessa nuoret olivat kokeneet jo netin tapahtumat seksuaalisesti loukkaaviksi ja vastenmielisiksi, ja ne olivat saattaneet vaivata jopa monta vuotta jälkeenpäin. (Brån, 2007; ks. myös tiivistelmä selvityksestä Kostiainen 2007¹⁵).

Brån (2007) tutkimuksen poliisiaineisto perustuu 315 rikosilmoitukseen, joissa seksuaalirikoksen kohteena oli alle 18-vuotias ja tekijä ja uhri olivat olleet yhteydessä netin kautta. Tapaukset kerättiin 14:sta poliisipiiristä vuosilta 2004–2006. Yli 70 prosenttia uhreista oli alle 15-vuotiaita. Lähes kaikki uhrit olivat tyttöjä ja kaikki tekijät miehiä. Puolessa tapauksessa yhteydet rajoittuivat nettiin ja teot olivat vastaavia kuin web-kyselyssä tuli ilmi. Lähes 40 prosentissa rikosilmoitusten tapauksista uhrille tuntematon tekijä onnistui laajentamaan yhdenpidon netin ulkopuolelle. Nettiä laajemmassa yhteydenpidossa joka viides tapaus päättyi tapaamisen yhteydessä tapahtuneeseen seksuaalirikokseen (69 tapausta).

Useimmissa tapauksissa (29) rikoksentekijä oli ensin netissä ja sittemmin puhelimesta onnistunut ystävystymään uhrin kanssa tai herättämään romanttisia tunteita. Yhteydenpito oli saattanut kestää jopa pari vuotta ennen rikosta. Uhrin vanhemmille tämä yhteydenpito tuli useimmiten tietoon vasta seksuaalirikoksen tapahduttua. Toinen hyväksikäyttäjien strategia tapaamisen järjestämiseen oli lupaus mallin töistä (7 tapausta). Kolmannessa tapaustyyppissä oli kyse rahan tarjoamisesta nuorelle seksipalveluja vastaan (9 tapausta). (Blå, 2007; Kostiainen, 2007)

¹⁵ Oikeusministeriön julkaisuja: www.haaste.om.fi/40517.htm (katsottu 20.01.2011)

Yleisesti Brån (2007) selvitys osoittaa grooming-ilmion olevan malliltaan kuin pyramidi: nuoriin yritetään ottaa netissä runsaasti kontakteja seksuaalisessa tarkoituksessa, osa näistä yrityksistä johtaa nuoren ja aikuisen yhteydenpitoon netissä, osa tästä yhteydenpidosta laajenee netin ulkopuolelle ja osassa sitten tapahtuu seksuaalirikos fyysisen tapaamiseen yhteydessä. Ilmiön tämänkaltainen esiintyminen on huomioitu yleisesti muissakin tutkimuksissa; internet mahdollistaa satojen koukkujen heittäminen mereen, joiden syötteihin tarttuu loppujen lopuksi vain marginaalinen osa nuorista. (mm. Wolak ym 2008, Salmi 2008, 133). Huomioitava kuitenkin on, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit täyttyvät usein jo pelkästään internetympäristössä.

2.2 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, lainsäädäntö

2.2.1 Suomen lainsäädäntö lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa

Seksuaalirikoksissa lainsäädännön keskeinen tavoite on henkilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaaminen, ja lasten kohdalla tämä tavoite konkretisoituu lapsen rikosoikeudellisesta suojaamisesta huolehtimisena. (Hirvelä, 2006, 59) Suomessa vielä tällä hetkellä voimassa olevan lain¹⁶, eli vuoden 1998 säädettyjen seksuaalirikossäännösten yhteydessä lapsen suojaa pyrittiin jo silloin parantamaan monin tavoin (emt.59). Sakkorangaistukseen tuomitsemisen mahdollisuus poistettiin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ja törkeän rikoksen soveltamisalaa laajennettiin. Eriytyisen huomattavana silloisena uudistuksena voidaan pitää lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten tulemista virallisen syytteen alaiseksi. Aiemmin esimerkiksi äidin uuden miesystävän tai isäpuolen tekemät teot määriteltiin asianomistajarikoksiksi, jolloin äiti lapsen huoltajana ei välttämättä uskaltanut tai halunnut viedä asiaa poliisille. (Taskinen, 2007, 13). Ainoa asianomistajarikos lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on 16–18-vuotiaan seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20. luku 5 §), jos tekijä väärinkäyttää asemaansa koulussa tai muussa laitoksessa taivuttamalla nuoren sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon. Tämä koskee niitä tilanteita, joissa lapsi ei ole vastustanut tekoa. (emt.14; Hirvelä, 2006, 57-58)

Lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva rangaistussäännös eritellään tarkasti rikoslaissa (RL 20. luku 6 §, ja törkeä tekomuoto 7 §).¹⁷ Suomen rikoslaissa lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on porrastettu tekotavan ja teon vahingollisuuden perusteella kahdeksi eri rikosnimikkeeksi: lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja lapsen törkeä seksuaalinen hyväksikäyttö. Törkeys porrastuksen tarkoituksena on ohjata tuomioistuinkäytäntöä ja lisätä oikeudenhoidon ennustettavuutta ja yhdenmukaisuutta. (Hinkkanen, 2009, 13).

Suomessa vielä tammikuussa 2011 voimassa olevan rikoslain mukaan lapsen seksuaalisella hyväksikäytöllä tarkoitetaan alle 16-vuotiaaseen, tai lapsen vanhemman tai siihen

¹⁶ Rikoslain 20 luku muuttui kokonaisuudessaan 1.1.1999 voimaan tulleella lailla 563/1998. Säännökset on viimeksi päivitetty 1.2.2004 vastaamaan kansainvälisiä laki-instrumentteja, mm. EU:n neuvoston puitepäätöstä lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta. Lisää Hirvelä (2006, 53-54). Vuoden 2004 puitepäätöstä ollaan tämän kevään 2011 aikana kumoamassa ks. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100282.pdf> (katsottu 20.01.2011)

¹⁷ Ajantasainen lainsäädäntö internetissä: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (katsottu 20.01.2011)

rinnastettavassa asemassa olevan 16–18-vuotiaaseen lapseen kohdistuvaa sukupuoliyhteyttä, koskettelua tai muuta seksuaalista tekoa, joka on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä. Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys on rangaistava teko. Rangaistavaksi seksuaaliteoksi luetaan myös se, että tekijä saa lapsen ryhtymään seksuaaliseen tekoon. Hyväksikäyttöä pidetään törkeänä, jos kohteena on lapsi, jolle rikos on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa hänen ikänsä tai kehitystasonsa vuoksi, tai jos rikos tehdään erityisen nöyryyttävällä tavalla. Teon tekee törkeäksi myös se, jos tekijänä on henkilö, johon lapsi erityisesti luottaa tai josta hän on erityisen riippuvainen.

Nuorten keskinäiset seksuaalisuhteet eivät kuulu rangaistavuuden piiriin (RL 20.luku 6§). Ratkaisut siitä, onko kyseessä nuorten keskinäinen seksi, vai seksuaalinen hyväksikäyttö, ratkeaa vertaamalla, onko osapuolten iässä tai henkisessä ja ruumiillisessa kypsyydessä suurta eroa vai ei. (ks. Hirvelä, 2006, 60)

Seksuaalipalvelujen ostaminen alle 18-vuotiaalta on sanktioitu (RL 20. luku 8 §), ja paritus kaikissa muodoissaan, kuten myös aikuisten osalta, on kielletty. Rangaistavaa on myös ”lapsipornografia” eli kuva tai muu kuvatalenne kuten video, jossa esitetään lasta sukupuoliyhteydessä tai siihen rinnastettavassa seksuaalisessa kanssakäymisessä tai muulla sukupuolisiveellisyyttä loukkaavalla tavalla. (ks. lisää Taskinen, 2007, 14) Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapito on rikos (RL 17. luku 19 §), kuten myös lasta esittävän sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittäminen (RL 17.luku 18§)¹⁸

2.2.2 Rikosten laajuus Suomessa

Tilastokeskus¹⁹ on listannut vuodelta 2010 (4.vuosineljännes) poliisin tietoon tulleen 1106 lapsen seksuaalista hyväksikäyttötapausta. Verrannossa vastaavaan ajankohtaan esimerkiksi vuodelta 2006 (1000 kpl), tai vuodelta 2007 (1027 kpl), poliisin tietoon tulleet

¹⁸ Ajantasainen lainsäädäntö: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001> (katsottu 20.01.2011)

¹⁹ http://www.stat.fi/til/polrik/2010/04/polrik_2010_04_2011-01-17_tau_001_fi.html Tilastolla kuvataan vain rikoksia, joista on tehty rikosilmoitus, rangaistusvaatimusilmoitus tai annettu rikesakko. Tilastoitujen rikosten määriin vaikuttavat esimerkiksi muutokset poliisin valvonnassa, lainsäädännössä sekä kansalaisten halukkuudessa ilmoittaa rikoksista poliisille. Tilasto kuvaa rikoksia, jotka ovat tulleet poliisin tietoon tilastokauden aikana. Tilastokeskus myös huomauttaa, että suuri osa rikoksista jää piiloon, toisin sanoen ne eivät tule poliisin tietoon tai niitä ei rikoksina ilmoiteta. (katsottu 20.01.2011)

lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat lisääntyneet. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija Ville Hinkkasen (2009, 12) selvityksen mukaan vuosittainen poliisille ilmoitettujen lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten yhteenlaskettu määrä on 2000-luvun aikana kaksinkertaistunut, ja vuodesta 1980 lähtien jopa viisinkertaistunut. Myös tuomioistuimissa vuosittain käsiteltyjen lapsen seksuaalisten hyväksikäyttöjen lukumäärä on kasvanut voimakkaasti koko 2000-luvun ajan (emt.12). Viime vuosien osalta uusi teknologia on myös vaikuttanut rikostilanteisiin ja sitä kautta tapausmääriin (emt. 12-13).

Tilastoitujen rikosten kehitys ei kuitenkaan välttämättä merkitse, että lasten seksuaalinen hyväksikäyttö ilmiönä olisi lisääntynyt. Tapausmäärien muutoksen taustalla on pidetty viranomaiskontrollin tehostumista ja kiinnijäämisriskin kasvua (Hinkkanen, 2009, 12). Ilmoitusten ja epäilysten määrän kasvua selittää tutkijoiden mukaan vahvasti myös se, että hyväksikäytöistä on puhuttu paljon julkisuudessa, joten niiden tunnistaminen ja niistä puhuminen on helpottunut (Taskinen, 2007, 15; Hinkkanen, 2009, 12). Myös lasten parissa toimivien ammattilaisten tietoisuus on lisääntynyt ja toimintaohjeistusta siitä, miten seksuaalisen hyväksikäytön tapausten ilmetessä tulisi toimia, on pyritty selkiyttämään. Stakes on muun muassa julkaissut sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle suunnatun ohjeen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisestä (Taskinen 2003, Hinkkanen, 2009, 12). Lisäksi velvollisuutta tehdä lastensuojeluilmoitus on laajennettu (ks. Lastensuojelulaki 25 §, 417/2007; HE 252/2006 vp).

Oikeusrekisterikeskuksen ylläpitämän tuomiolauselmajärjestelmän tietojen mukaan²⁰, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitut ovat tyypillisesti iältään 17–30-vuotiaita ja keskimääräinen tekoikä on 34 vuotta (keskihajonta 14,7 v). Hyväksikäytön uhrin ikä on tyypillisesti 12–15-vuotiaita, joista alle 12-vuotiaiden osuus on kolmannes. Noin viidennes tuomituista rikoksista tehdään lapsen perhepiirissä, ja tekijänä on joko lapsen vanhempi tai vanhemman uusi puoliso/seurustelukumppani. Sukulaisten, ystävien ja tuttavien osuus rikoksista on noin puolet, ja 14 prosenttia tapauksista liittyy lapsen omaan seurustelukumppaniin. Täysin vieraiden ja ennalta tuntemattomien rikoksentekijöiden osuus on 14 prosenttia. (Hinkkanen, 2009, 24-26). Muistamisen arvoista tässä yhteydessä on, että iso osa seksuaalirikollisuudesta jää piilorikollisuudeksi, joka ei tule näkyväksi tilastoissa.

²⁰ tuomiolauselmajärjestelmään kirjataan kaikki käräjä- ja hovioikeuksissa käsiteltyjen rikosasioiden tuomiolauselmat. Tiedot perustuvat aineistoon vuosilta 2000-2007 (Hinkkanen, 2009, 3)

2.2.3 Lasten seksuaalisen hyväksikäyttörikosten ehkäisyn ongelmallisuus ja lainsäädännön tulkinnan vaikeus

Rikostilastojen ongelmana on, että lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat rikosnimikkeet kattavat suhteellisen laajan joukon erilaisia tekoja ja rikoskäyttäytymistä (Hinkkanen, 2009, 1), eikä niissä yleensä erotella toisistaan yksittäisiä tekoja ja tekijän samaan lapseen kohdistamia useampia tekoja (Taskinen, 2007, 15). Esimerkiksi vuonna 2007 salaisiksi määrättiin noin 85 prosenttia käräjäoikeuksien hyväksikäyttöratkaisuista (Hinkkanen, 2009, 1), joten tarkempia tietoja yksittäisistä syytekohteista ja mahdollisista tuomioista ei ole mahdollista saada. Lievimmillään kysymys voi olla esimerkiksi yksittäisistä seksuaalissävytteisistä vihjauksista tai tekstiviesteistä, törkeimmillään hyväksikäyttö saattaa merkitä esimerkiksi useita vuosia jatkuneita sukupuoliyhteyksiä, joihin vanhemmat ovat yhdessä pakottaneet pienet lapsensa väkivaltaa käyttämällä. (Hinkkanen, 2009, 1). Myös rikostyyppin suuren piiloon jäävän osuuden vuoksi (esim. Salonen, 2008, 4) tilastojen käyttäminen ongelman laajuuden, laadun tai toistuvuuden mittapuuna on arveluttavaa.

Lasten seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen ja rikosoikeudellisen prosessin alulle paneminen voi olla viranomaisille haastava tehtävä. Huolimatta rikosten tunnusmerkistöjen kuvauksista ja lainsäädännön selkeyttämisestä tutkimukset osoittavat viranomaisilla olevan hankaluuksia hyväksikäyttöepäilyjen havaitsemisessa. Humpin & Ellosen (2010) tutkimuksessa selvisi, että väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyjen tunnistamisessa, ja niitä seuraavissa puuttumismalleissa oli selkeitä eroja paikkakuntien ja ammattiryhmien välillä. (emt.80). Kysyttäessä arjessa lasten kanssa työskenteleviltä, mikä väkivalta- ja hyväksikäyttö epäilyissä on vaikeinta, yleisin vastaus liittyi varmuuden saamiseen omista epäilyistä. Hankaluuksia aiheuttavat muun muassa liiallinen varovaisuus, epävarmuus omista päätelmistä, pelko vääristä ilmoituksista sekä tietotaidon puute. Erityiseen rooliin nousee viranomaisen omat asenteet ja mielipiteet – se mitä yksilö itse mieltää väkivallaksi tai hyväksikäytöksi ja mitä ei, on pitkälti arvosidonnainen asia. (emt. 52, 80).

Vuonna 2010 päivitettyssä lastensuojelulaissa on pyritty korostamaan sitä, että ilmoituksen tekoon riittää henkilön subjektiivinen arvio lastensuojelutarpeen selvittämisestä. Selvitysvastuu lastensuojelutarpeesta on lastensuojelun viranomaisilla. Lastensuojelusta vastaavalla sosiaalityöntekijällä puolestaan on velvollisuus ilmoittaa väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyistä poliisille; ilmoituksen tekoon vaaditaan perusteltu epäily

tapahtuneesta väkivallasta tai hyväksikäytöstä. (Humppi & Ellonen 2010, 70, 282-284). Tämä vaatii sosiaalityöntekijältä tulkintaa sille mitä ”perustellulla epäilyllä” tarkoitetaan.²¹ Humppi & Ellonen (2010) näkevät vaateen konkreettisten todisteiden saamisesta ristiriitaisena vallitsevan lainsäädännön kanssa, koska perustelujen saaminen rikosilmoituksen tekoon vaatii yleensä jonkinasteista selvitystyötä - vaikkakin vasta poliisin tehtävä on tutkia onko rikosta tapahtunut vai ei. Liiallisella näytön keräämisellä ennen rikostutkintaa on jopa todettu olevan tutkinnallista haittaa (emt.70).

Myös huolimatta seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksista ja lapsen rikosoikeudellisen aseman parantumisesta, on laintulkinnan ja rikosoikeusprosessien kulussa huomattavia epäkohtia. Epäyhdenmukaisuuksia ja epämääräisiä tulkintoja esiintyy niin syyttämispäätösten, kuin tuomioistuimien antamien tuomioidenkin suhteen. (Hinkkanen, 2009, 88; Hirvelä 2006, 317-556). Esimerkiksi lainsäädännössä määrätty lapsen etu²² kääntyy helposti hyvää tarkoitustaan vastaan. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö tuli virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi 1998, jolla haluttiin korostaa yhteiskunnan tarvetta reagoida vakaviin rikoksiin ja helpottaa asianomistajan asemaa (Hirvelä, 2006, 234). Kuitenkin lapsen edun nimissä (RL 20.luku 12§) säädettiin mahdollisuus toimenpiteistä luopumiseen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön mukaisessa rikoksessa. Syytteen nostamatta jättäminen on näin ollen mahdollista, jos asianomistaja omasta vakaasta tahdostaan pyytää, että syytettä ei nostettaisi. Tämä ”vakaan tahdon pyyntö” ei ole mahdollista esimerkiksi pahoinpitelyjen osalta: alle 15-vuotiaaseen kohdistuva lieväkin pahoinpitely on virallisen syytteen alainen rikos, toisin kuin lapseen kohdistunutta vakavaa seksuaalirikosta koskee toimenpiteistä luopumisen erityissäännös (emt.234–235, 438–441). Vaikka säädöksellä on tavoiteltu lapsen etua varjelemalla tätä raskaalta oikeusprosessilta, jättää kyseinen erityisehto lapsen (ja hänen huoltajansa) alttiiksi painostukselle ja

²¹ Humpin & Ellosen (2010) haastatteluissa sosiaalityöntekijät puhuivat poikkeuksesta ”riittävän näytön” saamisesta ennen rikosilmoituksen tekoa (emt.69). Tutkimuksessa selvitettiin laajamittaisesti viranomaisten ajatuksia väkivalta- ja hyväksikäyttöepäilyjen tunnistamisessa ja puuttumiseen liittyvistä vaikeuksista (ks. emt.65-83).

²² Lapsioikeuden keskeinen käsite, joka määritelty YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (3:1): *Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.* Lapsen edun sovelluksesta suomalaisessa lainsäädännössä: Hirvelä (2006, 228-234)

kiristykselle, kun vastuu rikosvastuun toteutumisesta jätetään riippumaan suojattoman lapsen mielipiteen varaan (emt.234).²³

Myös syyttäjät ovat rikosilmoituksiin suhteutettuna jättäneet määrällisesti runsaasti syyttämättä jättämispäätöksiä (Hirvelä, 2006, 273–282). Syyttäjien korkeaa kynnystä lähteä syyttämään on perusteltu syytenimikkeen raskaudella ja sen edellyttämällä korkealla näytön tarpeella (emt.281, 300). Esimerkiksi vuosisadan vaihteessa suurimmassa osassa, 64 prosentissa, poliisille ilmoitetuista epäilyistä syyttäjä ei vienyt asiaa eteenpäin näytön puutteellisuuden vuoksi (Taskinen, 2007,15). Syyttäjät tuntuvat myös syyttämispäätöstä tehdessään ennakoivan tuomioistuinten tulevia päätöksiä (Hirvelä, 2006, 282). Jonkka (2003, 976–980, Hirvelän 2006, 281 mukaan) onkin kritisoinut syyttäjien syytekynnyksen lähentyneen liiaksi tuomitsemiskynnystä, ja näkee syyttäjän ja tuomarin roolierojen hämärtyneen. Hän katsoo tietynlaisen ”varman päälle” toimimisen ihanteen syntyneen, ja esittää huolensa toimintatapojen johtavan rikosoikeusjärjestelmän toimimattomuuteen (emt.281). Jonkan (2003) vahvaa kritiikkiä voidaan myös kyseenalaistaa: moni syyttäjä voi tietoisena selvitys- ja oikeusprosessien raskaudesta pyrkiä säästämään kovia kokenutta lasta suuremmalta pahalta. Hyväksikäytön kokeneelle lapselle kuukausia tai jopa vuosia kestävä oikeusprosessi tutkimuksineen ja kuulusteluineen voi olla pelottava ja ahdistava kokemus. Syyttäjien tulisi kuitenkin Hirvelän (2006, 281–282) mukaan mieltää asemansa rikosasian tutkijaksi, ja nähdä syytekynnys ennen kaikkea tutkintakynnyksenä. Tutkintaa tulisi johtaa ns.selvityssintressi saavutettavan tuomiointressin sijaan.(emt. 92, 281–282).

Eräs oleellinen epäselvyyttä aiheuttava kohta viranomaisten näkökulmasta sisältyy myös lapsen omaehtoiseen tai vapaaehtoiseen sukupuolisuhteeseen aikuisen kanssa. Vaikka lain mukaan sukupuoliyhteys alle kuuttatoistavuotta nuoremman kanssa on *aina* rangaistavaa (RL 20. luku 6§, samoin kuin lapsen saaminen ryhtymään tällaiseen tekoon), lapsen suostuvuudesta seksiin aikuisen kanssa vallitsee kirjallisuudessa huomattavaa ristiriitaisuutta. (ks. Hinkkanen, 2009, 15). Esimerkiksi Ellosen & Sariolan (2008, 99–100) näkemyksen mukaan uhrikyselyssä ilmenneiden vapaaehtoisten ja myönteisiksi koettujen, aikuisten kanssa tapahtuneiden seksuaalikokemusten määrittely rangaistavaksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi on tulkinnanvaraista ja mahdotonta. Sariola ja Uutela

²³ Syyttäjä voi kuitenkin lähteä syyttämään, mikäli katsoo erittäin tärkeän yleisen edun sitä edellyttävän. Yleisen edunperusteen ehtojen täytyminen edellyttää erityistä törkeyttä, tekijän tulee osoittaa erityistä vaarallisuutta ja yhdenvertaisuus (ketä voidaan tällä perusteella syyttää ja ketä ei) tulee olla perusteltuna. Hirvelä (2006, 349)

(1994, Ellosen & Sariolan 2008 mukaan) ovat puolestaan vuoden 1988 kyselytutkimusta analysoidessaan luokitelleet kriminalisoidun hyväksikäytön (silloisen lainsäädännön mukaan lapseen kohdistuva haureus) piiriin vain tapaukset, joissa hyväksikäyttäjä ei ollut lapsen tyttö- tai poikaystävä, sekä määritelleet hyväksikäytöksi vain ne tapaukset, jotka ovat sisältäneet pakottamista tai väkivaltaa (emt.100). Tämä on erikoinen luokitteluratkaisu huomioiden jo silloisen suomalaisen lainsäädännön. (ks. myös Hinkkanen, 2009, 15) Epäyhtenäiset linjaukset siitä, mikä ylipäättään katsotaan lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi ja mikä ei, ovat omiaan sekoittamaan jo entuudestaan eriäviä käsityksiä eri ammattikuntien välillä.²⁴

2.2.4 Kansainvälinen yhteistyö ja muutosehdotukset suomalaiseen lainsäädäntöön

Yksittäisen valtion velvollisuus suojella lapsia seksuaaliselta hyväksikäytöltä perustuu jo ihmisoikeussopimukseen. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989, SopS 59–60/1991) 34 artiklan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. YK:n lisäksi on Euroopan unionissa pyritty lasten seksuaalisen hyväksikäytön torjumiseen kansallisia lainsäädäntöjä yhdistävin keinoin. Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista hyväksikäyttöä ja seksuaalista väkivaltaa vastaan allekirjoitettiin Suomessa 25.10.2007.²⁵ Sopimus tuli kansainvälisesti voimaan 1.7.2010, kun vaadittavat viisi jäsenvaltiota olivat ratifioineet sopimuksen.

Huhtikuussa 2009 oikeusministeriön asettama työryhmä sai tehtäväkseen arvioida sopimuksen edellyttämät lainsäädännön ja omaksuttujen menettelytapojen muutostarpeet sopimuksen voimaan saattamiseksi.²⁶ Toukokuun 4.päivä 2010 työryhmä luovutti yksimielisen lakimuutosehdotuksensa²⁷ oikeusministeri Tuija Braxille.

²⁴ Hirvelä (2006, 234) mainitsee eri ammattiryhmien toisistaan eroavien näkökulmien ja käsitysten tulleen selkeästi ilmi valiokunnan asiantuntijakuulemisessa. Poliisin ja syyttäjän sekä sosiaalista ja lääketieteellistä ammattikuntaa edustavien ryhmien käsitykset lapsen edun kannalta parhaasta menettelystä erosivat olennaisesti toisistaan. ”Pahimmillaan näkemyserot johtavat jopa epäluottamukseen ja syyttelyyn”(emt.234) Asiantilan parantamiseksi moniammatillista yhteistyötä on pyritty ja pyritään tehostamaan erilaisin hankkein, esim. Lastentalo-toimintamallin käyttöön otolla (Humppi & Ellonen 2010, 21)

²⁵ Yleissopimuksessa lapsia suojellaan seksuaaliselta väkivallalta ja hyväksikäytöltä, sekä autetaan seksuaalirikosten uhreiksi joutuneita. Tavoitteita edistetään mm. ennalta ehkäisevin toimenpitein, kansallisin yhteistyötoimenpitein, interventio-ohjelmin, aineellisen rikosoikeuden ja prosessioikeuden säännöksiin sekä rikosten tutkintaa ja syytetoimenpiteitä tehostamalla. (ks. lisää Humppi & Ellonen, 2010, 24-26)

²⁶ <http://www.om.fi/text/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Rikosoikeus/1238674372735> (katsottu 20.01.2011)

²⁷ Oikeusministeriön julkaisu 34/2010; <http://www.om.fi/text/1266334020069> (katsottu 20.01.2011)

Työryhmän mietinnön pohjalta tehdyssä 7.päivä joulukuuta 2010 hallituksen eduskunnalle ojentamassa esityksessä esitetään muun muassa lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittavan vähimmäisrangaistuksen korottamista neljäksi kuukaudeksi vankeutta, ja että nuoreen kohdistuva seksuaalipalvelujen ostamisen enimmäisrangaistus korotettaisiin yhdestä vuodesta kahdeksi vuodeksi vankeutta. Sukupuolilyhteys kuuttatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa tultaisiin lakimuutosten jälkeen katsomaan lähtökohtaisesti törkeäksi lapsen seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Seksuaalisen teon määritelmästä myös poistettaisiin rangaistavuuden edellytys, jonka mukaan tekijän on tavoiteltava seksuaalista kiihotusta tai tyydytystä. Lakiin lisättäisiin rangaistussäännökset lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin (grooming). Rikokseen syyllistyisi tällöin henkilö, joka ehdottaa tapaamista tai muuta kanssakäymistä lapsen kanssa siten, että ehdotuksen sisällöstä tai olosuhteista muuten ilmenee tekijän tarkoituksena olevan valmistaa lapsipornografiaa tai kohdistaa lapseen hyväksikäyttörikos. Lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin tuomittaisiin myös henkilö, joka viettelee lapsen korvausta vastaan tarjoamaan seksuaalipalveluja tai esiintymään sukupuolisiveellisyttä loukkaavassa järjestetyssä esityksessä.²⁸

Tällä hetkellä tammikuussa 2011 lakimuutosten voimaan saattamista arvioidaan asiantuntija- ja jaostovaiheessa lakivaliokuntakäsittelyissä²⁹

2.2.5 Moniammatillinen viranomaisyhteistyö Suomessa

Lapseen kohdistuvassa väkivallassa tai hyväksikäytössä on kyse aina moniulotteisesta rikoksesta, joka kohdistuu lapsen terveyteen ja psykososiaaliseen hyvinvointiin (Humppi & Ellonen, 2010, 29), ollen samalla loukkaus valtion ylläpitämää yleistä oikeusjärjestystä vastaan (emt. 22). Lapsiin kohdistuvien rikosasioiden selvittäminen vaatiikin viranomaisten moniammatillista yhteistyötä erityisesti poliisin, sosiaaliviranomaisten, lääkäreiden ja muun terveydenhuoltohenkilökunnan sekä koulun ja päiväkodin henkilökunnan kanssa (Paavilainen & Pösö, 2003). Suomalaisessa palvelujärjestelmässä lastensuojelun, rikoksen selvittämisen sekä mahdollisen hoidon ympärille rakentuneet

²⁸ Hallituksen esitys kokonaisuudessaan: <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100282.pdf> (katsottu 20.01.2011)

²⁹ <http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/vkx3000.sh?TUNNISTE=HE+282/2010> (katsottu 20.01.2011)

prosessit ovat suhteellisen erillisiä, minkä seurauksena myös lapsen etu nähdään eri prosesseissa helposti eri tavoin (Humppi & Ellonen, 2010, 22).

Näkemyserojen ja yhdenmukaistamisen kannalta välttämätöntä viranomaisyhteistyötä on kehitetty Suomessa muiden Pohjoismaiden tavoin erilaisilla hankkeilla. Vuonna 2008 sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän selvittämään lasten seksuaalisen hyväksikäytön tutkimisen käytäntöjä eri viranomaisten välillä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2009; Humppi & Ellonen 2010, 21). Työryhmän tavoitteena oli luoda selkeät ja yleisesti noudatettavat menettelytavat lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn selvittämiseksi poliisin, syyttäjän sekä lastensuojelu- ja terveydenhuoltoviranomaisten keskuudessa. Keskeisinä esille nousi eri viranomaisten asiantuntemuksen kehittäminen, ja tietotaidon hyödyntäminen viranomaisten välillä. Yksi työryhmän toimenpide-ehdotuksista oli muissa Pohjoismaissa jo käyttöön otettu Lastentalo-toimintamallin käyttöönotto. Lastentalo-toimintamalli perustuu ideaan, jossa epäilyt lapseen kohdistuvasta hyväksikäytöstä tai väkivallasta selvitetään ”saman katon alla”, moniammatillisena yhteistyönä, jossa asian käsittelystä vastaa erikoiskoulutettu asiantuntijaryhmä. Asiantuntijaryhmässä työskentelevät yhdessä poliisi, syyttäjä, lastensuojeluviranomaiset ja terveydenhuolto. Mallin mukainen toiminta ja selvittäminenprosessi on lasta kunnioittavasti samalla tehokas, nopea ja eri osapuolten oikeusturvan mukainen.³⁰

Lastensuojelun näkökulmasta viranomaisyhteistyö ja moniammatillisuus on kirjattu vuonna 2007 uusittuun lastensuojelulakiin³¹. Keskeisenä voidaan pitää lain 14§:n 1.momenttia, jonka mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että sosiaalityöntekijällä on tarvittaessa käytettävissä eri alojen asiantuntemus lastensuojelutyön turvaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa lastensuojelutyössä tarvittavista eri tahojen asiantuntijoista koostuvan ryhmän valjastamista lastensuojelutyön turvaksi. Lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa ja hyväksikäyttöä epäiltäessä lainsäädäntö liittyy viranomaisilla heränneiden epäilyjen eteenpäin ilmoittamiseen sekä tiedon vaihtoon eri viranomaisten välillä. (Humppi & Ellonen, 2010, 29-31) Vuoden 2008 alusta voimaan tulleen ja 2010 täydennetyn

³⁰ Lastentalo-mallin käyttöönottoa on suunniteltu viime vuosina eri tahoilla, ja vuoden 2010 alusta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sai toimeksiannon mallin pilotoinnista Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikka ohjelmalta. (Humppi & Ellonen, 2010, 21)

³¹Lastensuojelulaki kokonaisuudessaan: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> (katsottu 20.01.2011)

lastensuojelulain mukaan niin sosiaali- ja terveyshuollon kuin muiden viranomaistahojen³² palveluksessa olevia henkilöitä koskee velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekoon tilanteessa, jossa he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon tai huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

³² sosiaali- ja terveyshuolto, opetustoimi- ja nuorisotoimi, poliisitoimi, rikosseuraamuslaitos, palo- ja pelastustoimi, sosiaalipalvelu, terveyshuoltopalvelu, opetuksen ja koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai uskonnollinen yhdyskunta, turvapaikan hakijoiden vastaanotto- ja häätäkeskustoimintaa harjoittava yksikkö, koululaisten aamu- tai iltapäiväkerho toimintaa harjoittava yksikkö. (LSL 25§; <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>)

3 VIRTUAALINEN KONTEKSTI HYVÄKSIKÄYTÖN ALUSTANA

3.1 Johdanto

Seksuaalirikollisuuden siirtyminen internetiin on tuonut oman vaikeutensa muutoinkin vaikeasti lähestyttävään rikollisuuteen. Lainsäädännössä internetin kautta tapahtuviin rikoksiin on Euroopan tietosuojavaltuutetun Peter Hustinxin sanoja lainaten suhtauduttu periaatteella ”se mikä on lainvastaista reaali maailmassa, on lainvastaista myös internetissä”.³³ Sinänsä selkeä ohjeistus internetin kautta toteutuvaa rikollisuutta kohtaan törmää usein kuitenkin internetin erityiseen asemaan rikosympäristönä. Millaisia ovat internetissä alkunsa saaneet seksuaalirikokset, ja miten ne eroavat reaali maailman rikoksista?

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö internetissä käsittää pääasiallisesti kolme limittäistä ja eri tavoin toisiinsa vaikuttavaa päälinjaa: lasta seksualisoiva ja lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaava materiaali (tuottaminen, levitys, kuvien keräily), lapsista ja nuorista hyväksikäyttömielessä kiinnostuneiden aikuisten verkostoituminen ja toiminnan organisoituminen (yhteisöt ja foorumit sekä vertaisverkot, ihmiskauppa ja lapsiprostituutio), sekä lapsen lähestyminen internetin kautta hyväksikäyttötarkoituksessa (grooming) (Beech & Elliott & Birgden ym. 2008, 217). Nämä kolme osa-aluetta painottuvat eri tekijöillä eri tavoin, ja hyväksikäyttö voi tapahtua hyvinkin erilaisista motiiveista käsin. Kaikki lapsia seksualisoivaa kuvamateriaalia keräilevät eivät välttämättä pyri siirtämään fantasioitaan reaali maailmaan, eikä hyväksikäyttäjän henkilökohtaiset seksuaaliset intressit välttämättä edes kohdistu lapsiin. Lasta voidaan tavoitella myös esimerkiksi taloudellisen hyödyn toivossa.

Toisinaan hyväksikäyttäjien toiminta hipoo laillisuuden ja laittomuuden rajapintaa. Esimerkiksi niin kutsuttujen ”pedofiilisivustojen” ylläpito ja niillä keskustelu ei sananvapauden nimissä ole rikollista toimintaa (Quayle & Taylor 2003, 103). Myöskään lapsen lähestyminen internetin kautta esimerkiksi chat-palstalla ei tämänhetkisen lainsäädännön mukaan ole rikollista, jollei todisteita lähestymisen seksuaalisista

³³ Euroopan parlamentin www-sivut, http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/039-50588-061-03-10-906-20090302STO50556-2009-02-03-2009/default_fi.htm (katsottu 20.01.2011)

tarkoituksellisesti ole saatavilla³⁴ (Hinkkanen 2009, 17-18). Oman vaikeutensa hyväksikäytön ymmärtämiseen tuo internetin valtioiden rajoja rikkova ulottuvuus, ja median vaikutus hyväksikäytön määrittelyyn (luvut 3.2 ja 3.3)

Kirjallisuudessa on internetin kautta lasta lähestyvät hyväksikäyttäjät jaettu yksinkertaistaen kahteen tyyppiin: niihin jotka käyttävät internetiä reaali maailman jatkeena rikostensa toteuttamiseen, ja niihin, jotka internetin myötävaikutuksesta rohkaistuvat siirtämään fantasiansa reaali maailmaan (mm. Quayle & Taylor 2002, 333). Koska yhteiskunnassa vallitsee vahva oikeudellinen ja sosiaalinen sanktiointi lapsiin kohdistuvan seksuaalisen kiinnostuksen suhteen, voi internetin tuoma ”vertaistuki” näytellä ratkaisevaa osaa isolle osalle tekijöistä (luku 3.4).

Koska groomingin ”onnistumiseen” hyväksikäyttäjien näkökulmasta vaikuttaa suuresti lapsen oma aktiivisuus, on relevanttia kiinnittää huomiota myös niihin merkityksiin, joita nuoret itse internetille sosiaalisena yhteydenpito kanavana antavat, ja huomioida tämän ajan lapsuus ja nuoruus suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan (luku 3.5). Erityisen tärkeänä olen kokenut eritellä virtuaali maailmassa tapahtuvan kommunikoinnin erityispiirteitä, ja etsiä kirjallisuuden avulla vastausta siihen, miten on mahdollista, että uhri voi internetin kautta kiinnittyä niin vahvasti hyväksikäyttäjään, että hyväksikäyttö on lopulta mahdollista (luku 4).

³⁴ Kevään 2011 aikana tähän voidaan olettaa tulevan muutos, mikäli yleissopimuksen edellyttämät lakiuudistukset saatetaan esityksen mukaisesti voimaan.

3.2 Internetin globaalisuus

*”Internet on kolminkertaistanut liikevaihdon”
– Tel Avivissa toimiva tyttökauppias (Malarek, 2003, 82)*

Vaikka lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö saa ilmiänsä hyväksikäyttäjän ja uhrin välisessä vuorovaikutussuhteessa, sen muodot, merkitykset sekä ratkaisemisen ja puuttumisen mahdollisuudet eivät paikannu ainoastaan yksilötasolle (Laitinen, 2007, 35). Laitista (2007, 35-36) referoiden kyse on ilmiöstä, joka rakentuu kulttuurisesti, ja joka saa muotonsa suhteessa yhteiskunnalliseen kontekstiin ja internetin ansiosta yhä useammin suhteessa globaaliin kontekstiin (myös mm. Svevo, 2001, 5-7). Toiminta organisoituu yhä useammin erilaisten sosiaalisten, taloudellisten ja teknologisten verkostojen ympärille, muuttaen samalla toimintaedellytyksiä ja -mahdollisuuksia (Castells, 1996, 411). Seksuaalisen hyväksikäytön ilmiön yhteydessä muun muassa lapsikauppa, lapsiprostituutio, lapsipornografian välittäminen ja käyttö ovat globaaleja ilmiöitä (Laitinen, 2006, 35-36). Eri puolilla maailmaa heikoissa taloudellisissa ja sosiaalisissa olosuhteissa elävät lapset ovat otollisia ja helppoja kohteita kansainväliselle rajat ylittävälle ihmiskaupalle ja pornografiaa tuottavalle seksiteollisuudelle (Hirvelä, 2006, 65). Pulmalliseksi asian tekee se, että ongelmien ratkaisumahdollisuudet ovat ensisijassa sidoksissa yhteiskuntaan, mikä hankaloittaa globaalien ongelmien hallintaa (Laitinen 2007, 36).

Ongelman globaalisuuden ymmärtämisen haastetta viranomaisnäkökulmasta lisää muun muassa nk. e-lukutaidon oppimisen tarve³⁵, joka lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevissa tapauksissa tarkoittaa eritoten lukemista rivien välistä. Hyviä esimerkkejä tarjoaa esimerkiksi kanadalainen tutkiva journalisti Victor Malarek³⁶, joka mm. World Sex Guide Internet-yhteisön sivuilta poiminut useampia romansseja ja tutustumismatkoja kaupittelevia matkatoimistoja. Malarekin (2003) keräämässä aineistossa esimerkiksi Venäjän kansainvälinen avioliittotoimisto aloittaa verkkosivunsa houkuttelevalla kuvalla romantiikasta ja perheonnesta: ”Hyvät herrat, haaveiletteko rakastavasta kosketuksesta? Kauniista kiinteästä vartalosta, joka on vierellänne vuoteessa? Onnellisen lapsen naurusta?” Viimeisin lause on Malarekin (2003, 100-101) mukaan seksikaupan maailmassa

³⁵ EU:n tietosuojaja valtuutettu Peter Hustinxin käyttä nimitystä ”21. vuosisadan uusi lukutaidottomuus”

³⁶ Useasti palkittu ja neljä kirjaa julkaissut Victor Malarek on tutkinut kansainvälistä seksibisnestä Ukrainassa, Bosniassa, Saksassa, Italiassa, Kreikassa, Israelissa, Yhdysvalloissa ja Britanniassa.

koodi, jolla viestitetään että myös lapsia on tarjolla. 8, 10 ja 12-vuotiaiden tyttöjen ja poikien tarjoaminen ei välttämättä saa asiakaskunnakseen pelkkiä pedofiileja: nuori ikä merkitsee seksibisneksen maailmassa tytön tai pojan olevan vielä sukupuolitaudeista puhdas (emt.88). Huomion arvoista myös on, että sinänsä viaton, ja vaille seksuaalisia konnotaatioita jäävä lapsen kuva voi saada täysin eri merkityksen yhdistettynä eri kontekstiin – esimerkiksi pikkulapsi leikkimässä rannalla internetin perhekuvagalleriassa voidaan helposti kopioida ja liittää osaksi lapsipornografista aineistoa, ja tämä voi tapahtua mistä päin maailmaa käsin hyvänsä.³⁷

3.3 Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön mediamuotokuva

Medialla on ollut merkittävä rooli siinä prosessissa, jossa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on pyritty määrittelemään ja ratkaisemaan. (Aaltonen, 2007, 160). Aaltosen (emt.160-161) mukaan tiedotusvälineiden ansioista lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on aiempaan verrattuna vähemmän häpeällinen, yksityinen salaisuus ja selkeämmin sosiaalinen ongelma, jolla on nimi. Esimerkkinä Aaltonen (2007, 161) esittää brittiläisen mediatutkijan, Jenny Kitzingerin (2001) tutkimustuloksia lapsuudessaan seksuaalisesti hyväksikäytetyiden naisten keskuudessa teetetyistä haastatteluista. Kitzinger teki hyväksikäyttöä lapsuudessaan kokeneiden naisten haastatteluja sekä ennen vuotta 1986, että sen jälkeen, ja havaitsi selkeän eron kahden eri aikakauden naisten puheessa. Ennen kuin hyväksikäytöstä puhuttiin julkisuudessa, uhrien oli vaikeaa löytää haastatteluissa sanoja kuvaamaan vaiettua ja mahdollisesti kyseenalaistettua kokemustaan. Vuoden 1986 jälkeen syntynyt julkinen keskustelu antoi hyväksikäyttöä kokeneille naisille välineitä nimetä, käsitellä ja myös jakaa omia kokemuksiaan julkisesti, mutta nimettömänä. Tätä kautta heillä oli paremmat mahdollisuudet rikkoa eristyneisyyden tunnetta ja saada tukea toipumiselleen. (Kitzinger 2001, Aaltosen 2007, 161 mukaan).

Huolimatta median tärkeästä pioneerityöstä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tuomisessa suuren yleisön tietoisuuteen, se sisältää myös omat sudenkuoppansa. Tämä näkyy erityisesti niiden seksuaalirikosten kohdalla, jotka ovat saaneet alkunsa internetissä. Laajamittaisesti internetin kautta seksuaalirikoksen uhriksi joutuneita lapsia, ja tapauksia

³⁷ Esimerkiksi toimittaja Matti Virtasen (2001) löytämästä satojen koulupoikien kuvia sisältämästä internetin kuva-albumista kyettiin tunnistamaan kolmen eri suomalaisen koulun oppilaita. Erään koulun rehtorin mukaan oppilaat olivat kuvanneet toisiaan koulun omalla digikameralla, ja jokaisen lapsen kuvan olla oli täydet henkilö- ja yhteystiedot. Toimenpiteinä kaikki kuvat pyrittiin poistamaan internetistä ja opetusohjelma jouduttiin laatimaan uusiksi. (YLE, MOT-arkisto. Lapsiseksin verkko (2001), toim. Virtanen)

hoitaneita viranomaisia yhdysvalloissa haastatelleiden Wolakin, Finkerhorin & Mitchellin (2008, 111-128) mukaan valtaosa verkossa alkunsa saaneista seksuaalirikoksista eroaakin stereotyyppisestä ”internetissä vaaniva pedofiili vs. viaton mistään tietämätön lapsi” mediamuotokuvasta.

*”Facebook-pedofiili tuomittiin vankeuteen – jopa tuhat uhria .. väijyi ja vaani lapsia yhteisöpalveluissa”*³⁸

*“The Internet is becoming an increasingly dangerous place for children and teenagers whose online profiles often attract aggressive sexual predators, federal prosecutors said Friday”*³⁹

Intuitiivisesti oikeutetuilta tuntuvat, ja asian vakavuutta korostavat kuvailut voivat luoda jos ei vääristynyttä kuvaa, niin ainakin suunnata huomiota pois siitä, mistä yli 90 prosentissa internetissä alkunsa saaneista ja reaali maailmassa toteutuneista ala-ikäisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista todella on kyse. (Wolak ym. 2008, 111-128; Dooley ym. 2009⁴⁰, 44-52). Vastoin median ja tieteellisissäkin julkaisuissa esille tuotuja oletuksia, Wolakin ym. (2008, 111-128) mukaan noin 95 prosenttia internetin kautta tapahtuneista lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista tapahtuu ilman fyysistä pakottamista tai väkivaltaa. Useimmat uhreista ilmoittivat olevansa rakastuneita tai tuntevansa hyväksikäyttäjän itselleen merkitykselliseksi ihmiseksi (Wolak ym.2008, 113), ja Wolakin ym.(2003) toteuttaman viranomaisille suunnatun N-JOV- tutkimuksen⁴¹ mukaan 73% ala-ikäisistä, joilla oli ollut reaali maailman seksuaalinen kohtaaminen aikuisen hyväksikäyttäjän kanssa, olivat tavanneet useammin kuin kerran.

Yhdysvaltalaisen Harvardin yliopiston tutkimusraportissa⁴² (2008) myös esitetään grooming-ilmioon liittyen, että usein mediassa jätetään huomioimatta, että *kaikista*

³⁸ Iltalehti 25.9.2010: http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2010092512406464_ul.shtml (katsottu 20.1.2011)

³⁹ The University of New Orleansin uutissivut: <http://www.nola.com/news/t-p/metro/index.ssf?/base/news-20/117471660733090.xml&coll=1>. (katsottu 20.1.2010)

⁴⁰ Australian Institute of Criminology (2009): Review of Existing Australian and International Cyber –Safety Research. Child Health Promotion Research Centre.

⁴¹ National Juvenile Online Victimization (N-JOV) Study. Tutkimukseen poimittiin tapaukset, joissa 1) uhrin alle 18 vuotta, 2) pidätykset sijoittuvat vuoteen 2000-2001, 3) hyväksikäyttö oli yhteydessä Internetiin. Tapauksia kertyi n=2577, 2,5% virhemarginaalilla.

⁴² The Berkman Center for Internet & Society at Harvard University (2008): Enhancing Child Safety & Online Technologies. Final Report of the Internet Safety Technical Task Force to the Multi-State Working Group on Social Networking of State Attorneys General of the United States

seksuaalisista ja muista loukkaaviksi koetuista yhteydenotoista 90–94 prosenttia tapahtuu lapsen kaveripiiristä samaa ikäluokkaa olevien lasten taholta, tai nuorilta aikuisilta (yli 5 ikävuoden ikäero ei toteudu), ja että 69 prosentissa kaikista lapsiin kohdistuneista lähestymispyrkimyksistä ei sisällä tavoittelua reaali maailman kohtaamiseen.⁴³

Hyväksikäyttöön pyrkivä ei myöskään väistämättä esiinny alaikäisen kanssa samanikäisenä verhoutuen ”anonyymisyyden suojaapuun” (mm. Berson 2003, 9), vaan tutkimusten mukaan ikäero lapsen ja hyväksikäyttöön pyrkivän välillä selviää lapselle jo suhteellisen aikaisessa vaiheessa vuorovaikutusta (Wolak ym. 2008 112; Willard 2009, Dooleyn ym. 2009, 49 mukaan). Wolakin ym.(2004, Wolakin ym. 2008, 112 mukaan) viranomaiskyselyn mukaan vain 5 prosenttia seksuaalista kontaktia ala-ikäisen nuoren kanssa havittelevista esitti valheellisesti olevansa ikäistään nuorempi. Valtaosin uhrin eivät myöskään olleet keskustelukumppanin seksuaalisista aikomuksista tietämättömiä, vaan suurimmassa osassa tapauksista, joissa reaali maailman kohtaaminen toteutui, lapsi oli lähtenyt tapaamiseen tietoisena siitä että tapaamiseen tulee liittymään jonkin asteista seksuaalista aktiviteettia. (emt. 113; Dooley ym.2009, 48-49)

Kuten Wolak ym. (2008) terästävä, huolimatta ristiriidoista median välittämän kuvan ja todellisuuden välillä, internetin kautta lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat silti vakavia ja lain edessä rangaistavia rikoksia. Lähtökohtaisesti rikoksen luonne on kuitenkin kompleksisempi ja vähemmän arkkityyppisen pelottava, kuin julkisuudessa palstatilaa saaneet lapsiin kohdistuvat seksuaalirikosten kuvaukset antavat ymmärtää. Vääränlaisella mediakuvalla voi olla vakavia vaikutuksia niin lainsäädännön, uhrien hoidon, kuin ennalta ehkäisevien toimenpiteidenkin kannalta. (emt.111-112, 122).

⁴³ The National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction. A Report to Congress, August 2010: <http://www.projectsafefchildhood.gov/docs/natstrategyreport.pdf> (katsottu 20.1.2011)

3.4 Internetin myötävaikutus groomingiin

“They are here! New original clips from some new movies that you can download to help support the kids in their filmmaking and acting.”

- The Best Rare Boy Movies ⁴⁴

Virtuaalimaailma tekee mahdolliseksi sen, että lapsista seksuaalisessa mielessä kiinnostuneiden ihmisten välille voi syntyä laajojakin julkisia (www-alustalla toimivat), tai suljettuja verkostoja (erilaiset vertaisverkotot) (Varnhagen 2007, 46). Tällaiset verkostot voivat keskittyä esimerkiksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin levityksen ympärille, tai toimia lapsista seksuaalisessa mielessä kiinnostuneiden kohtaamis- ja keskustelupaikkana.

Ethel Quayle ja Max Taylor (2003) ovat tutkineet lasta seksualisoivan kuvamateriaalin katselun ja keräilyn vaikutuksia ja niiden merkityksiä lapsista seksuaalisesti kiinnostuneille ihmisille. Quaylen ja Taylorin (2003) aineisto koostui 23 miehen haastatteluista, jotka oli tuomittu vankeuteen lapsipornografian lataamisesta internetissä osana lapsen hyväksikäyttörikoksiaan. Aineistosta nousi esille kuvissa hyväksikäyttöön alistettujen lasten totaalinen objektivoituminen hyväksikäyttäjän ajatuksissa (..”it was just flat image...it was nothing” emt.99), oman hyväksikäytön oikeuttaminen sillä, että kuvissa nähdään muidenkin tekevän sitä (..”they’re doing it...it can’t be bad” emt.101) ja se, että kuvissa passiivisesti hyväksyvät ja mukautuvat lapset eivät näyttäneet kärsivän hyväksikäytöstä (..”she doesn’t seem to mind”..emt.101). Quaylen ja Taylorin (2002;2003) mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä esittävän kuvamateriaalin katselu tuntui entisestään vahvistavan lapsiin kohdistuvia fantasioita, ja oikeuttamisen tunteen kautta alentavan kynnystä hyväksikäytön toteuttamiseen. ⁴⁵

Eräs tärkeä elementti oikeuttamisen tunteen kannalta voi olla Quaylen ja Taylorin (2002) huomio lapsipornografian keräilijöiden noudattamasta henkilökohtaisesta eettisestä tai moraalisesta koodistosta. Esimerkiksi se, että lapsi hymyilee hyväksikäyttökuvissa, oli

⁴⁴ <http://bluecowboyfilms.livejournal.com/6841.html> (katsottu 20.1.2011)

⁴⁵ Huomion arvoista on, että muutama haastatelluista kertoi kuvien katselun korvaavan ja jopa estävän reaali maailmassa toteutettavan hyväksikäytön (emt. 2002, 350). Suurella osalla haastatelluista lapsipornografia muodostunut myös tärkeäksi harrastukseksi: kuvasarjoja haluttiin laajentaa, narratiivi oli saatava alusta loppuun täydennetyksi omiin kokoelmiin, kuvien lajittelu ja organisointi koettiin tärkeäksi. Kuten Quayle&Taylor(2002;2003) huomauttavat lapsipornografia edustaa seksuaalista hyväksikäyttöä, joka ei välttämättä edellytä fyysistä hyväksikäyttäjän ja lapsen reaalista kohtaamista.

eräällä haastateltavalla ehtona sille, että kuva ladattiin omiin kokoelmiin.(emt.340), ja joillekin hyväksikäyttäjille omalle koneelle ladatuissa kuvissa ei saanut esiintyä lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa (emt.341). Myös Malarek (2003, 105) löysi seuraamiltaan nettisivuilta puheenvuoroja, joissa miehet näkivät itsensä pikemminkin hyväntekijöinä kuin hyväksikäyttäjinä antaessaan ”ilman heitä nälkään kuoleville” tytöille rahaa vastineeksi seksistä. Oman eettisen koodiston noudattaminen voi olla omiaan hälventämään syyllisyyttä teon koetusta vääryydestä, ja höllentää niitä hyväksikäyttäjän sisäisiä pidäkkeitä (Finkelhor 1984), jotka yhtenä vahvana tekijänä estävät lapsen seksuaalisen hyväksikäytön realisoitumisen.

Yhteisön merkitys ja jäsenyys yhteisössä nousi myös Quaylen ja Taylorin (2002;2003) haastatteluissa oleellisesti esille. Määrällisesti paljon ja laadullisesti ”hyviä” kuvia jakava tai tuottava rikollinen sai nauttia erityisestä statuksesta ja yhteisön suosiosta. Kaikkien kuvien ei tarvinnut miellyttää sen haltijaa: näitä kuvia voitiin käyttää kauppatavarana ja vaihtokaupoissa itselle mieluisiin kuviin, tai antaa niitä haluavalle pelkästään ystävällisyyden osoituksena (emt. 2003, 100-102). Yhteisöllisyyden merkitystä ovat korostaneet myös lasten ja aikuisten keskinäistä seksinvapauttamista ajavia yhteisöjä tutkineet D’Ovidio ym. (2009). Lapsista seksuaalisessa mielessä kiinnostuneiden ajatusmaailman rationalisoimisen, normalisoimisen ja oikeuttamisen kannalta jäsenyys yhteisössä voi toimia avain asemassa (emt.435).

D’Ovidion ym. (2009) löytämistä 64:stä internetissä toimivasta lapsen ja aikuisen välistä seksisuhdetta kannattavasta yhteisöstä⁴⁶ valtaosa sisälsi materiaalia, jotka tutkijoiden mukaan tehokkaasti neutralisoivat lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä koituvia itsesyytöksiä. Tämänkaltaiseksi materiaaliksi D’Ovidio ym. (2009) lukevat muun muassa lasten kärsimyksen kieltämisen, lasten uhrina olon kieltämisen, lapsista seksuaalisessa mielessä kiinnostuneiden tuomitsijoiden tuomitsemisen, ja ”tieteelliseen” tai ”tilastolliseen” tietoon viittaamisen esimerkiksi seksuaalisen hyväksikäytön olemattomista seuraamuksista lapsille (emt.434). Esimerkiksi googlen hakupalvelulla helposti löydettävä

⁴⁶ Tutkimuksessa käytettiin vain www-pohjaisia julkisia yhteisöjä, jotka löydettiin ”lumipallotekniikalla” Yahoo!- ja Google-hakupalvelua käyttämällä. Tutkimukseen kelpuutettiin vain ne yhteisöt, jotka tarjosivat sanomaansa (myös englannin-kielellä, ja joiden ensisijainen funktio oli aikuisen ja lapsen seksuaalisuhteiden vapauttaminen (eli yleisesti seksuaali-vähemmistöjen asioita ajavia yhteisöjä ei hyväksytty). Yksi näistä yhteisöistä tarjosi palvelujaan myös suomenkielellä, ja neljässä näistä oli erityinen lapsille tarkoitettu ja markkinoitu osio, jonka tarkoituksena oli houkutelua ja rohkaista lapsia mukaan yhteisön sivustoille. Yhteisöt olivat rekisteröityneet 10 eri maassa, ja palveluja tarjottiin 15 eri kielellä. (D’Ovidio & Mitman ym.2009, 421-440)

Danish Pedophile Association⁴⁷ esittää kaikki edellä mainitut normalisoivat tekijät omista julkaisuissaan. Vaikka D'Ovidio ym.(2009) päätyvät aineistonsa perusteella lopputulokseen että yhteisöjä käytetään pikemminkin oman ajatusmaailman rationalisoimiseen ja hyväksynnän saamiseen, kuin suorien hyväksikäyttö vinkkien jakamiseen, löytyy esimerkiksi BoyChat.org foorumilta hyvinkin spesifejä kysymyksiä esimerkiksi laillisuuden ja laittomuuden rajoista.

*Is it if you go to bed with a 6year old and cuttle rub his outer and partly inner thigh not touching his genitals and rub his butt? Is it against the law?
I am not saying ive done this nor will do it.*⁴⁸

Puheenvuoron viimeisellä lauseella on yksinkertaista taata se, että virkavallan on mahdotonta lainnimissä puuttua keskustelun kulkuun. Samaiselta foorumilta on löydettävissä sanavapauden ja laillisuuden rajoja koettelevia puheenvuoroja itse hyväksikäyttö tilanteista.

*So many thighs to play around with. And I'm in heaven when they get their suction going.
Hard to get them to actually consent though.*⁴⁹

*Not when they trust you and they want to be close to you
works best with incest*⁵⁰

⁴⁷ <http://danpedo.sexualpolitik.se/english/porn.php#1> (katsottu 20.1.2011)

⁴⁸ <http://www.boychat.org/messages/1206335.htm> (katsottu 20.1.2011)

⁴⁹ <http://www.boychat.org/messages/1206339.htm> (katsottu 20.1.2011)

⁵⁰ <http://www.boychat.org/messages/1206341.htm> (katsottu 20.1.2011)

3.5 Fokus lapsiin ja nuoriin

3.5.1 'Ei-lapsi' ja kiire aikuiseksi

A: - - mä en sanois itseeni että mä oon joku laps, mä sanoisin itteeni varhaisnuoreks mieluummin ku lapseksi. Mä en oo lapsi siis käytännössä.

K: Millei käytännössä?

A: Mua sanotaan lapseksi, siis yleensä, mutta musta ei tunnu lapselta.

(Aaro, 9 vuotta) (Lallukka, 2003, 116)

1980-luvulta lähtien on länsimaisia yhteiskuntia puhuttaneet huomioidut lapsuuden lyhenemisestä, leikkien loppumisesta, lapsuuden seksualisoimisesta ja lasten liian varhaisesta aikuistamisesta (Anttila, 2004; Räsänen, 2009, 401) Yhtä suuressa määrin kasvavana trendinä on ollut huomioida aikuisuuden siirtyminen kauemmas tulevaisuuteen. Välivaihe lapsuuden ja aikuisuuden välillä on kasvattanut pituutta, esimerkiksi opiskeluajat ovat pidentyneet ja lapsia hankitaan suhteessa takavuosiin huomattavasti vanhemmalla iällä. (Räsänen, 2009, 401). Viime vuosikymmeninä onkin puhuttu ”yhtenäisikäistymisestä”, eli siitä, miten konventionaaliset elämänvaihekattegoriat, kuten lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus olisivat liudentumassa: mikään ikäryhmä ei enää näytä, käyttäydy, puhu tai toimi ”niin kuin pitäisi”. (Lallukka, 2003, 14)

Kirsi Lallukka (2003) havaitsi tutkiessaan 6-12-vuotiaiden lasten sosiokulttuurisia ikäkäsityksiä, että toive olla ikäistään vanhempi on lapsille sangen yleistä. Kysyessään 90:ltä kolmos- ja kuutosluokkalaiselta toiveikää, keskeiseksi tulokseksi nousi, että peräti 65 prosentissa toiveikämaininnoista toivottiin omaa ikää korkeampaa ikää. (emt. 94). Virallisten ja epävirallisten vapauksien (esim. elokuvien ikäraajat) ja päätösvallan kaipuuta selkeämmin lasten kirjoitelmina kerätyissä vastauksissa tuli esille tarve päästä eroon omalle ikäryhmälle kuuluvasta ”lapsen” leimasta. Esimerkiksi kaupungille olisi kiva lähteä illalla, mutta samalla tulee tunne, että ”kaikki pitävät pikkupentuna” (emt.94). Muiden silmissä lapsiksi määrittyvät haastateltavat eivät suurelta osin kuitenkaan itse identifioineet itseään ’lapsiksi’ - yleinen perustelu tälle oli se, että itsestä ei vaan tunnu lapselta (emt.117). Valtaosa lapsista mainitsikin kokevansa itsensä ikäistään vanhemmaksi (emt.134).

Yhtenä keskeisenä selityksenä lasten vahvaan kaipuuseen ”kasvaa pian isoksi” voidaan Lallukan (2003) mukaan pitää yhteiskunnasta ja kulttuurista kumpuavaa ’lapsen’ ja ’aikuisen’ vastakohtaista, selkeän kontrastin toisiinsa nähden muodostavaa jaottelua. Siinä missä lasta leimaaviksi attribuutteiksi nousevat esimerkiksi irrationaalinen, riippuvainen, kyvytön, amoraalinen ja aseksuaalinen – löytyy luonnehdinnan oppositiopari aikuiseen liitetystä määreistä (rationaalinen, riippumaton, kyvykäs, moraalinen, seksuaalinen) (emt.108). Vastakohtainen jaottelu tuli esille lasten omissa kirjoitelmissa: aikuisella on kaikkea sitä mitä lapselta puuttuu. ’Lapsen’ ja ’aikuisen’ hierarkkisen dikotomista suhdetta pidettiin lasten kirjoitelmissa ja haastatteluissa lasten kannalta epäkunnioittavana, aliarvioivana ja epäoikeudenmukaisena (Lallukka, 2003, 196), koska ’lapsen’ ominaisuudet määrittyvät näin suhteessa aikuiseen, *puutteen* kautta (emt.8; Aapola-Kari 2003,19).

Lallukka (2003) näkee ’lapsen’ ainoana mahdollisuutena ja velvollisuutena ylittää tämä vastakkaisuus kehittymällä ja kypsymällä iän ja ajan myötä ’aikuiseksi’ (emt. 196) Onkin esitetty, että lapsen tai nuoren on mahdollista saavuttaa positiivinen etumerkki statukselleen erottautumalla omasta ryhmästään (esim.”ikäisekseen kypsä”) (ks.esim. Aapola-Kari, 2003,19), eli kyetessään kurottautumaan kohti aikuisen maailmaa, olemalla vähemmän lapsi. Tulkitessaan lasten vastauksia Lallukka (2003) argumentoi lasten kokevan itsensä ”kehittymättömäksi” mieltämänsä ’lasta’ kypsemiksi, pidemmällä kehityksessään oleviksi. Tämä on näin osoitus onnistuneesta, menestyksekkästä kehitysvelvollisuuden täyttämisestä. (emt.134). Kieltäytymällä nimeämästä itseään ’lapseksi’ (”ei tunnu lapselta”, ”olen ikäistäni vanhempi”), tekivät he näin eron itsensä ja puutteellisena ja vajavaisena määrittyvän ’lapsen’ välille (emt.196).

Kurottautumisena kohti hämmöttävää aikuisuutta Lallukka (2003) näkee myös lasten ajatukset kavereista ja kaveripiiristä. Omaa ikää vanhempien ystävien seuraa pidettiin suuressa arvossa ja itseä vanhemmat ystävät saivat lasten teksteissä saavutuksen tai resurssin ominaisuuden. Se, että kelpasi itseä vanhemmalle kaveriksi, koettiin meriitiksi. Vanhempien kavereiden seura sai aikaan ikään kuin ”ikänosteen”; se vastaa Lallukan (2003) mukaan kaipuuseen olla ”isompi”, haluun kivuta hierarkkisilla kehitysportailla. (emt.154-155)

‘Aikuisuus’ esiintyi kaiken kaikkiaan kirjoitelmissa eräänlaisessa päämääräasemassa: aikuiseksi tuleminen oli jännittävää ja odottamisen arvoista, oikean elämän alku. ‘Lapsuus’ merkitsi kirjoitelmien perusteella lapsille varsinaiseen elämään (eli aikuisuuteen) valmistautumista: esimerkiksi ‘lapsennäköisyys’ oli jotain, josta on hyvä päästä eroon (emt.103). ‘Lapsennäköisyys’ ja muut ‘lapseen’ viittaavat merkit – kuten ‘lapseen’ vahvasti yhdistyvä leikkiminen⁵¹ (emt.116) - koettiin tarpeellisina korvata ‘aikuismaiseksi’ luokiteltavilla kvalifikaatioilla ja käytöksellä. Ristiriita lapsena olon ja aikuismaisen käyttäytymisen välillä voitaisiin nähdä tulkittavan yhteiskunnassamme pääsääntöisesti positiivisesti: esimerkiksi tästä sopii vaikka valtamediassa tuotetut teinitähdet (idols, popstars). Nuoret idolit edustavat tämän päivän ihannoitua nuoruuskuvaa – käyttäytytään, puhutaan ja pukeudutaan aikuismaisesti, *vaikka ollaankin vielä nuoria*. Nuoren tähden performanssin ihailtavuus syntyy näin ‘lapsen’ ja ‘aikuisen’ liittymäpinnasta, nuoren iän ja aikuismaista kypsyyttä osoittavien (esim. menestyminen, kyvykkyys, seksikkyyys) merkkien muodostaman kontrastin pohjalta: huolimatta nuoresta iästä, ei sen ansiosta, on menestytty. (ks. Aapola-Kari 2003). Myös Lallukka (2003) huomioi tämän paradoksin lasten kirjoitelmissa: kieltäytyminen ‘lapsesta’ ja etäisyyden ottaminen ‘lapseen’ tapahtuu tiukasti siihen sidoksissa, negaation kautta: “en ole sellainen kuin stereotypia edellyttää” (emt.196)

3.5.2 Kasvava kiinnostus seksiin

Lapsi kasvaa omaan kulttuuriinsa ja pitää sen piirteitä itsestään selvinä ja oikeina (Anttila, 2004). Näin yhteiskunta ja kulttuuri, jonka jäseniä lapset ovat ja jonka vaikutuspiirissä he elävät, vaikuttaa siihen millaista lasten sosiokulttuurinen ikätieto voi olla. (Lallukka, 2003, 194) Huolestuneena on esitetty, että nykylapset ja -nuoret elävät kulttuurissa, jossa pikkutyöille kaupataan seksikkäitä vaatteita, mainokset ja lehdet tihkuvat erotiikkaa ja jossa pornografiasta on tullut neutraalisti aikuisviihdettä (Autio 2004, Laukkasen 2007, 101 mukaan).

Mediaryöpytyksessä ja teknologiavirrassa seksin maailma avautuu lapsen silmille jo varhain. Konkreettisina esimerkkeinä lapsuuden seksualisoitumisesta voidaan hyvällä syyllä mainita esimerkiksi länsimaissa myyntiin tulleet 12-vuotiaille tarkoitetut kondomit

⁵¹ Modernilla leikin käsitteellä erotetaan Lallukan (2003,116) mukaan lasten tekemiset aikuismaailman ”oikeista” aktiviteeteista.

(HS 3.5.2010), ja ruotsalaisen vaateketju yhtiö Lindexin 10-vuotiaille mitoitettuja topatut Disney-rintaliivit. Rintaliivien pienin myynnissä oleva koko oli 65 AAA. (Aamulehti 27.10.2002, Autio 2004, 36)

Mannerheimin lastensuojeluliiton vuosiraportin 2009 mukaan jo 8-10-vuotiaille seksikysymykset nousivat tukipuheluiden kolmanneksi yleisimmäksi puheenaiheeksi.⁵² Vaikka halu jakaa päivänkuulumisia ja tarve olla vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa nousivat kaikissa ikäryhmissä lasten yhteydenoton ensisijaiseksi motiiviksi, seksiin liittyvien kysymysten ja puheenaiheiden runsasta määrää pidetään raportin mukaan merkittävänä havaintona. Vertailtaessa puheenaiheita ja aiheissa tapahtuneita muutoksia vuosilta 2000-2008, seksuaalisuuteen ja omaan kehitykseen liittyvät kysymykset lisääntyivät vuosikymmenen loppua kohden, ja niitä esittivät entistä nuoremmat soittajat. Eniten seksikysymyksiä esittivät raportin mukaan 11-13-vuotiaat – muun muassa sukupuoli elinten koko, seksin harrastamisen aloittamisen oikea aika, sekä tavat harrastaa seksiä puhuttivat tämän ikäryhmän nuoria.

Mielenkiintoisena voidaan pitää raportissa esille tulevaa havaintoa siitä, että seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista ja omaa kehitystä koskevista kysymyksistä halutaan vuorovaikutteisesti jutella. Esimerkiksi kirjeissä seksikysymysten ja omaan kehitykseen liittyvien aiheiden osuus ei ollut merkittävä. Huomioiden lasten valitseman kyselykanavan, oleellisena voidaan myös pitää tietoa siitä, että *lapsella on tarve pohtia ja keskustella seksiin liittyvistä kysymyksistä myös nimenomaan aikuisen kanssa.*

Mannerheimin Lasten suojeluliitto esittää, että seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa nuori on eniten yksin, koska sen intiimimpiä osa-alueita on vaikea jakaa esimerkiksi omien vanhempien kanssa. Vanhemmille päänvaivaa saattaa puolestaan aiheuttaa epätietoisuus siitä, milloin ja miten seksiin liittyvät asiat tulisi ottaa puheenaiheeksi lapsen kanssa. Myös koulun antama seksuaalivalistus ei raportin mukaan tunnu kohtaavan lapsen tietotarpeita.

Tutkimusten mukaan murrosikä on varhaistunut, esimerkiksi nykyisin kuukautiset alkavat kolme vuotta aikaisemmin kuin sata vuotta sitten (Pajamäki-Alasara, 2010) Tästä seuraa,

⁵² Vuonna 2009 Mannerheimin Lasten suojeluliiton nuorten puhelinpäivystyksen tuli vuonna 25357 keskusteluun johtanutta puhelua, joiden soittajista tytöt muodostivat 57% ja pojat 43%, <http://www.mll.fi/@Bin/12386743/MLL+LNPN+raportti+2009.pdf> (katsottu 20.1.2011)

että sukukypsyyden ja psykososiaalisen kypsyyden välinen kuilu kasvaa. Tytön naisellinen tai pojan miehekäs olemus kätkee alleen lapsen, joka yrittää hallita ja ymmärtää kehossaan tapahtuvia muutoksia (emt. 13). Vanhemman saattaa olla vaikea muistaa, että aikuismaisen ulkokuoren alla on lapsi, joka edelleen tarvitsee vanhemman tukea ja neuvoja - onkin aiheellisesti varoiteltu että 10-11-vuotiaan kohtelemisen 15-16-vuotiaana teininä on lapsen kehitykselle äärimmäisen haitallista (HS 12.08.2010) Lasten seksuaalisen hyväksikäytön parissa vuosikymmeniä työskennellyt Kenneth Lanning (2010, 13) on myös osuvasti huomauttanut, että 13-vuotias tyttö voidaan määritellä samanaikaisesti niin lapseksi, teiniksi, murrosikäiseksi, jopa nuoreksi aikuiseksi riippuen asiayhteydestä.

Kehitys voidaan nähdä ristiriitaisena, koska toisaalta länsimaisen lapsuuden osalta on tarkasti normitettu mitä tietyssä iässä kuuluu osata ja tietää ja mitä taas ei (Lallukka, 2003, 13), ja seksi mielletään kulttuurissamme aikuisten maailmaan kuuluvaksi (Laukkanen, 2007, 83). Usein käykin niin, että se mitä lapset tietävät seksistä, ja mitä heidän vanhempansa luulevat heidän tietävän, eivät kohtaa (Noonan, 2007, 120-121). Vaikka lasten ja nuorten tiedot seksiin liittyvistä asioista on suomalaisissa kouluissa teetettyjen kyselyjen suhteen verrattain hyvät (Kontula & Meriläinen 2007), painottamisen arvoinen asia kuitenkin on, että nuoren tietämys voi valtaosin perustua kavereilta saatuihin tietoihin, malleihin ja mielipiteisiin sekä viiteryhmän seksikokemuksiin. Myös median antama kuva seksistä ja sen herättämät mielikuvat seksuaalisuudesta voivat olla merkittävä tekijä lapsen ja nuoren muodostaessa käsitystä seksuaalisuudesta. (emt.78; Hawk ym. 2006, 359–362). Kaverit ja media voivat korostua tietolähteenä erityisesti niiden lasten kohdalla, joille koulussa annettavaa seksuaalivalistusta ei (vielä) ole annettu.

Yhdistelmä kaipuuta kasvaa pian ”isoksi”, kasvavaa kiinnostusta aikuisten maailmaan luettavaan seksiin ja tarvetta saada keskustella seksiin liittyvistä asioista (myös aikuisen kanssa), voidaan pitää huolestuttavana, kun se yhdistetään keskusteluun internetin maailmassa lapsia seksuaalisessa mielessä tavoitteleviin hyväksikäyttäjiin. Tyttöjen keskustelupastoja väitöskirjassaan tutkinut Merja Laukkanen (2007, 84–93) toteaa esimerkiksi kypsyyden olevan läheisesti yhteydessä seksin aloittamiseen: seksin harrastaminen koetaan henkisen kypsyyden merkinä (emt.86). Esimerkiksi liian pitkään venynyt neitsyys voi aiheuttaa paineita, jos kyse ei ole omasta valinnasta vaan siitä ettei kelpaa kellekään tai ei ole rakastunut toiveistaan huolimatta. Keskeiseksi kelpaamattomuuden syyksi määrittänyt Laukkanen (2007) mukaan vääränlainen

ulkonäkö.(emt.90) Murrosikäiselle omaan kehoon liittyvät muutokset ja hyväksynnän saaminen ovat tärkeitä; internet voikin tarjota nykyaikaisen kanavan testata itseä ja omaa viehätysvoimaa (Kallio, 2009, 47)

Tahallinen tai tahaton tutkimusmatkailu omaan seksuaalisuuteen voi netissä johtaa lapsen helposti myös ongelmiin ja väärille teille. Wolak ym. (2008) huomauttavat, että murrosikäisille oman kehon kehittyminen, hormonaaliset muutokset sekä seksuaalinen herääminen tapahtuvat suhteellisen nopeasti, joihin liittyvät psykologiset ja emotionaaliset reaktiot voivat olla lapselle hyvinkin vahvoja ja vaikeita käsitellä. Oman kehittyvän kehon ja mielen raju reagoiminen seksuaalista kiihotusta tuottavaan ärsykkeeseen voi aiheuttaa lapselle emotionaalisen hyökyaallon jonka käsittelyyn lapsella ei ole työkaluja vastata (emt.116). Esimerkiksi intensiivisessä ja nopeaa reagointikykyä vaativassa chattailussa, impulsiivisten ja ajattelemattomien kommenttien tai kuvien lähettäminen voi helpostikin realisoitua hyväksikäyttöön pyrkivän eduksi: ”ylivirittynyt” ja omista reagoineistaan hämmentynyt lapsi on helppo johdatella yhteistyöhön. Yksikin itsestä lähetetty intiimi kuva antaa hyväksikäyttäjälle etulyöntiaseman: sitä voidaan käyttää kiristyskeinona lapsen pitämiseen vuorovaikutussuhteessa.

3.5.3 Lapset ja nuoret Internetissä. Mitä olemme ja mitä lapset itse kertovat?

*”MySpace is about me, me, me, and look at me and look at me”
- Tony Elison, senior vice president, Viacom International Japan (Livingstone, 2008, 395)*

Sanomalehtien liiton Taloustutkimuksella teettämä tutkimus nuorison median käytöstä osoitti jo vuonna 2008, että internet oli noussut nuorten keskuudessa sekä tärkeimmäksi että mieluisimmaksi mediaksi. Internet oli tutkimuksen mukaan ohittanut selvästi television 12–20-vuotiaiden tärkeysjärjestyksessä, kun vielä vuonna 2004 ne olivat tasoissa. Vastaajista 80 prosenttia viihtyi internetissä vähintään lähes päivittäin, ja puolet heistä useita kertoja päivässä. Suurin osa nuorten verkossa käyttämästä ajasta kului tutkimuksen mukaan mesettämiseen eli pikaviestittelyyn kavereiden kanssa.⁵³

Lasten ja nuorten internetin käyttöön liittyy aikuisten taholta useampia (usein vääriä) ennako-oletuksia (Gross, 2004, 633), tai sitten lasten internetin käyttö on helppo sivuuttaa toteamalla ”jotain se siellä taas pelaa sen koneensa kanssa”. Helsingin

⁵³ Helsingin Sanomat 17.01.2008. Kyselyyn vastasi Internetin kautta yhteensä 3290 15–30-vuotiasta.

pääkaupunkiseudulla vuonna 2008 toteutetun Toinen Elämä-hankkeen loppuraportissa, Tossavainen (2008,11) toteaaakin 14-15-vuotiaiden vanhemmista vain alle 12 % tietää aina mitä heidän lapsensa tekevät internetissä, keitä he siellä kohtaavat ja missä liikkuvat. Pelastaa Lapset ry:n Lapsen ääni (2008) kyselyn mukaan 40 prosenttia kyselyyn vastanneista vanhemmista puolestaan tunnusti, ettei rajoita mitenkään lapsensa netin käyttöä. Vaikka lapset pääsääntöisesti käyttävät internetiä yhteydenpitoon reaali maailmastaakin jo tuttujen kavereiden kanssa (Livingstone 2008), on teini-ikäisten todettu olevan aktiivisimpia kaikista ikäryhmistä luomaan myös uusia ihmissuhteita (Schouten, 2009). Amerikassa toteutetun tutkimuksen mukaan 35 prosenttia teini-ikäisistä ilmoitti omaavan vähintään yhden online ystävyysuhteen joka oli muodostettu virtuaalisen yhteisön kautta, ja 8 prosenttia ilmoitti muodostaneensa netin kautta ihmissuhteen, jossa tuttavuuden luonteen kuvattiin olevan ”romanttinen”. (Valkenburg ym 2006; Schouten ym 2009).

Internetin on sanottu olevan ensimmäinen tekniikkaa hyödyntävä väylä, missä nuoremman sukupolven tieto-taito on usein aikuisten vastaavia tietoja huomattavasti laajempaa (Berson, 2003, 10). Tämä sukupolvien välinen kuilu voi osaltaan toimia motiivina internetin käyttöön: teini-ikäisille internet edustaa selkeästi ”omaa aikuisista vapaata tilaa” (Livingstone 2008, 396). Myös Laukkanen (2007, 13) toteaa väitöskirjassaan internetin tarjoavan nuorille tilan, jossa he voivat puhua julkisesti mutta samalla luottamuksellisesti intiimeinä pidetyistä asioista, kuten seksuaalisuudesta.

Eräs aikuisten parissa keskustelua herättänyt osa-alue Facebookin, MySpacen, ja muiden sosiaalisten verkostoyhteisöjen synnyn myötä, on ollut hämmennys yksilökeskeisen individualismin synnystä: virtuaaliminää mainostetaan valikoimalla itsestä ne parhaat valokuvat, ja omia sivuja tuunataan mahdollisimman edustaviksi (Livingstone, 2008, 395). Kuilu sukupolvien välillä tuntuu näkyvän erityisesti siinä mitä tietoja ja kuvia itsestä ollaan valmiit esittämään. (emt. 394-395).

Aikuisten näkökulmasta mahdollisesti itsekeskeisiltä ja intiimin rohkeilta vaikuttavat nuorten nettiprofiilit osoittautuvat Livingstonen (2008) haastatteluissa lasten keskinäisen yhteisöllisyyden tärkeiksi ylläpitokomponenteiksi: omaan profiiliin liitetty kuva, teksti tai mielipide saa todellisen arvonsa vasta toisten reagoinnin ja kommentointien myötä – menestyksekkäs virtuaaliminä on hyväksytty ja suosittu virtuaalitoisten keskuudessa

(emt.402). Tärkeäksi nousee vastavuoroisuus; kommentointiin vastataan ja tulee vastata kommentoimalla. Huomaamisen ja tunnistetuksi tulemisen vastavuoroisuus varmentaa Livingstonen (2008) mukaan lapsen paikkaa sosiaalisessa verkostossa.(emt.403–404). Olennaista ei näin ollen ole niinkään se oma kuva, vaan se, miltä kuva muiden silmissä näyttää: interpersonaalinen minuus, jota nettiprofiili väistämättä on, rakentuu toinen toisensa tunnistavasta vastakaiusta ja todentumisen kokemuksesta (Välimäki, 1997, 144).⁵⁴

Erikson (1963) on argumentoinut kriittisimmän kehityksellisen vaiheen murrosikäiselle muodostuvan oman identiteetin löytämisestä: identiteetikriisin myönteinen ratkaiseminen ja ylittäminen, jossa ratkotaan muun muassa henkilökohtaisen identiteetin ja seksuaalisen identiteetin kysymyksiä, on nuoren myöhemmälle kehitykselle ja hyvinvoinnille ratkaisevan tärkeää. Internetissä visuaalinen anonyymisyys antaa lapselle mahdollisuuden kokeilla ja käydä läpi erilaisia mahdollisia ”minuuksia” ja rooleja (Valkenburg & Schouten, 2005, 384), ja tarjoaa mahdollisuuden ”harjoitella” uudenlaisia ihmissuhdemuotoja, kuten seurustelua (Subrahmanyam ym. 2004, 663). Valkenburgin ja Schouten (2005) tutkimuksessa nousi nuorten identiteetikokeilujen erääksi oleelliseksi motiiviksi saada selville, miten muut tiettyyn itsen esittämiseen tai identiteetikokeiluun suhtautuvat ja reagoivat. Grossin (2004) tutkimuksessa 175 osallistuneesta teini-ikäisestä 89 mainitsi esittäneensä muuta kuin oikeasti on – ja 82 näistä tunnusti esittäneensä itsensä ikäistään vanhempana. Koska omaa identiteettiä ei ikää lukuun ottamatta yritetty ”vaihtaa”, Gross (2004) näkee Lallukan (2003) tavoin tämän mahdollisena merkinä lasten halusta kivuta koetussa hierarkiassa ylöspäin, tutkimusmatkana tulevaisuuden minuuteen (emt.643).

Muilta saatu myönteinen palaute ja hyväksytyksi tuleminen erityisesti oman muuttuvan kehon ja seksuaalisuuden suhteen voi olla murrosikäiselle merkittävässä roolissa (Kallio, 2009, 47). Sosiaalisesti hyväksytyä minuutta tai omaa sosiaalista kelvollisuuttaan voi lapsen näkökulmasta olla suhteellisen turvallista arvottaa internetissä reaali maailman sijaan: riskit ja pettymykset torjutuksi tulemisesta tai epäonnistuneesta

⁵⁴ Psykoanalyttikko Joyce McDougall (1980a; Välimäen 1997, 134 mukaan) on muun muassa tulkinut vanhaa Narkissos myyttiä siten, että Narkissos oli vedenpinnan heijastuksessa löytänyt, ei itseään, vaan sitä itsensä tunnistetuksi tulemista toisen, objektin silmissä, joka antaa yksilön minuudelle sen erillisen ja ainutlaatuisena olemisen tunnustuksen. Idean ajatus McDougallilla (1980a, 301; Välimäen 1997, 135 mukaan) piilee ihmisen inhimillisessä tarpeessa saada verifointi omalle erilliselle itselle, ”saada henkilökohtainen arvo tämän toisen silmissä, joka katsoo häntä ja puhuu hänelle”.

identiteettikokeilusta kun kohdistuvat ”epäaitoon” virtuaaliminään. (Subrahmanyam ym. 2004, 663).

Toisaalta, positiiviset kokemukset ja onnistunut virtuaaliesiintyminen voi johtaa haluun viettää yhä enemmän aikaa onlineissa, mikä osaltaan voi johtaa helposti idealisoidun minäkuvan vankistumiseen (Caplan, 2003; Turkle, 1995,179). Virtuaaliminä voidaan tällöin joskus kokea jopa ”aidommaksi” kuin reaaliminä. Esimerkiksi foorumeilla, omilla nettisivuilla ja muissa asynkronisissa keskustelualustoilla oman itsen ja asian esittäminen säilyy reaali maailmaan verrannossa helpommin kontrollissa: oman tekstuaalisen ilmaisun voi lukea lävitse ennen nettiin liittämistä, ja visuaalisten esitysten suhteen voidaan olla hyvinkin selektiivisiä. (Caplan, 2003). Tällöin se mitä halutaan sanoa ja millainen kuva itsestä annetaan pysyy paremmin hallinnassa – ja koettu ”aito” minä tulee ”oikein” esitetyksi. Erottelu virtuaalimaailmassa hallinnoitun ”aidon” minän ja reaali maailmassa esiintyvän ”epäaidon” minän kokemus voi korostua niiden henkilöiden kohdalla, jotka kokevat reaali maailmassa tulevansa kaltoin kohdelluksi tai väärin ymmärretyksi sosiaalisen viiteryhmänsä taholta (”netissä minut kuitenkin hyväksytään”). Tällöin omalle (internet)minuudelle saatava hyväksyntä voi nousta merkittävään asemaan. (ks. McKenna & Bargh, 1998, 681–694)

3.6 Aiempi tutkimustieto internet groomingista

Vaikka lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä on löydettävissä suhteellisen paljon tietoa, on teknologian ja internetin roolista seksuaaliseen hyväksikäyttöön saatavilla vain vähän tieteellistä tutkimusta (Quayle ym. 2003,93; Dooley ym.2009, 9). Erilaisia tunnepitoisia kirjoituksia ja hypoteettisia tekstejä on sen sijaan tarjolla hyvinkin paljon – ja se mitä näistä voidaan pitää tieteellisesti pätevinä argumentaatioina, jää häviävän pieneksi osuudeksi (Dooley ym.2009, 9).

Internetiin ja lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyvän empiirisen tutkimustiedon puutetta on selitetty aiheen vaikealla tutkittavuudella (emt.9; Berson, 2003, 9), esimerkiksi tieteellisesti pätevää metodologiaa on vaikea löytää Internet-ympäristön alati muuttuvan luonteen vuoksi (Quayle & Taylor 2002, 333; D’Ovidio ym. 2009, 435). Myös retrospektiivisiin kyselytutkimuksiin, joissa lapsilta on suoraan kysytty tuntemattomien yhteydenottojen määrää ja laatua, voidaan suhtautua varauksella. Koska lapsen

vanhempien toimesta on saatu lupa haastatella lasta tämän internetin käyttöön liittyvistä riskeistä ja ei-toivotuista yhteydenotoista, voi lapsi jättää asioiden oikean tolan kertomatta siinä pelossa että hänen internetin käyttöönsä tämän jälkeen tultaisiin rajoittamaan (Jayawardena & Broadhurst 2007,4). Ongelmalliseksi tutkimuksen tekee myös aihepiirin intiimiys ja moniulotteisuus: aikuiseen hyväksikäyttäjään kiintynyt tai emotionaalisesti sitoutunut lapsi ei välttämättä edes ymmärrä tilannettaan, tai jo tapahtunut hyväksikäyttö voidaan kokea niin häpeällisenä ja vaikeana asiana, että asian kieltäminen tai vaikeneminen nähdään helpompana vaihtoehtona.

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu (O'Connell 2003; Brå 2007; Wolak ym.2008), että valtaosa grooming-prosessista toteutuu synkronisten pikaviestimien kautta (chat, messenger, IRC), ja niiden yksityinen ja privaatti luonne tekee niistä näin ollen mahdottomia tutkimuskohteita (Subrahmanyam 2004,652). Vuorovaikutussuhde kahden ihmisen välillä on myös aina uniikki, joka konstituoituu keskinäisen vuorovaikutuksen historian päälle (Guerrero ym.2007, 10). Tästä johtuen tarkkaa yleistettävissä olevaa tietoa groomingista ei voidakaan saada – se missä hyväksikäyttäjä yhden lapsen kohdalla onnistuu, ei välttämättä toimi toisen kohdalla.

Tarkempaa tietoa groomingista on pyritty saavuttamaan valeprofiilien avulla (O'Connell 2003; Jayawardena & Broadhurst 2007), jossa tutkijat ovat luoneet ”lapsi-alteregoja” ja soluttautuneet eri verkkoyhteisöihin. Hieman amatöörimäiseltä kuulostava tutkimusmetodi on toistaiseksi tarjonnut parasta tietoa niistä tavoista, joilla hyväksikäyttöön pyrkivät lasta lähestyvät, ja eritoten tietoa siitä minkä tyyppiset kyberlapset hyväksikäyttäjiä viehättävät (Jayawardena ym.2007, 5). Erinomaisen kotimaisen esimerkin soluttautumisesta tarjoaa heinäkuussa 2010 Sunnuntaisuomalaisessa julkaistu Paula Sallisen artikkeli ”Neidonmetsästäjät”, jossa toimittaja tekeytyi ala-ikäiseksi ja tallensi kaikki chat- ja pikaviestin keskustelut seksuaalista kontaktia havitelleiden aikuisten kanssa. Näissä tutkimuksissa luottamuspula kulminoituu eritoten kysymykseen siitä, kuinka onnistuneena tai todellisuutta vastaavana voidaan pitää tutkijoiden esiintymistä lapsina.

Hyväksikäyttäjän intentionaalisuus ja tavoitteellisuus interaktion päämäärän suhteen mahdollistaa kuitenkin grooming-prosessin vaiheittaisen tyypittelyn (O'Connell 2003). Myös kahden henkilön välisen vuorovaikutussuhteen eteneminen tutustumisesta intiimimpään läheisyyteen, käsittää kirjallisuuden mukaan erilaisten ehtojen täyttymistä ja

vaiheiden läpikäymistä (Guerrero ym.2007) myös internetissä (Anderson ym. 2006; Merkle ym. 2000).

Seuraavaksi pyrin edellä mainittujen tutkimusten pohjalta esittämään virtuaalimaailman erityispiirteiden näkökulmasta selityksiä sille, miksi ja miten hyväksikäyttäjien lapsiin kohdistama grooming *nimenomaan* internetissä tapahtuu, mahdollistuu ja onnistuu.

4 GROOMING JA VIRTUAALISEN KOMMUNIKOINNIN ERITYISPIIRTEET

4.1 Virtuaalisen kommunikoinnin erityispiirteet. Miksi lapsi vastaa vieraan yhteydenottoon?

Internet mahdollistaa erilaisten julkisten nettiyhteisöjen ja chatpalstojen myötä lapsesta seksuaalisessa mielessä kiinnostuneille mahdollisuuden lähestyä lasta suhteellisen vaivattomasti. Koska virtuaalimaailman interaktiossa spatiaalinen etäisyys tai maantieteellinen sijainti ei määriy kontaktin oton esteeksi, eikä kontaktin ottamisen yhteydessä ajallinenkaan samanaikaisuus onlineissa ole välttämättömyys (foorum, sähköposti tai muu lapsen yhteystietoihin kuten profiiliin liitetty viesti, kuvan kommentointi jne.), käytännössä ainoaksi groomingin aloittamista rajoittavaksi tekijäksi määrittäytyy se, *vastaako yrityksen kohteena oleva lapsi yhteydenottoon.*

Virtuaalisen kommunikointikanavan anonyymisyyttä ja fyysisen olemuksen puutetta on lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tarkasteluissa korostettu kautta linjan yhdeksi vahvaksi vaikuttajaksi hyväksikäyttävän suhteen syntymiselle. Oleellista olisi kuitenkin huomioida, että vaikka fyysinen anonyymisyys antaa pelivaraa itsensä esittämisen suhteen (esim. iän, ulkonäön, maantieteellisen sijainnin suhteen), ei tietokoneiden välityksellä tapahtuva kommunikointi ole kuitenkaan ”luokitteluvapaa” tai neutraali tila kulttuurisen, koulutuksellisen tai vaikkapa sosioekonomisen aseman suhteen (ks. Kennedy, 2006, 864; Baum, 1995, 138-149). Kommunikoijat muodostavat tiedostaen ja tiedostamattaan fyysittömästä vastakeskustelijasta kuvaa niiden merkkien perusteella, joita virtuaalimaailman kontekstissa on mahdollista saada. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi koulutuksellinen kompetenssi ja lingvistiset kyvyt pikemminkin kasvattavat merkitystään (Schmitz 1997, 85), kuin että visuaalinen anonyymisyys takaisi mielivapaat naamiaiset, jossa ”kuka vaan voi olla mitä vaan” (mm. Turkle, 1995, ks. kritiikki Kennedy 2006; Robinson 2007). Vaikka lapsen kyky havaita tai arvottaa vastakommunikoijan ”todellista olemusta” voi poiketa aikuisen vastaavasta arvioinnista, voi teini-ikäisenä esiintyvän aikuisen huijaus hyvinkin pian paljastua, mikäli esimerkiksi nuorten käyttämä puhetyyli ei ole tarkasti hallussa. Suunnitelmallista taustatyötä voi vaatia myös lapsen lähestyminen lapselle tärkeän harrastuksen tai mielenkiinnon kohteen suhteen: asiansa tunteva lapsi voi huomata teeskennellyn asiantuntijuuden pian. Kuten viimeisimmissä selvityksissä on

esitetty (Wolak ym 2008, 113-114; Lanning 2010, 24-26) erityisesti vanhempien lapsien suhteen kyse ei väistämättä niinkään ole siitä, etteikö lapsi ymmärtäisi naiiviuttaan aikuisen seksuaalisia tarkoituksia tai mahdollista huijausyritystä. Toisinaan voi olla myös niin, että lapsi on utelias tai otettu aikuisen osoittamasta mielenkiinnosta ja huomiosta juuri *häntä* kohtaan tai pyrkimyksestä esittää muuta kuin on juuri hänen takiaan.

Suhteessa reaaliin maailmaan, lapsen psykososiaalinen alttius vastata netin kautta ventovieraan intiimiinkin kommunikointialoitteeseen, voi anonyymisyyden tähden kuitenkin olla huomattavasti suurempi. Lukuisia tutkimuksia on tehty ihmisten poikkeavan rohkeasta ja avoimesta internet-käyttäytymisestä suhteessa reaaliin maailman käyttäytymiseen (mm. Joinson 2007; Suler 2004). Poikkeava käytös on intuitiivisesti helppo selittää: anonyymi operointi nimimerkin takaa antaa ihmiselle mahdollisuuden ilmaista itseään vailla sosiaalisen sanktioinnin riskiä tai tunnistetuksi tulemisen pelkoa. Anonyymisyys on kuitenkin aina suhteellista, ja hieman yllättävää kyllä, ihmisten reaaliin maailmasta poikkeava käytös saattaa säilyä myös ei-anonyymeissa nettitalanteissa.

Esimerkiksi Helen Kennedy (2006) laitto tutkimuksessaan merkkeille opiskelijoiden henkilökohtaisilla, mutta kaikille avoimilla, kotisivuilla käyttämän intiimin ja tunnustuksellisen avoimen tyylin ilmaista itseään, mitä opiskelijat eivät kuitenkaan käyttäneet reaaliin maailmassa käydyissä keskusteluissa – reaaliin maailman sijaan henkilökohtaisia ajatuksia puettiin sanoiksi vain virtuaaliin maailmassa. Vaikka opiskelijat osoittivat tiedostavansa ”julkisen”, sen, että omilla nimillä ja kuvilla varustettujen kotisivujen kautta heidän reaaliin maailman persoonansa on tunnistettavissa, ei tämä vaikuttanut kotisivujen henkilökohtaisen avoimeen sävyyn. (emt.867-869). Yhdeksi syyksi tähän on esitetty internet-toimijan ambivalenttia olemusta. Yksinäinen oleskelu tietokoneen ääressä on hyvin intiimi ja yksityinen tapahtuma, mutta näyttöpäätteen takana oleva laaja globaali yleisö tekee esiintymisestä julkisen ja avoimen (myös Tauriainen, 2000,82). Kennedy (2006) argumentoi yksityisen kirjoittelun koneen ääressä tuottavan anonyymisyyden *tunteen*, joka tiedostetusta illusorisesta luonteestaan huolimatta on sen verran voimallinen, että se saa henkilön käyttäytymään ja ilmaisemaan itseään henkilökohtaisemmin ja avoimemmin kuin reaaliin maailmassa.(Kennedy, 2006, 869-874)⁵⁵.

⁵⁵ Hyvä esimerkki ristiriitaisesta anonymitteettikäsityksestä esiintyi myös Åkensonin (2001, Kennedyn 2006 mukaan) tutkimuksessa homoseksuaalisten ruotsalaismiesten nettiyhteisöstä. Omilla nimillään ja kuvillaan netissä esiintyvistä yhteisön jäsenistä valtaosa kielsi tutkijaa käyttämästä tutkimuksessa heidän oikeita nimiään.

”Henkilökohtaisemmin” ja ”avoimemmin” voidaan Kennedyn (2006) tutkimuksessa tulkita huolettomuutena, tekstisisältöjen mukaan jopa piittaamattomuutena, muiden reagoineista omaan itseilmaisuun. Psykososiaalista selitystä tälle ihmisen alttiudelle käyttäytyä reaali maailmasta poikkeavasti internet-ympäristön sosiaalisissa tilanteissa tarjoaa Joinson (2007) lainatessaan Mathesonin & Zannan (1988) ajatuksia ihmisen itsetietoisuudesta sosiaalisissa tilanteissa. Joinson (2007) näkee ihmisen itsetietoisuuden jakaantuvan kahdenlaisesti; henkilökohtaiseen itsensä tiedostamiseen (private self-awareness) ja julkiseen itsensä tiedostamiseen (public self-awareness). Siinä missä henkilökohtainen itsetietoisuus viittaa henkilön tietoisuuteen omista tarpeistaan, haluistaan, motiiveistaan, tarkoitetaan julkisella itsetietoisuudella henkilön ymmärrystä muiden häneen kohdistuvista arvioinneista, toimijan refleksiivistä kykyä hahmottaa omaa toimintaansa muiden henkilöiden näkökulmasta. Reaali maailman sosiaalisissa tilanteissa korostuva julkinen itsetietoisuus väistyy Joinsonin (2007) mukaan internetin kontekstissa koetun anonyymisyyden ansiosta kohti henkilökohtaista itsetiedostusta (esim. vähentynyt tarve sosiaalisesti oikeanlaisen vaikutelman luomiseen ja ylläpitoon). Tästä Joinsonin (2007) mukaan seuraa, että omat henkilökohtaiset intressit, mielihalut ja impulssit johtavat toimijan internet käyttäytymistä ilman julkisen ”toisen” tuomia pidäkkeitä.

Tämä psykososiaalinen asetelma saattaa houkuttaa nuorta internetin käyttäjää liiempiä ajattelematta vastaamaan kyseenalaiseenkin yhteydenottoon. Henkilökohtaisen itsetietoisuuden korostuminen ei myöskään poissulje halua sosiaaliseen kanssakäymiseen. Kuten jo aiemmin esitetty, vastavuoroisuudella ja tunnistetuksi tulemisella on suuri merkitys sosiaalisessa mediassa: psykologinen tiedostaminen on vain ikään kuin kääntynyt sisäänpäin (yksityinen) vaikka se suuntautuukin ulospäin (julkinen). Tämä on omiaan ruokkimaan myös rohkeampaa henkilökohtaista itseilmaisuuta (Joinson 2007; Kennedy 2006)

4.2 Virtuaalinen kommunikointi ja tuttavuuden tekeminen

Livingstone (2007) argumentoi internetin tarjoavan ensimmäisen mediakanavan, joka merkitsee toimijoille vastaanottamisen lisäksi ennen kaikkea luomista. Virtuaalisessa interaktiossa sosiaalinen konteksti luodaan ja konstruoidaan lause lauseelta rakentaen ja uusintaen sitä tulkintakehystä minkä sisällä kommunikoijat ottavat selkoa toisistaan.

(Lamerichs & te Molder, 2008, 457) Vaikka reaali maailmassakin toteutuva sosiaalinen kanssakäyminen uudentaa ja suuntaa tapahtuvan sosiaalisen toiminnan kehystä (vrt. Heritage, 1996), virtuaalisessa interaktiossa sosiaalisen kontekstin dynaaminen luominen sosiaalisten toimijoiden toimesta korostuu, koska ilman jatkuvaa luomista (kommunikointia) sosiaalinen yhteys toiseen katoaisi (Lamerichs & te Molder, 2008, 457; Jones 1995,17).

Lyhyesti ilmaisten; netissä yhteyttä toiseen ei ole, mikäli sitä ei jatkuvasti tuoteta. Interaktiota on luotava dynaamisesti (vrt. reaali maailma, jossa samanaikainen oleskelu tilassa, paikassa ja ajassa mahdollistaa ja pakottaa vähintään non-verbaaliseen interaktioon⁵⁶), mikä vaatii vuorovaikutukseen osallistuvilta aktiivisuutta reflektoida ja reagoida nopeasti keskustelun vastapuolen sanomisiin yhteyden ylläpitämiseksi. Kommunikoinnin suhteen tämä merkitsee tiedon siirtämisen ja vastaanottamisen lisäksi myös psykologisen suhteen aktivoimista, ja prosessia, jossa puhekumppanit tuottavat yhdessä oman todellisuutensa alueen (Mustonen, 2001, 155).

Lapsen kohdistuvan ja toteutuneen internet groomingin kannalta edellä esitetty vaatii kiinnittämään huomiota erityisesti kahteen asiaan: ensinnäkin lapselta vaaditaan omaa aktiivisuutta vuorovaikutuksen ylläpitämiseen (yhteys interaktiossa tuotetaan vuorovaikutteisesti), ja toiseksi; interaktion konteksti luodaan vasta vuorovaikutuksessa.

Reaali maailmassa on mahdollista päästä hyvinkin lähelle lasta ilman tämän suoranaista tietoisuutta asiasta (hiekkalaatikon reunalla, koulun pihalla, koulumatkalla) ja vuorovaikutuksen konteksti ja siihen liittyvät roolijaot voivat olla ennalta annetut (hoitaja, harrasteohjaaja). Virtuaali maailmassa lapsen mahdollisia kuvia ja niiden katselua, tai nettikäyttäytymisen seuraamista ”läheemmäs” lasta ei voida päästä ilman lapsen omaa vastaamista, reagoimista ja osallistumista.⁵⁷ Vuorovaikutuksen todellisuuden tuottamisen suhteen puolestaan hyväksikäyttöön pyrkivällä voi olla valttikorttinsa: koska mitään

⁵⁶ Guerrero ym.(2007, 11-22) ovat osuvasti huomauttaneet, että halusi tai ei, ihminen viestii aina. ”Activity or inactivity, words or silence, all have message value: they influence others and these others, in turn, cannot not respond to these communications and thus are themselves communicating”(emt.13)

⁵⁷ Tapauksia, joissa hyväksikäyttöön pyrkivä valikoisi uhrinsa netistä lapsen kuvan tai tietojen perusteella, ja suunnitaisi yhteystietojen perusteella suoraan lapsen luo, ei lähdeluetteloni tutkimuksissa ilmennyt tai mahdollisuutta tähän otettu esille. Henkilökohtaisten yhteistietojen paljastaminen internetissä ei Wolakin (2008, 117) mukaan vielä ole itsessään riskitekijä lapselle.

”valmista” ei ole, vuorovaikutuksen diskurssi voidaan alusta alkaen luoda siten, että seksi saadaan hivutettua mukaan vuorovaikutukseen ja normalisoida osaksi kanssakäymistä (O’Connell 2003).

On esitetty, että internetin kontekstissa sellainen käyttäytyminen joka reaali maailmassa tulkittaisiin epänormaalina tai epäsopivana, voidaan netin vuorovaikutustilanteessa tulkita helpommin normaalina ja hyväksyttävänä. Tämä johtuu siitä, että ”normaalius” on vastakohtansa epänormaalien tavoin suhteellinen määritelmä joka kategorisoidaan aina suhteessa sen olosuhteisiin. Internetissä vuorovaikutus itsessään muodostaa tämän ”olosuhteen”, jolloin normaalin ja epänormaalien rajaviivat jäävät neuvoteltaviksi interaktioon osallistuvien kesken. (McKenna & Bargh, 1998, 681-694, Gavin ym. 2008, 325-333)

4.3 Läheisen virtuaalisuhteen suhteen luominen ja ylläpito

Läheisen ja merkityksellisen ihmissuhteen muodostusta internetissä on tutkittu vertaamalla online-suhteita reaali maailman suhteisiin (Merkle & Richardson, 2000; Anderson & Emmers-Sommer, 2006; Pauley & Emmers-Sommer, 2007) Keskeisimpänä tuloksena on esitetty, että internetin kautta luodut merkityksellisiksi ja romanttisiksi koetut suhteet voivat olla henkilölle yhtä tärkeiksi ja intiimiksi koettuja kuin reaali maailman ihmissuhteet. Hämmentävinä näitä tuloksia on pidetty siitä syystä, että reaali maailmassa intiimiin suhteeseen johtavat vahvimmat ennustavat tekijät perustuvat fyysiselle vetovoimalle minkä kokeminen edellyttää spatiaalista läheisyyttä, ja asenteelliselle samankaltaisuudelle (Merkle & Richardson, 2000, 189), jota sitäkin suurinta osaa arvioidaan nonverbaalisen elekielen kautta (Guerrero ym. 2007, 11).

Reaali maailman kommunikaatiossa 60-65 prosenttia interaktion ymmärryksestä ja merkityksestä muodostuu nonverbaalisten viestien kautta (emt.11). Internet kautta toteutuvissa keskusteluissa nämä tahattomat ja tahalliset nonverbaaliset viestinannot (elekieli) jäävät kommunikoinnista lähes kokonaan pois⁵⁸. Vaikka tietämystyyppinen rivien välistä lukeminen on mahdollista (viiveet vastaamisessa, lausepituus), ei keskustelukumppanin verbaalisen argumentoinnin tueksi ole saatavilla elekielen tuomaa

⁵⁸ hymiöitä, virtuaalista elekieltä, käytetään internetissä osoittamaan keskustelijan tunnetilaa. Hymiöt ja niiden käyttö ovat kuitenkin vahvasti intentionaalista ja tietoisesti lisättyjä – näin ollen keskustelun vastapuoli ei pysty kasvokkaisen vuorovaikutuksen tapaan arvioimaan elekielen aitoutta.

lisäinformaatiota. Mielikuvien merkitys on näin ollen merkittävä osa internetissä toteutuvaa interaktiota ihmisen muodostaessa käsitystä keskustelukumppanistaan. Vastapuolen tarjoama runko (johon erityisesti vuorovaikutuksen alussa voidaan suhtautua kriittisesti, ks.luku 4.1) täydennetään tiedostetusti tai tiedostamatta omalla mielikuvituksella, ja usein nämä tulkinnat muodostetaan vastaamaan niitä toiveita, haluja ja tarpeita joita ideaalikumppanin tai ideaaliystävän halutaan vastaavan. (Wahlsröm, 2004,65; Merkle & Emmers-Sommer, 2006, 166-167)

Interpersonaalisia vapaaehtoisuuteen perustuvia ihmissuhteita on usein selitetty näkökulmasta, jossa pätee yksinkertainen psykososiaalinen periaate: ne ihmissuhteet, jotka koetaan palkitsevina, koetaan myös ylläpitämisen arvoisia.⁵⁹ Suhteessa siihen panokseen, jonka ihminen emotionaalisesti, ajankäytöllisesti tai muilla tavoin ihmissuhteelle antaa, on saatava katetta vähintään subjektiivisesti määrittyvän minimivaatimuksen verran. (Merkle ym.2000, 188). Minimivaatimukseen vaikuttaa luonnollisesti esimerkiksi vaihtoehtoisten suhteiden laatu ja määrä. Näin myös hyväksikäyttöön pyrkivällä aikuisella on groomingin saavuttua ”ystävyyssuhteen” tasolle hallussaan jotakin sellaista mitä lapsi kokee saavansa; vuorovaikutussuhteessa pysyvällä lapsella on aina jokin tarve johon hyväksikäyttöön pyrkivä kykenee vastaamaan. Jos tarve ei perustu aineelliseen lahjontaan, uhkailuun tai kiristämiseen, tarve voi selittyä sosiaalisilla, interpersonaalisilla tekijöillä.

Guerrero ym. (2007) ovat nimenneet näistä sosiaalisista interpersonaalisista tarpeista kolmena keskeisimpinä *affektion kokemisen* tarpeen (kiintymys, hyväksyntä, positiivinen palaute ja sitä kautta saavutettu myönteinen tunnetila), *sosiaalisen inklusion* tarpeen (yhteenkuuluvuus, turvallisuus ja jatkuvuus: mukana jossakin, paikka jossakin) ja *kontrollin kokemisen* tarpeen (yksilön tunne siitä että hänellä on kontrolli omassa elämässään, tunne siitä että on itse pystyväinen päättämään elämän suunnastaan). Interpersonaalisiin tarpeisiin vastaava kommunikointi, vuorovaikutus, sisältää reaali maailmassakin monia erilaisia verbaalisia muotoja, ja yhtenä tärkeimpänä elementtinä Guerrero ym. (2007) pitää itsensä ilmaisemista ja itsensä ”avaamista” (self-disclosure), joka kömpelösti suomentaen voidaan sanoa merkitsevän yksilön avoimuuden tasoa henkilökohtaisien asioidensa suhteen (vrt. Kennedy, 2006; Joinson 2007) Tämä ’self-disclosure’ eli itsensä avaamisen taso indikoi Guerreron ym. (2007) mukaan pitkälti paitsi

⁵⁹ Predicted outcome value-theory (Sunnafrank 1986, 1990, Guerreron ym. 2007, 72 mukaan), Social exchange perspective (Myers 1993, Merklen ym. 2000, 188 mukaan)

käsillä olevan vuorovaikutuksen jatkuvuutta ja painoarvoa (mitä laveammin avaudutaan, sitä halukkaampia ollaan jatkamaan interaktiota ja sitä arvokkaampana itselle kyseinen keskustelukumppani koetaan), myös mahdollistaa kommunikoinnin tason asteittaisen liukumisen formaalilta alueelta informaalille (jolloin henkilökohtainen puhe personalisoituu, ”minä” korvautuu ”meillä” ja jaetaan jotain yhteistä, ”insidejutut”) (emt.12, 102).

Kuten Kennedy (2006) ja Joinson (2001;2007) ovat esittäneet, internetin kontekstissa ihmisen alttius käyttäytyä ”henkilökohtaisen avoimesti” on reaali maailmaan verrannossa suurempi. Huomioitava kuitenkin on, että esimerkiksi reaali maailmassa henkilökohtaiseen avoimuuteen suuresti vaikuttava *luottamus*, ja sitä kautta tuotettu suhteen intimitteetti (”sinä tiedät minusta jotakin mitä muut eivät tiedä”) (Guerrero ym. 2007, 12, 96), voi määrittäjä virtuaalisen interaktion alkuvaiheessa pikemminkin luottamuksena koettuun anonymisyyteen (mm Kennedy, 2006), eikä niinkään sen arvottamiseen onko juuri tämä ihminen se, jolle haluan itsestäni enemmän paljastaa.

Tosin vuorovaikutuksen jatkuessa luottamuksen on todettu nousevan online-suhteissakin tärkeäksi ylläpitäväksi tekijäksi, siitä saadun koetun intiimiyden, ja kommunikatiivisen tyydyttävyyden ohella. (Anderson & Emmers-Sommer, 2006)⁶⁰. Internetin vuorovaikutussuhteissa tuntuisikin käyvän niin, että aluksi heppoisin perustein aloitettu henkilökohtaisen avoin keskustelu ruokkii vuorovaikutuksen jatkuessa sen luottamuksen syntymistä, mikä reaali maailmassa yleensä ”on jo siellä” siinä vaiheessa kun henkilökohtaisen avoimeksi rohjetaan ryhtyä. Internet kommunikoidijien välinen suhde voi näin ollen kehkeytyä hyvinkin syvälliseksi suhteellisen lyhyessä ajassa.

Suhteen syvällisyys ja intiimiys eivät kuitenkaan toteudu jolleivät virtuaalisen dialogin molemmat osapuolet osallistu sen rakentamiseen: interaktiossa toteutuva ’self-disclosure’ vaatii suhteen jatkuvuuden kannalta molemminpuolisuutta (Guerrero ym. 2007, 12). Koska online suhteessa kommunikointi on yhtä kuin koko suhde, netissä henkilökohtaisella avoimuudella voi olla suurempi painoarvo niin mahdollisuutena, kuin myös vaateena: jos

⁶⁰ Andersonin & Emmers-Sommerin (2006) tutkimuksessa kysyttiin onlinessa suhteessa eläviltä henkilöiltä kuudesta attributionaalista interpersonaalista tekijästä, joiden on todettu vaikuttavan reaali maailmassa läheisen ihmissuhteen ylläpitävinä tekijöinä: samankaltaisuus (similarity), sitoutuneisuus (commitment), intiimiys (intimacy), luottamus (trust), tyydyttävä ja molemminpuolisesti ymmärretty kommunikointi (communicational satisfaction) ja attributionaalinen varmuus, eli kumppanista omatut tiedot vastaavat kumppanin käytöstä ja ennakoivat tulevaa käytöstä (attributional confidence). Luottamus, intiimiys ja kommunikatiivinen tyydyttävyys saivat tilastollisesti merkittävää kannatusta.

jompikumpi suhteen osapuolista paljastaa itsestään jotain, on reilua ja pelinhen- gen mukaista vastata samalla mitalla takaisin.

Esimerkiksi Tidwell & Walther (2002) ovat esittäneet niin kutsutun ”epävarmuuden vähentämisteorian” (uncertainty reduction theory)⁶¹ pohjalta, että nettimaailman vuorovaikutussuhteessa avoimuuden vaatimus voi juontua lähes rajattomasta oikeudesta kysellä. Reaalimaailmassa toisesta ihmisestä voidaan saada tietoa myös nk. passiivisia strategioita (emt.321-322) hyödyntäen, joka voi tarkoittaa jo esimerkiksi samassa tilassa olemista, jolloin toisen ihmisen käyttäytymistä, suhtautumistapoja ja toimintaa voidaan tämän tietämättäänkin tarkkailla. Koska nettimaailmassa ”passiivinen tutustuminen” on lähestulkoon mahdotonta, toisesta ei voida saada tietoa muuta kuin aktiivisia strategioita hyödyntämällä (kysy-vastaa-kysy).⁶² Tämä johtaa oikeuteen esittää hyvinkin suoria ja henkilökohtaisia kysymyksiä (emt. 338-339), ja mikäli vuorovaikutussuhde koetaan ylläpitämisen arvoisena, myös velvollisuuteen vastata niihin.

4.4 Miksi lapsi ei katkaise epämiellyttäväksi muuttunutta suhdetta?

Groomingia koskevassa kirjallisuudessa on esitetty että seksi voidaan tuoda vuorovaikutukseen vähitellen. Hyväksikäyttöön pyrkivä kokeilee eri tavoin miten lapsi reagoi erilaisiin seksiin viittaaviin kommentteihin, kuviin tai viittauksiin (mm O’Connell 2003). Hyvin usein on niin, että lapsi voi kokea ehdotukset ja kommentit epämiellyttävinä ja vastenmielisinä kuten Brå:n (2007) selvityksessä on tuotu esille. Virtuaalisuhteet voivat olla koetun anonyymisyyden tähden ja maantieteellisen etäisyydestä johtuen reaali- maailman suhteisiin verrannossa jopa helpompi lopettaa (Joinson, 2007, 75-92; Suler, 2004, 321-326). Miksi sitten osa lapsista ei katkaise suhdetta?

Kuten eräät ihmisten arkikäyttäytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta havainnoineet sosiologit ovat esittäneet: sosiaalinen toiminta ja vuorovaikutus voi olla perimmäiseltä

⁶¹ Tidwell & Walther (2006, 320-323) lainaavat teoretisointinsa pohjaksi Bergerin & Calabresen (1975) ajatuksia ihmisten keskinäisen tutustumisen ensivaiheista, joita Berger & Calabrese (1975) nimittävät ”epävarmuuden vähentämiseksi” (URT; uncertainty reduction theory). Lyhyesti määritellen ”epävarmuuden vähentämisellä” tarkoitetaan kaikkia niitä keinoja, joiden avulla henkilö pyrkii saavuttamaan tietoa toisesta henkilöstä, eli vähentämään epävarmuutta toisen osapuolen suhteen. Tämä toteutuu esim. elekielen, tai muuta käyttäytymistä tarkkailemalla tai kolmansilta henkilöiltä utelemalla.

⁶² ihmisten välisen kommunikaation erilaisia muotoja tutustumisen alkuvaiheissa on yksityiskohtaisesti avattu Bergerin & Calabresen (1975) teoriaa mukaillen Tidwellin & Waltherin (2006, 321-322) tutkimuksessa.

luonteeltaan äärimmäisen moraalista. Vuorovaikutukseen ja interaktioon osallistuvilla on velvollisuus huolehtia siitä, että keskinäinen ymmärrys tilanteesta säilyy. Esimerkiksi Garfinkel (1967, ks. Heritage 1996, 96-98) toi kuuluisilla rikkomuskokeillaan⁶³ esille, että jos vuorovaikutustilanteen toinen osapuoli alkaa käyttäytyä poikkeuksellisesti, epäloogisesti tai ”sääntöjen” vastaisesti, yritetään tilannetta tulkita siten, että sille saadaan jokin järjellinen mieli. Vuorovaikutustilanne, ja sen läpäisemä jaettu ymmärrys, pyritään pitämään kasassa joko vaatimalla selontekoja, tai pyrkimällä ymmärtämään toisen muuttunutta käytöstä tulkitsemalla ja järjeilemällä epälooginen käytös järjelliseksi.

Epäloogisen tulkitsemista loogiseksi; eli itselle mielekkääksi ja järjelliseksi, voidaan sosiaalipsykologisin termein kutsua kognitiivisen dissonanssin ratkaisemiseksi. Kognitiivinen dissonanssi on alun perin Leon Festingerin (1956, MacNairin 2006, 270–271 mukaan) lanseeraama käsite, jolla tarkoitetaan tilannetta missä ihminen joutuu uskomustensa, mielipiteidensä ja/tai asenteensa kanssa ristiriitaiseen tilanteeseen. Koska ihmisellä on taipumus pyrkiä sopusointuun vallitsevien olosuhteiden kanssa, saatuja havaintoja pyritään muokkaamaan mielessä siten että ne ”sopivat kuvaan”. Tämä onnistuu Festingerin (1956) teoretisoinnin mukaan joko muuttamalla vähintään yhtä kognitioista tai niiden suhteita ja painoarvoa. Esimerkiksi groomingissa toisen osapuolen yllättävää ja epämieluisaa kommenttia tai keskustelun suunnan vaihtamista voidaan pyrkiä tulkitsemaan huumoriksi tai erehdykseksi tilanteen alkuperäisen mielekkyyden ja koherenssin säilyttämiseksi tai pyrkiä mukauttamaan oma käytös vastaamaan hyväksikäyttöön pyrkivän käytöstä. (ks. MacNair 2006, 270-275)

Epämiellyttävä tai nolo tilanne voidaan myös väistää, kuten esimerkiksi Goffman (1955) on esittänyt kasvotyötä (face-work) koskevassa työssään. Goffman käyttää käsitettä kasvot, kuvatessaan ihmisen tarvetta säilyttää sosiaalinen uskottavuutensa vuorovaikutustilanteissa. Onnistunut kasvojen esittäminen tuo sosiaalista varmuutta ja ylpeyttä, mutta kasvojen kyseenalaistuminen aiheuttaa häpeää, esimerkiksi silloin kun henkilö epäonnistuu toimimasta antamansa kuvan mukaisesti. Erityisen kiusallista on, jos

⁶³ esimerkiksi opiskelijaneuvontakokeessaan Garfinkel pyysi "neuvoja" vastaamaan kysymyksiin sattumanvaraisesti kyllä tai ei. Huolimatta keskustelun epäloogisuudesta, näkivät koehenkilöt jälkepäin paljon vaivaa järjeilläkseen ristiriidat pois. Tilannetta tulkittiin neuvontatilanteen kokonaisuudesta käsin, jolloin asiakkaan asemassa olleet olleet neuvonjohdon neuvot päteviksi - muutenhan neuvontatilanteessa ei olisi ollut mitään mieltä (Heritage, 1996, 96-98).

oma tai toisen esittämä minuus paljastuu epäaidoksi tai valheelliseksi. (Helkama ym. 1998, 74).

Goffman näkee ihmisen perinjuurista sosiaalisuutta ilmentävän sen, miten nolostumme myös toisen puolesta, jos hänen kasvonsa tulevat uhatuiksi. Hämmennys on yhteinen ongelma, jota hallitaan vuorovaikutuksen keinoin. Yksi keskeinen tapa on kohtelias tarkkaamattomuus, jolloin vuorovaikutuskumppanin nolo tilanne jätetään huomioimatta; ollaan kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan.⁶⁴ Muita mahdollisuuksia nolon tilanteen pelastamiseksi on esimerkiksi asian lyöminen leikiksi. Mikäli hämmennyksen aiheita ei voida sivuuttaa ilman keskustelua, voidaan hämmennystä lieventää esimerkiksi vakuuttamalla, ettei käyttäytyminen ollut kyseiselle henkilölle tyypillistä. Onnistunut vuorovaikutus vaatii jatkuvaa työtä ja valppautta omien ja toisten kasvojen säilyttämiseksi (Helkama ym. 1998, 74). Tällaista vuorovaikutteista yhteistyötä tilanteen hallitsemiseksi Goffman kutsuu kasvotyöksi (face-work).

Erityisesti kilteille ja vastuuntuntoisille lapsille voi olla hyvin vaikeaa katkaista vuorovaikutusta alun perin miellyttävältä tuntuneeseen keskustelukumppaniin. Lapsi voi kokea velvollisuudekseen suojella interaktion toista osapuolta kasvojen menetykseltä ja nolostumiselta – vaikka se samanaikaisesti vaatisikin tinkimistä omista rajoista. Sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvistä kirjoittamattomista säännöistä (kuten vuorovaikutustilanteiden moraalisesta velvoitteesta konsensuksen ylläpitoon) voi hyvinkin löytyä toisinaan vastauksia siihen, miksi lapsi on ”omaehtoisesti” ja ”vapaaehtoisesti” toiminut tekijän toiveiden mukaisesti.

⁶⁴ Tampereen yliopiston verkkosivut: <http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/vuorovaikutus.html> (katsottu 20.01.2011)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA METODOLOGIA

5.1 Viitekehys ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tavoitteena on vastata kysymykseen siitä, **miten lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä grooming-prosessi internetissä toteutuu**. Grooming on termi, millä viitataan kaikkiin niihin tekoihin ja toimintoihin, joita hyväksikäyttöön pyrkivä kohdistaa lapseen saadakseen tämän suostuteltua tai pakotettua seksuaalisiin tekoihin. Prosessilla viitataan sen asteittaiseen etenemiseen, jatkumoon, joka sisältää alun, keskivaiheen ja lopulta hyväksikäytön realisoitumiseen. Näkökulmani tutkimuksessa on lapsen kokemuksessa hyväksikäyttävästä suhteesta. Kiinnostus kohdistuu erityisesti lapsen ja tekijän väliseen vuorovaikutussuhteeseen, koska vuorovaikutus on se instrumentti, minkä välityksellä grooming-prosessi toteutetaan.

Tutkimuskysymykseni olen johtanut ylläesitetystä pääkysymyksestä seuraavasti (tarkastelunäkökulma suluissa):

- Miten grooming-prosessi alkaa (miksi lapsi vastaa ventovieraan yhteydenottoon)
- Miten grooming-prosessia ylläpidetään (miksi lapsi pysyy suhteessa hyväksikäyttäjään)
- Miten grooming-prosessi johtaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön (miksi lapsi tulee hyväksikäytetyksi)

Tutkielma on rajattu koskemaan niitä hyväksikäyttöön johtaneita tapauksia, joissa lapsi ja tekijä ovat tavanneet toisensa internetin välityksellä, eli he eivät ole olleet tuttuja toisilleen aiemmin reaali maailmasta. Tutkielman tavoitteena on pyrkiä löytämään ja identifioimaan yleisiä tekijöitä ja yleisiä vuorovaikutuksessa esiintyviä elementtejä, jotka internetin kautta toteutetuissa hyväksikäyttävissä suhteissa esiintyy.

Internetin kautta aloitettu ja toteutettu lapseen kohdistuva seksuaalinen hyväksikäyttö on hankalasti tutkittavissa oleva ilmiö, joka edellyttää tutkijaa ratkaisemaan ja huomioimaan internet-kontekstiin liittyviä teoreettisia ja menetelmällisiä ongelmia (ks. luku 3.6). Ilmiön arkaluonteisuus hankaloittaa osaltaan ilmiön tutkimista: tutkimuseettisiä kysymyksiä tulee pohtia tarkoin, kuten mitä voidaan kysyä ja keneltä. Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on myös ongelmallista. Emotionaalisesti kuormittava aihepiiri aiheuttaa helposti sen, ettei

kysymyksiin annettujen vastausten sisältö vastaa todellisuutta. Oleelliseksi nousee myös kysymys tutkijan omasta objektiivisuudesta; se mitä ja miten kysytään vaikuttaa helposti saataviin vastauksiin.

Tutkielman tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiin yleisellä tasolla. Tämä vaatii yksittäisten hyväksikäyttöön johtaneiden vuorovaikutussuhteiden liittämistä osaksi laajempaa tarkastelukokonaisuutta. Miten yksittäisiä ja omanlaisiaan grooming tapauksia edes voidaan mielekkäästi tarkastella yleisellä tasolla?

Rachel O'Connell (2003) on kuusivaiheisella typologiallaan esittänyt, että lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ilmiöön voidaan tarttua hyväksikäyttöön pyrkivän intentionaalisuuden ja tavoitteellisuuden tähden: yhden lapsen kohdalla toiminutta ”operaatiokaavaa” toistetaan seuraavan lapsen kohdalla. Varmistusta tälle idealle ovat vastikään tarjonneet EU:n komission asettaman The European Online Grooming Project-työryhmän tutkijat⁶⁵ alustavassa tiedonannossaan lokakuussa 2010.

Vaikka hyväksikäyttöön johtavat prosessit ovat erilaisia eri lasten ja eri hyväksikäyttäjien kohdalla, on prosessin vaiheiden tyypittely kuitenkin mahdollista. Se missä vaiheessa hyväksikäyttö realisoituu (milloin lapsi lähettää itsestään intiimiä kuvamateriaalia, tai missä vaiheessa lapsi on valmis reaali maailman kohtaamiseen hyväksikäyttäjän kanssa) vaihtelee tapauksittain, mutta kaava itsessään, siinä määrin kuin ilmiön suhteen on mahdollista, mahdollistaa prosessin tarkastelun yleisemmällä tasolla.

Rachel O'Connellin (2003) grooming prosessin typologia, kuusivaiheinen tyypittely, esittää hyväksikäyttöprosessin etenemisen seuraavanlaisesti:

1) *uhri(e)n valinta (victim selection)*

Hyväksikäyttöön pyrkivä valikoi uhrinsa chat-palstalta tai nettiyhteisöstä hyödyntäen sitä tietoa mitä lapsesta on mahdollista internetin kontekstissa (lapsen itsensä liittämät tiedot nettiin) tai suoraan kysymällä saada. Valikointi perusteet voivat O'Connellin (2003) mukaan liittyä lapsen tiettyyn ikään ja maantieteelliseen sijaintiin (emt.6).

⁶⁵ <http://www.european-online-grooming-project.com/>. Alustavia tutkimustuloksia työryhmä esitti Luxemburgissa 21–22.10.2010 Safer Internet forumin yhteydessä. Tarkempaa tietoa tapahtumasta: http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/events/forum/index_en.htm (katsottu 20.1.2011)

Reaalimaailmassa seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitut ovat Elliottin, Brownen ja Kicoynen (1995) haastatteluissa (91 haastateltua) maininneet uhrin valintaan vaikuttaneen ensisijaisesti lapsen fyysiset ominaisuudet ja miellyttävän ulkonäön (42%), lapsen pukeutumisen (27%) sekä lapsen pienen koon tai iän (18%). Internetin kontekstissa ulkoisia kvalifikaatioita voidaan arvottaa lapsen liittämistä valokuvista nettiin tai yrittää saada lapsi lähettämään itsestään valokuvia vuorovaikutuksen alkuvaiheessa. Elliottin ym.(1995) haastattelujen mukaan lapsen käyttäytymisessä valintaan vaikutti puolestaan erityisesti se, että lapsi vaikutti epävarmalta eikä luottanut itseensä (49%), sekä lapsen viattomuus ja luottavaisuus (18%). Myös internetin kontekstissa lapsen huonolla itsetunnolla ja luottavaisuudella voi olla iso merkitys: tekijän mahdollisesti samanaikaisesti yrittämistä lapsista uhreiksi valikoituvat usein ne lapset, jotka ovat otettuja tekijän osoittamasta huomiosta tai suhtautuvat luottavaisesti entuudestaan vieraan yhteydenottoon (Wolak ym. 2008, 116-117).

2) *tuttavuuden tekeminen (friendship forming)*

Ensimmäinen kontakti lapseen on usein luonteeltaan lapsesta saatuja tietoja vastaavaa (O'Connell, 2003, 7). Esimerkiksi blogissaan huolistaan kertovalle lapselle tarjotaan ymmärrystä ja chatpalstalla rohkaistaan epävarman oloista lasta. O'Connell (2003) esittää että tutustumisen ensivaiheessa on tyypillistä, että tekijä pyytää hyvin pian lasta lähettämään kuvan itsestään. Syynä tähän on varmistua ensinnäkin siitä, että kyseessä on todella lapsi. Toiseksi tekijä on kiinnostunut tietämään sen, miten hyvin kyseinen lapsi vastaa tekijän preferenssejä. O'Connell (2003) esittää, että tutustumisvaiheessa hyväksikäyttöön pyrkivä myös arvioi sitä, millaiset mahdollisuudet on saada lapsi jatkossa seksuaalisiin tekoihin.

3) *ystävyyden- ja ihmissuhteen luominen (relationship forming)*

O'Connell (2003) katsoo, että tuttavuus ja kaveruussuhteesta liikutaan vähitellen kohti syvempää ystävyyttä, mikä sisältää lapsen sitouttamisen suhteeseen. Lapsi kertoo tuttavuuden syvetessä tarkemmin itsestään, perheestään ja mielenkiinnonkohteistaan. Usein tekijä pyrkii esiintymään lapsen ”parhaana ystävänä” luoden illuusiota täydellisestä ystävästä, ihmisestä johon lapsi voi luottaa ja jolle lapsi voi uskoutua.

4) *riskien arviointi ja kartoitus (risk assessment)*

Tekijä pyrkii O'Connellin (2003) mukaan selvittämään suhteen vankistamisen ohessa omaan toimintaansa liittyviä riskejä: se missä lapsi tietokonetta käyttää, ketkä muut lapsen käyttämää tietokonetta käyttävät, ketä lapsen perheeseen kuuluu ja kuinka läheisissä väleissä lapsi perheensä kanssa on. Tarkoitus on kartoittaa kiinnijäämisen riskin suuruutta, ja huolehtia siitä ettei suhde tule muiden tietoon.

5) *yksinoikeuden luominen (exclusivity)*

Lapsen saaminen vankemmin kiinni suhteeseen tekijän kanssa toteutuu O'Connellin (2003) mukaan voimistamalla keskinäisen molemminpuolisen kiintymyksen tunnetta, jossa tekijä pyrkii saavuttamaan ykköspaikan lapsen uskottuna. Tämä voi tapahtua olemalla useammin tai kerrallaan pidemmän aikaa yhteyksissä, mikä samanaikaisesti vie aikaa lapsen muilta mahdollisilta ihmissuhteilta. Lapselle tarjotaan täyttä ymmärrystä ja omistautumista siten, että lapsi kokee olevansa velkaa samankaltaista kiintymystä tekijälle. O'Connell (2003) myös esittää, että tekijä alkaa tuottaa keskustelutematikkaa ”ollaan parhaita ystäviä” ja ”ymmärrän miltä sinusta tuntuu” aikuismaisessa hengessä tai diskurssissa, jolloin iän ja kokemuksen ylivaltaa voidaan hyödyntää suhteessa lapseen. Tällöin myös seksiasioiden tuominen mukaan vuorovaikutukseen on luontevaa.

6) *seksin mukaan liittäminen; seksuaalinen hyväksikäyttö (sexual stage)*

Seksi liitetään mukaan vuorovaikutukseen O'Connellin (2003) mukaan vähitellen kuten kysymyksin ”onko sinua koskaan suudeltu?” tai ”kosketteletko koskaan itseäsi?”. O'Connell(2003) esittää, että lausahdukset ujutetaan vuorovaikutukseen ikään kuin normaalina osana keskustelun kulkua, näennäisen viattomasti. Yleensä tekijän ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle on O'Connellin (2003) mukaan tässä vaiheessa leimallista vahva keskinäisen luottamuksen ilmapiiri ja voimakas intensiivinen luonne mikä ilmenee esimerkiksi vuorovaikutuksen nopeutuvana tempona ja emotionaalisen latauksen voimistumisena. O'Connellin (2003) mukaan keskusteluun liitetyt seksuaaliset vihjaukset ja ehdotukset muuttavat keskustelun suuntaa niin, että lapsi ajautuu tilanteeseen, jossa hän ei tiedä miten hänen tulisi olla ja toimia. Hämmennyksen tilassa, jossa lapselta puuttuvat tiedot reagointi- ja toimintamalleista (”miten minun nyt kuuluu olla”), kynnyks on matala toimia kuten ”paras ystävä” ehdottaa. Lapset, jotka ovat aiemmin tulleet hyväksikäytetyiksi, ovat O'Connellin (2003) mukaan otollisia kohteita hyväksikäyttöön

pyrkivälle. Koska hyväksikäyttöön johtavat ennakkovihjaukset ja siihen johtavat toimintamallit ovat lapselle tuttuja, lapsi reagoi refleksin omaisesti kuten on aiemmin oppinut ”oikeaksi” tavaksi toimia. Netissä hyväksikäyttö voi realisoitua esimerkiksi seksuaalissävyytteisenä keskusteluna, intiimien kuvien lähettämisenä ja/tai webkameran edessä esiintymisenä. Netin kautta toteutetaan usein myös mahdollinen sopiminen kasvokkaisesta kohtaamisesta, jolloin hyväksikäyttö toteutuu fyysisenä kontaktina reaali maailmassa.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi tässä tutkielmassa valittiin strukturoitu kyselylomake, jonka rakenteessa hyödynnettiin yllä esitettyä O’Connellin (2003) typologiaa. Kyselylomakkeella tarkoitetaan etukäteen strukturoitua aineistonkeruumenetelmää (Alkula ym. 1999,118). Kysely on surveytutkimuksen keskeinen menetelmä. Termillä survey tarkoitetaan sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, jossa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietystä perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 1997, 188). Standardoitukysely tarkoittaa sitä, että kaikilta vastaajilta kysytään vastausta samaan kysymykseen täsmälleen samalla tavalla.

Kyselylomake kohdennettiin lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tapauksia tutkineille poliisiviranomaisille, jotka vastasivat internetin kautta strukturoidun lomakkeen kysymyksiin ammatillisten kokemustensa pohjalta. Poliisiviranomaiset valikoituivat kohderyhmäksi siitä syystä, että heillä on ensikäden tietoa niin uhrien kuin hyväksikäyttäjienkin näkemyksistä tapahtumien kulusta. Ennen syyttäjän syyteharkintaa poliisiviranomaiset tekevät esitutkinnan epäilystä rikoksesta, mikä vaatii tapahtumien kulun perinpohjaista selvittämistä kuulustelemalla niin asianomistajaa, kuin rikoksesta epäiltyä. Kohderyhmän valintaan vaikutti myös tapauksia tutkineiden vanhempien rikoskonstaapelien, rikosylikonstaapelien ja tutkinnan johtajien vahvempi yhteiskunnallinen ja oikeudellinen (lainsäädännöllinen) näkökulma ilmiöön, joka tämän tutkielman objektiivisuuden ja yleistettävyyden kannalta palvelee tarkoitusta mahdollisesti paremmin, kuin mihin olisi päästy muita ammattiryhmiä haastatteleamalla.

Uhriksi joutuneiden lasten haastatteleminen ei tässä työssä edes harkittu. Vaikka lupa lapsen haastatteluun lapsen huoltajalta olisikin saatu, perustellusti voidaan kysyä, olisiko

alikäisten hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden lasten (jo pelkkä) pyytäminen haastateltaviksi rikkonut tutkimuseettisiä periaatteita, ellei jopa lapsen oikeuksia. Internetin kautta toteutetut lapsiin kohdistuneet yhteydenotot ja sen pohjalta rakentuneet seksuaaliset hyväksikäyttörikokset ovat olleet mahdollisia vasta sosiaalisen interaktiivisen median synnyttyä, joten valtaosa tapauksista ajoittuu 2000-luvulle. Haastatteluun suostuvia, täysi-ikäisen kynnyksen ylittäneitä uhrihaastateltavia olisi ollut näin ollen myös vaikea tavoittaa.

Tekijöiden haastattelu olisi rikosseuraamuslaitoksen ja vankilahenkilökunnan suostumuksella voinut olla mahdollista. Esimerkiksi Riihimäen vankilan Stop-ohjelman⁶⁶ puitteissa, joka on seksuaalirikoksista tuomittujen toimintaohjelma rikollisen käyttäytymisen ehkäisemiseksi, on toteutettu aiemmin joitakin lopputöitä (esim. Salonen, 2008). Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen vankien haastatteleminen sisältää kuitenkin keskeisen luotettavuusongelman (Quayle & Taylor 2002;2003) rikoksesta tuomittujen pyrkiessä mahdollisesti parantamaan asemiaan, mainettaan tai puhdistamaan omatuntoaan. Tekijöiden haastattelu, samoin kuin lastenkin kohdalla, olisi myös oleellisesti voinut vaikuttaa tutkielman tekijän objektiiviseen näkökulmaan. Objektiivisyyden pyrkiminen ja sen säilyttäminen, suhteellisuudesta huolimatta, on ollut tämän työn kaikissa vaiheissa keskeisessä osassa.

Koska grooming-prosessin vaiheista, jossa kiinnostus kohdistuu erityisesti tekijän ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen, ei ollut tämän tutkielman tekovaiheessa saatavilla yksityiskohtaisempaa aikaisempaa tutkimustietoa, on mahdollista pyrkiä lähestymään tutkimusongelmaa kuvailevan, eli *deskriptiivisen surveyn*⁶⁷ keinoin. Kyselyllä ei tällöin pyritäkään saavuttamaan tyhjentäviä kausaaliselityksiä, mikä jo tutkimusongelman kannalta on epämielekästä, vaan tavoitteena on kuvata grooming-prosessia ilmiönä tyhjentävämmiin kuin mihin kyettäisiin epäsystemaattisin arkihavainnoin tai yksittäisiä case-esimerkkejä tarkastelemalla.

Survey-menetelmien käytössä, kuten muissakin menetelmissä, on vahvat ja heikot puolensa (ks. Alkula ym. 1999, 119-122; Hirsjärvi ym. 2000, 182). Standardoidut kysymykset, jotka esiintyvät kaikille vastaajille samankaltaisina, ei takaa sitä että vastaajat

⁶⁶ Lisää stop-ohjelmasta: <http://www.rikosseuraamus.fi/6349.htm> (katsottu 20.1.2011)

⁶⁷Helsingin yliopiston verkkojulkaisut, <http://www.mm.helsinki.fi/users/niskanen/kotu/survey.htm> (katsottu 20.1.2011)

kuitenkaan ymmärtäisivät kysymyksiä samoin. Usein survey-menetelmää on kritisoitu myös kerätyn tiedon pinnallisuudesta (Alkula ym. 1999, 121; Hirsjärvi, 2000, 182). Kyselyn vastaajat vastaavat valmiiksi muotoiltuihin kysymyksiin, ja yleensä he joutuvat valitsemaan vain yhden vastauksen valmiiden vastausvaihtoehtojen joukosta (Alkula, ym.1999, 121). Valmiiksi luokiteltujen vaihtoehtojen valintaan liittyy aina jonkin asteista satunnaisuutta ja virhettä. (emt.121). Koska tutkielman tavoitteena on nostaa yleisimpiä groomingiin vaikuttavia tekijöitä esille, ja ilmiön suhteen vain yhden vallitsevan tekijän etsiminen olisi muutoinkin epämielekästä, vastaajia pyydettiin useassa kohtaan valitsemaan vastauspatteristosta kolme yleisimmäksi kokemaansa vaihtoehtoa. Kyselyssä liitettiin myös jokaiseen monivalintakysymykseen vastausvaihtoehdoksi ”jotain muuta”, ja jätettiin tilaa avoimelle vastaukselle. Tällä tavoin pyrittiin välttymään vastaamatta jättämisiltä ja mahdollisilta väärin vastaamisilta sen tähden, ettei oikeaksi koettua vaihtoehtoa ollut tarjolla.

Surveytä on tutkimusmenetelmänä arvosteltu ylidemokraattiseksi ja atomistiseksi sen takia, että jokaisen yksittäisen vastaajan vastaus tulkitaan yhtä tärkeäksi analyysissä (emt.121). Tutkielman kyselyyn vastanneiden poliisiviranomaisten vastaukset tulkittiin tässä kyselyssä yhtä arvokkaina, mutta vertailua tehtiin eri vastaajaryhmien välillä. Vastaajat olivat työhistoriansa viimeisen kolmen vuoden aikana osallistuneet 3-50 lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tutkintaan (ka.17,3). Kaksi vastaajaa ilmoitti osallistuneensa selkeästi useampaan tutkintaan, arviolta 60-80 tutkintaan ja yli satoihin tutkintoihin.⁶⁸ Tästä johtuen tulosten analysointivaiheessa verrattiin kokeneiden ja kokemattomien vastauksia toisiinsa. Vertailuissa ei kuitenkaan havaittu merkittäviä eroavaisuuksia, vaan vastaukset olivat samassa linjassa läpi koko kyselyn.⁶⁹

Vertailua tehtiin myös naisten ja miesten välisten vastausten suhteen. Kyselyn 36 vastaajasta 26 (72%) oli naisia, ja 10 (28%) miehiä. Kuten kokeneiden ja kokemattomien välillä, merkittäviä eroja ei löytynyt. Hieman miesvastaajia useammin naiset toivat esille lapsen emotionaalisen kiintymyksen tason, siinä missä miehet lapsen alttiutta tarttua tekijän tarjoamaan aineelliseen hyötyyn (lahjonta). Toisaalta naiset katsoivat lapsen miehiä useammin olleen itse aktiivinen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä tekijään, kun taas

⁶⁸ ei huomioitu keskiarvossa.

⁶⁹ vastausten hajonta kysymyskohtaisesti yhtä suurta/pientä kokeneiden keskuudessa kuin kokemattomien

miesvastaajat näkivät tekijän olleen yksinomaisemmin aktiivisempi ja painostava tekijä hyväksikäyttävässä suhteessa. Pohtimisen arvoista on, johtuuko ero siitä, että naisviranomaiset suhtautuvat miehiä aavistuksen verran ymmärtäväisemmin lapsen mahdolliseen emotionaaliseen sidokseen, vai siitä, että lapsi rohkenee naisviranomaiselle kertoa tuntemuksistaan avoimemmin. Koska erovaisuudet nais- ja miesvastaajien välillä olivat hyvin pieniä, muutaman yksittäisen vastauksen verran suhteessa toisiinsa eroa tekeviä, ei tulosten tulkinnassa nähty syytä sukupuolten välisten vastausten erotteluun.

Kyselylomake rakennettiin siten, että kysymyksestä riippuen vastaajalla oli vastattavanaan joko likert-asteikollisia valintakysymyksiä (0= ei koskaan – 5=aina), tai laadullisia monivalinta-vastausvaihtoehtoja, joissa vastaajaa ohjeistettiin valitsemaan kolme yleisimmäksi kokemaansa vaihtoehtoa. Kyselyssä pyydettiin myös avoimia vastauksia oleellisimmiksi koettujen kysymysten suhteen. Avoimilla kysymyksillä haluttiin sallia vastaajien ilmaista itseään omin sanoin, ja sen myötä selvittää mikä vastaajien ajattelussa on keskeistä ja tärkeää. Avoimien vastausten avulla saatiin tukea myös monivalintatehtäviin annettujen poikkeavien vastausten tulkintaan. (ks. Hirsjärvi ym. 2000, 188).

Koska kyselyyn vastanneita oli 36, on tulokset esitelty vastaajien tarkan vastausmäärän mukaan, eikä prosentteina, jotta lukijalla säilyy todellisuutta vastaava kuva viranomaisilta saaduista vastauksista. Suorat lainaukset avoimista vastauksista on valikoitu sen mukaan, että ne edustavat otoksesta löytyneiden eri näkökulmien kirjoa mahdollisimman kattavasti. Tulosten esittelyssä siteeratut vastaukset esitetään lainausmerkeissä kursivoituna. Kokonaisuudessaan kyselylomake luotiin Webropol-sovelluksen avulla.

5.3 Webropol sähköisen kyselyn toteutuslunastana

Webropol on internetin välityksellä toimiva kysely- ja tiedonkeruusovellus, joka mahdollistaa kyselyiden suunnittelun ja toteuttamisen lomakkeen luonnista tulosten raportointiin. Sovellus toimii palveluntarjoajan palvelimella, ja palveluun kirjaututaan erillisellä käyttäjätunnuksella miltä tahansa internetiin yhdistetyltä tietokoneelta. Webropol mahdollistaa useiden eri kyselytyyppien käytön; muun muassa monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä, positiiväittämiä, ja erilaisia asteikkoja (likert) voidaan luoda kyselyn tarkoituksen mukaisesti. Webropolissa on mahdollista käyttää hyppykysymyksiä (tietyn

vastauksen antaessa kysely hyppää johonkin tiettyyn seuraavaan kysymykseen) ja kysymykset voi jakaa useammalle sivulle.⁷⁰

Tässä kyselyssä hyppykysymyksiä oli ainoastaan muutama. Ne vastaajat, joilla ei ollut kokemusta nimenomaan nettiin liittyvistä lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä, karsiutuivat jo alkumetreillä pois tutkimuksen otosryhmästä kyselyn lopetussivulle. Toinen hyppykysymys karsi vastaajia lapsen ja tekijän reaali maailman kohtaamista kartoittavassa kysymyksessä, mikäli tällaisen tapaukseen tutkintaan viranomaisen ei ollut osallistunut viimeisen kolmen vuoden aikana. Jokaiseen kysymykseen vastasi yhteensä 36 viranomaista.

Webropolin avulla myös nk. dynaaminen sivutus on mahdollista, jolloin lomakkeelle voidaan tehdä monimutkaisempia ehtolausekkeita, joiden avulla kysymys- ja vastausvaihtoehtojen teksti muuttuu vastaajan aikaisempien vastausten perusteella. Tutkielman kyselyn laadintavaiheessa modifioitujen ehtolausekkeiden käyttöä ei nähty tarpeellisenä. Vastauspyyntö voidaan Webropolin kautta lähettää sähköpostilla valituille vastaanottajille, tai laittaa internet-linkki kyselyyn kyselyn laatijan omien internetsivujen kautta. Tämän kyselyn linkki välitettiin poliisiviranomaisille poliisin intranetin kautta, sekä lähetettiin kertaalleen seksuaalirikoksia tutkivien poliisien sähköpostilistan kautta. Vastausten läpikäyminen ja raportointi on mahdollista sovelluksen oman palvelimen kautta ja tulokset voidaan Webropolissa koodata tilastollista analyysiä varten esimerkiksi SPSS-ohjelmaan.⁷¹ Tämän kyselyn tulokset analysoitiin suoraan Excelissä.

Tiedemaailmassa Webropol kyselymenetelmänä on suhteellisen uusi sovellus, mutta ainakin Turun yliopistossa Webropol on jo tunnustettu ”hyväksi kyselymenetelmäksi tieteellistä tutkimusta varten”⁷². Internetin kautta sähköisesti suoritettavan kyselyn avulla on mahdollista saada vastaajiksi tutkimuksen perusjoukkoon kuuluvia henkilöitä, joiden tavoittaminen muuten voisi olla vaikeaa kohtuullisin kustannuksin. Sen etuihin kuuluu vastaajien määrällisesti suuri saavutettavuus, sekä mahdollisuus kohdistaa kysely juuri

⁷⁰ Webropolin Suomen verkkosivut <http://w3.webropol.com/finland> (katsottu 20.1.2011); Turun yliopiston verkkosivut, <https://wiki.utu.fi/display/oracle/Webropol> (katsottu 20.1.2011)

⁷¹ Webropolin Suomen verkkosivut <http://w3.webropol.com/finland> (katsottu 20.1.2011); Turun yliopiston verkkosivut, <https://wiki.utu.fi/display/oracle/Webropol> (katsottu 20.1.2011)

⁷²Turun yliopiston verkkosivut, <https://wiki.utu.fi/display/oracle/Webropol> (katsottu 20.1.2011)

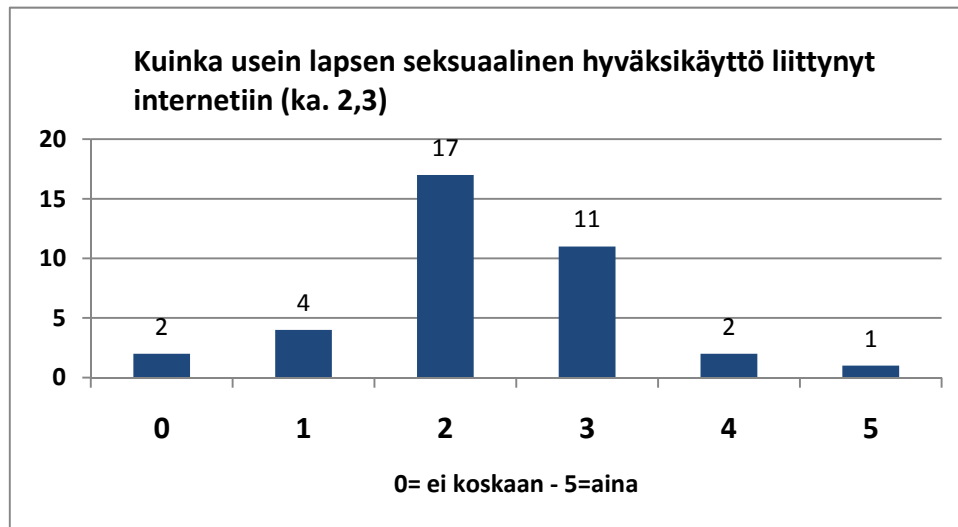
oikeaan kohderyhmään. Se että webkyselyyn vastaajalla on suhteellinen anonymisyys, sekä mahdollisuus vastata kyselyyn milloin, mistä ja miltä tahansa internetiin kytketyltä koneelta, saattaa osaltaan myötävaikuttaa avoimempaan, pohditumpaan ja rehellisempään vastaamiseen (mm. Joinson 2007, 78).

Webropolin kuten monien muidenkin webkyselyiden heikkoudet kyselymenetelmänä sisältyvät sen vahvuuksiin: kyselyn anonyymi-luonne peittää tutkijalta varmuuden siitä, kuka kyselyyn todella on vastannut. Esimerkiksi yksittäinen vastaaja on saattanut käydä vastaamassa useampaan kertaan samaan kyselyyn, ja vääristää näin osaltaan tutkimustuloksia. Koska tässä tutkielmassa kysely kohdennettiin pelkästään poliisien intranettiin, ja linkkiä kyselyyn välitettiin lasten seksuaalisia hyväksikäyttör rikoksia tutkivien poliisien sähköpostilistan kautta, voidaan kyselyn tuloksia pitää siltä osin luotettavana, että kyselyn kaikki vastaajat todella ovat poliiseja. Sangen epätodennäköisenä voidaan myös pitää sitä, että kukaan poliiseista olisi käynyt täyttämässä pitkän kyselyn uudelleen.

6 GROOMING PROSESSIN KULKU

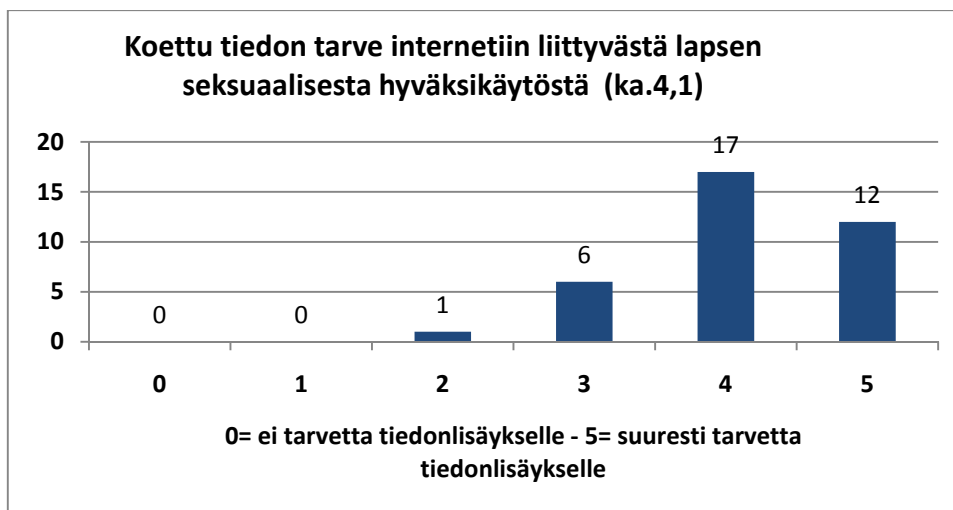
6.1 Nettiin liittyvän seksuaalisen hyväksikäytön peruslähtökohdat

Poliisin tietoon tulleista lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä arvioitiin viimeisen kolmen vuoden liittyneen jollain tavalla internetiin keskimäärin 2,3 tapausta (asteikolla 0= ei koskaan, 5= aina, joista 3≤ oli valinnut 15 vastaajaa 37:sta).



Kuva 1

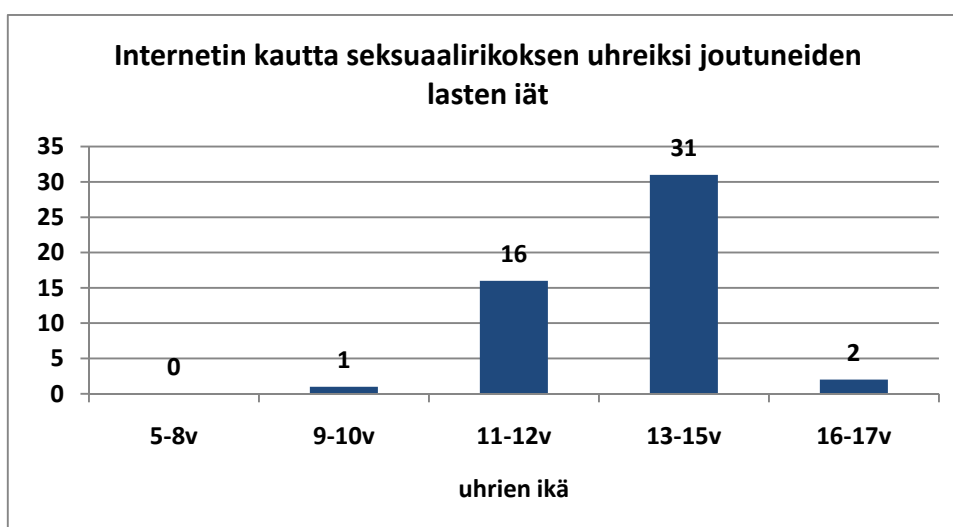
Internetin kautta tai avustuksella toteutetut lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset muodostavat suhteellisesti verrattain ison osan kaikista lapsiin kohdistuneista seksuaalirikosten tutkinnoista. Lisääntyneen tapausmäärän puolesta puhuu myös viranomaisten kokemus aihepiiriin liittyvästä tiedon tarpeesta (ka.4,1, joista 3≤ oli valinnut 35 vastaajaa).



Kuva 2

Moni vastanneista viranomaisista mainitsee tarpeen koulutukselle, tietotekniselle tuelle ja vahvempaa verkostoitumista näitä rikoksia tutkivien kesken. Huoli ilmiön yleistymisestä ja resurssien riittämättömyydestä nousivat myös esille. ”Nykyisillä resursseilla tulee olemaan ongelmia, koska ilmoitusten määrät ja tapausten vaikeudet tuntuvat ainakin tällä hetkellä lisääntyvän kovaa tahtia”, ”Opastusta näihin foorumeihin, blogeihin ja chattikanavien käyttöön... tuntuu että lapset itse tietävät ja osaavat käyttää näitä foorumeita paremmin kuin itse tutkija, jolla ei ole kiinnostusta roikkua näillä sivuilla vapaa-aikana.”

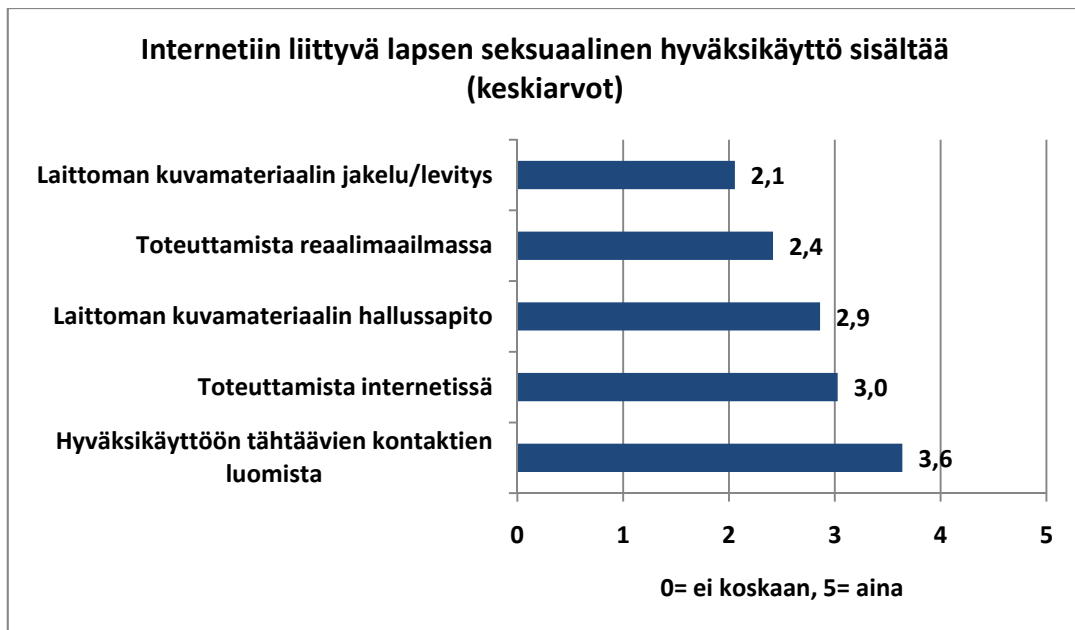
Seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi joutuneet lapset, joilla ensitapaaminen tekijän kanssa on toteutunut internetissä, ovat vastaajien mukaan yleisimmin olleet 13–15-vuotiaita (31), ja hieman harvemmin 11–12-vuotiaita (16).



Kuva 3

13–15-vuotiaiden nouseminen yleisimmäksi uhriutuvaksi lapsiryhmäksi voi selittyä ikäryhmän aktiivisella netin käytöllä, murrosiän kynnyksellä lisääntyvästä uteliaisuudesta seksiasioita kohtaan ”seikkailun- ja kokeilunhalu, seksuaalisuuden herääminen”, sekä alttiudesta kokeilla rajojaan ”huomionhakuisuutta ja kapina omia vanhempia kohtaan”. Murrosiässä ”hyväksytyksi tulemisen tunne” voi herkästi nousta tärkeäksi, sekä epävarmuus itsestä ”huono itsetunto” ja omasta kehittyvästä kehosta voivat vaivata ”monet uhrit kokevat olevansa rumia”. Yli 13-vuotiaat voivat olla myös verrannossa nuorempiin ikäryhmiin innokkaampia ja tietoteknisiltä valmiuksiltaan taitavampia käyttämään internetin interaktiivisia palveluja. Useisiin suosittuihin yhteisöpalveluihin kirjautuminen edellyttää suomenkielisissä palveluissa yli 12-vuoden ikärajaa.

Silloin kun lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on liittynyt internetiin, vastaajat arvioivat asteikolla 0= ei koskaan, 5= aina, siihen liittyvän kaikkein useimmin seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävien kontaktien luomista (ka. 3,6, joista $3 \leq$ oli valinnut 28 vastaajaa), ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön toteuttamista internetissä, kuten seksuaalisen kuvamateriaalin välittämistä lapselle, altistamista seuraamaan seksuaalista toimintaa tai webkamerayhteys seksuaalisessa tarkoituksessa (ka.3, joista $3 \leq$ oli valinnut 24 vastaajaa). Internetin kautta saavutettua lapsen seksuaalisen hyväksikäytön toteutumista reaali maailmassa (fyysinen kontakti) arvioitiin ilmenevän vähemmän (ka. 2,4, joista $3 \leq$ oli valinnut 24 vastaajaa) kuin netissä toteutuvaa hyväksikäyttöä. Laittoman kuvamateriaalin hallussapitoa (ka. 2,9, joista $3 \leq$ oli valinnut 23 vastaajaa) arvioitiin ilmenevän aika usein. Laittoman kuvamateriaalin jakelua ja levitystä arvioitiin rikoksiin liittyneen kaikista harvimmin (ka.2,1, joista $3 \leq$ oli valinnut 15 vastaajaa).

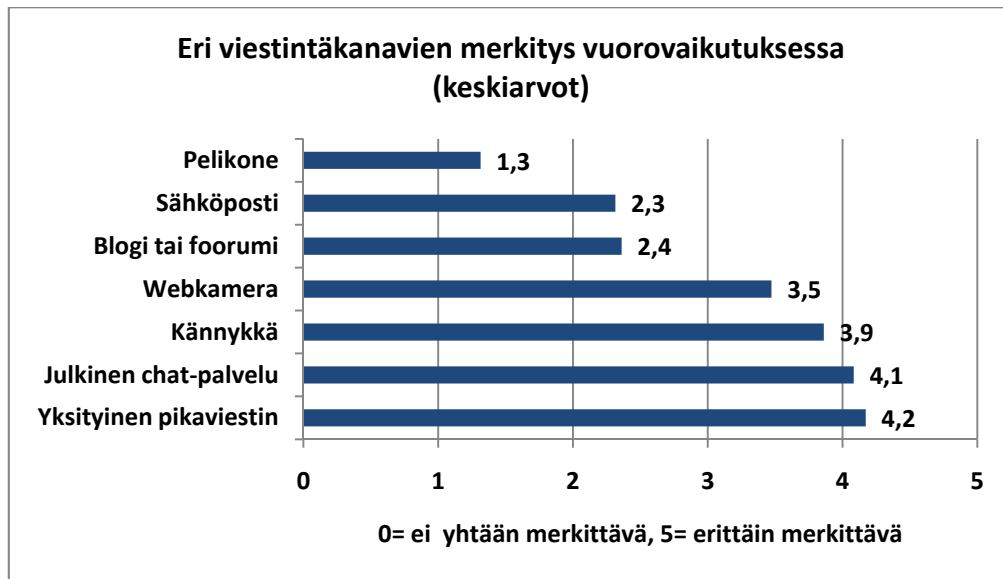


Kuva 4

Lapsen tavoittelemisen internetin kautta on johtanut vastausten perusteella useammin hyväksikäytön toteutumiseen netissä, kuin reaali maailmassa toteutuvaan hyväksikäyttöön. Internetissä seksuaalinen hyväksikäyttö voi toteutua esimerkiksi seksuaalissävyytteisten valokuvien lähettämisen tai webkamera-yhteyden välityksellä kuten useassa hyväksikäyttötapauksessa on tapahtunut (ka.2,7, joista $3 \leq$ oli valinnut 21 vastaajaa).

Yhdeksi oleelliseksi selitykseksi voi nousta Kennedyn (2006) ja Joinsonin (2007) havaitsemat netissä koetut anonyymisyyden luomat tunneilluusioiden siitä, ettei nettimaailman tapahtumilla ole kosketuspintaa tai seuraamuksia reaali maailmassa ("en ole oikeasti edes tavannut koko lasta"), jolloin nettikommunikaatiosta ja lähetetyistä viesteistä ja kuvista saatu kiihottuminen voi riittää tekijälle (ks. Quayle & Taylor 2003, 350). Toisaalta lapsi itse voi kieltäytyä reaali maailman tapaamisesta tekijän mahdollisesti osoittamasta suostuttelusta huolimatta. Kynnys siirtymisestä reaali maailmaan voi lapsen näkökulmasta olla suuri: netti voi tuntua turvalliselta tilalta ylläpitää erityistä suhdetta, jonka toinen osapuoli voi toisaalta kiehtoa ja toisaalta pelottaa.

Lapsen ja tekijän vuorovaikutus internetissä katsottiin olevan mahdollista lähes mitä tahansa viestintäkanavaa hyödyntäen, mutta merkitykseltään suurimmiksi yhteydenpidon välineiksi vastaajat nostivat yksityiset pikaviestimet (ka.4,2), julkiset chat-palvelut (ka.4,1), matkapuhelimet (ka.3,9) ja webkameran (ka.3,5).

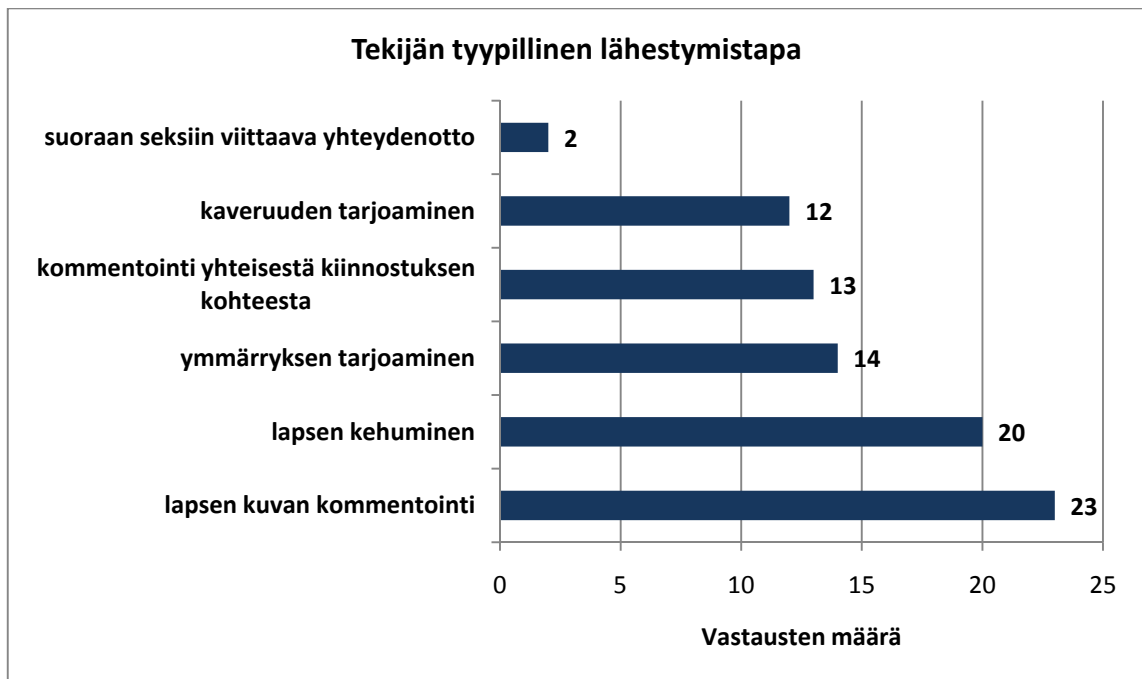


Kuva 5

Se, että tekijän ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde toteutuu yksityisiä kanavia hyödyntäen, tukee aiempia havaintoja groomingin toteutumisesta (O’Connell 2003; Brå 2007; Wolak ym.2008). Myös julkiset chatpalvelut ovat julkisuudesta huolimatta siinä mielessä yksityisiä, että ne tarjoavat lähes poikkeuksetta mahdollisuuden yksityisten viestien lähettämiseen, jolloin palvelun muut käyttäjät eivät pääse lukemaan lähetettyjä viestejä. Kännykkä nousi myös vahvasti esille hyväksikäyttävän suhteen ylläpidon välineenä: nykyisin yhä useammalla matkapuhelinmallilla pääsee nettiin, ja sillä voi ottaa valokuvia ja lähettää niitä suoraan eteenpäin, joko netin kautta tai puhelimesta puhelimeen. Avoimissa vastauksissa ilmeni tekijän toisinaan hankkivan lapselle(kin) prepaid-liittymän, jota tämä voi käyttää yhteydenpidossa tekijään. Prepaid-liittymiä ei voida jäljittää.

6.2 Grooming prosessin alku

Tyypillisimmin lasta lähestytään viranomaisten mukaan kommentoimalla lapsen kuvaa (23) ja kehumalla tai imartelemalla lasta (20). Myös ymmärryksen (14) ja kaveruuden tarjoaminen (12) nousevat viranomaisten mukaan tekijöiden pääasiallisiksi tavoiksi lähestyä lasta. Kontaktia voidaan ottaa myös lähestymällä lasta ”yhteisen” mielenkiinnonkohteen suhteen (13), kuten lapselle tärkeään harrastukseen viitaten.



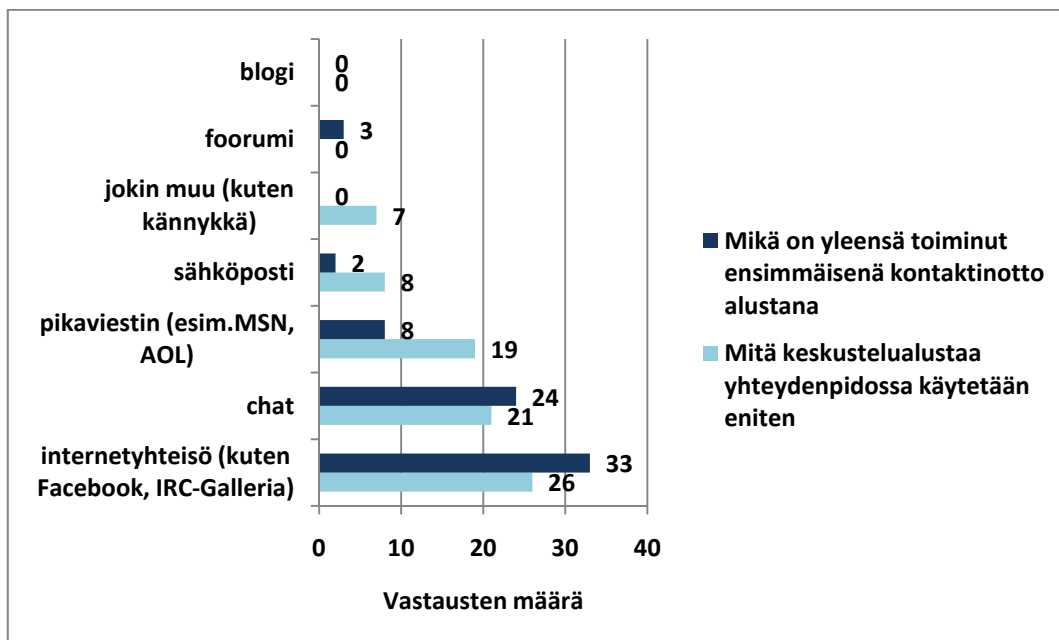
Kuva 6

Lapsen kuvan kommentointi voi olla helppo tapa lähestyä lasta. Kuvan lataaminen nettisivuille missä niiden kommentointi on mahdollista, on kommentointi myös suotavaa – kuten Livingstone (2008) esittää, nettiin julkisesti liitetty kuva voi saada todellisen arvonsa vasta toisten kommentointien myötä (ks. luku 3.5.3). Lapsi voi olla otettu yllättävältä taholta tulleeseen kuvan kommentointiin; onhan se merkki siitä että juuri hänen lataamansa kuva on ollut merkityksellinen ja huomaamisen arvoinen. ”*Kehumalla lapsen ulkonäköä*” ja ”*..kertomalla, että toinen on kaunis, ihana ja rakastettava*” tekijä vastaa murrosikäisen kaipuuseen saada osakseen hyväksyntää, joka voi monelle omaa muuttuvaa kehoaan murehtivalle lapselle olla merkittävässä roolissa. Lapsi voi myös kokea tyyliä tai epäoikeudenmukaisena jättää vastaamatta vieraan osoittamiin kehuihin. Jotta tahdikas ja myötämielinen sosiaalinen kanssakäyminen nettiympäristössä säilyy, voi lapsi kokea että kohteliaisuus vaatii vastakohteliaisuuden osakseen.

Ymmärryksen tarjoaminen nousi kolmanneksi yleisempänä tekijän keinona luoda yhteyttä lapseen. Koska *”..varsin usein uhreilla on yhteisenä nimittäjänä se, että he ovat jo valmiiksi jotenkin syrjäytyneitä, yksinäisiä, vailla normaalia hyvää aikuissuhdetta tai ikäisiään ystäviä”*, voi tekijän kannalta toimivana strategiana olla tukea antavan ystävän rooli. Se, että tekijä *”antaa itsestään kuvaa lapsen täydellisenä ymmärtäjänä ja kaverina”*, voi saada nopeassakin ajassa lapsen kiintymään tekijään. *”Tieto että joku välittää, kehuu ja on läsnä”*.

Lapsen lähestyminen yhteisen kiinnostuksen kohteen varjolla, jonkin harrastuksen tai muun lapselle tärkeän asian nimissä, voi olla varovaiselle tekijälle hyvä tapa tunnustella mahdollisuuksiaan lapsen suhteen. Tällöin tekijän osoittama kiinnostus kohdistuu lapseen epäsuorasti, ”jaetun yhtäläisyyden” kautta. Tämä voi vaatia tekijältä kuitenkin aktiivista taustatyötä, koska asiansa tunteva lapsi voi vuorovaikutuksen jatkuessa pian huomata teeskennellyn mielenkiinnon (ks. luku 4.1).

Internet-yhteisöt, kuten nuorten keskuudessa suosittu IRC-Galleria ja Facebook, ovat olleet tekijän ensikontaktin oton alustoina useimmissa tapauksista (33), kuten myös julkiset chat-palvelut (24).



Kuva 7

Yhteisöt voivat olla tekijälle otollisia paikkoja luoda ensikontaktia lapseen. Monella lapsella on nettiyhteisöissä oma henkilökohtainen profiilisivusto ladattuine kuvineen, sekä yksityiskohtaiset selostukset kiinnostuksenkohteista, harrastuksista ja musiikkimausta. Tällöin O'Connellin (2003) sanoin ”käyttäytymisen mukauttaminen lapsen tietoja vastaaviksi” voi olla helpompaa. Profiilin perusteella voi olla verrattain yksinkertaista ennakoita, minkä tyyppiseen aloitukseen lapsi mahdollisesti vastaisi.

Chatpalstalla aloitteen tekoon voi puolestaan olla hyvin matala kynnys: kommunikointi pelkän nimimerkin takaa luo vahvemman anonyymisyyden tunteen, ja kiinnijäämisen riski voi tekijästä tuntua pieneltä. Tekijä ei myöskään joudu panostamaan oman profiiliin luomiseen mikä nettiyhteisöissä operoidessa on välttämätöntä⁷³. Myös lapsen alttius vastata voi yleisissä chateissa olla suurempi verrannossa omalla profiililla ja kuvilla esiinnyttäviin yhteisöpalveluihin. Pelkän nimimerkin toimiessa chattailijan ”fyysisenä” edustajana, houkutus voi olla suuri erilaisten roolien kokeiluun ja sosiaalisesti hyväksyttävän minuuden testailuun: riskit ja pettymykset torjutuksi tulemisesta tai epäonnistuneesta identiteettikokeilusta kun kohdistuvat tällöin reaali maailmasta irralliseen ”epäaitoon” virtuaaliminään. (vrt. Subrahmanyam ym. 2004, 663). Yhteisöjen nouseminen chatpalveluja yleisemmäksi keskustelualustaksi tutkintoihin johtaneissa tapauksissa voi selittyä niin ikään chatpalveluiden suhteellisesti suuremmalla anonyymisyydellä: keskustelu on eri nimimerkkien takaa helppo paitsi aloittaa, myös helpompi lopettaa. (Joinson, 2007, 76-77)

Yhteydenpidon jatkuessa henkilökohtaiset pikaviestimet, kuten MSN Messenger, nousee suhteellisesti suosittumaksi vuorovaikutuskanavaksi lapsen ja tekijän välillä (19), chatpalveluiden (21) ja yhteisöjen rinnalle (26). Henkilökohtaiseen pikaviestimeen siirryttäessä tekijän täytyy erikseen saada lapselta hyväksyntä liittyäkseen lapsen ”kaverilistalle” jotta viestintä on mahdollista. Keskustelujen siirtyminen privaattiin tilaan muiden silmien alta pois voi olla tekijän toimien jatkuvuuden kannalta oleellista. Vaikka chatpalstoilla on mahdollista lähettää kahdenvälisiä viestejä, näkyvät käytettävät nimimerkit kuitenkin kyseisen palvelun sivulla. Chatpalvelujen julkista keskustelua valvoo usein myös palveluntarjoajan moderaattorit. Henkilökohtaisten pikaviestimien käyttöä ei puolestaan

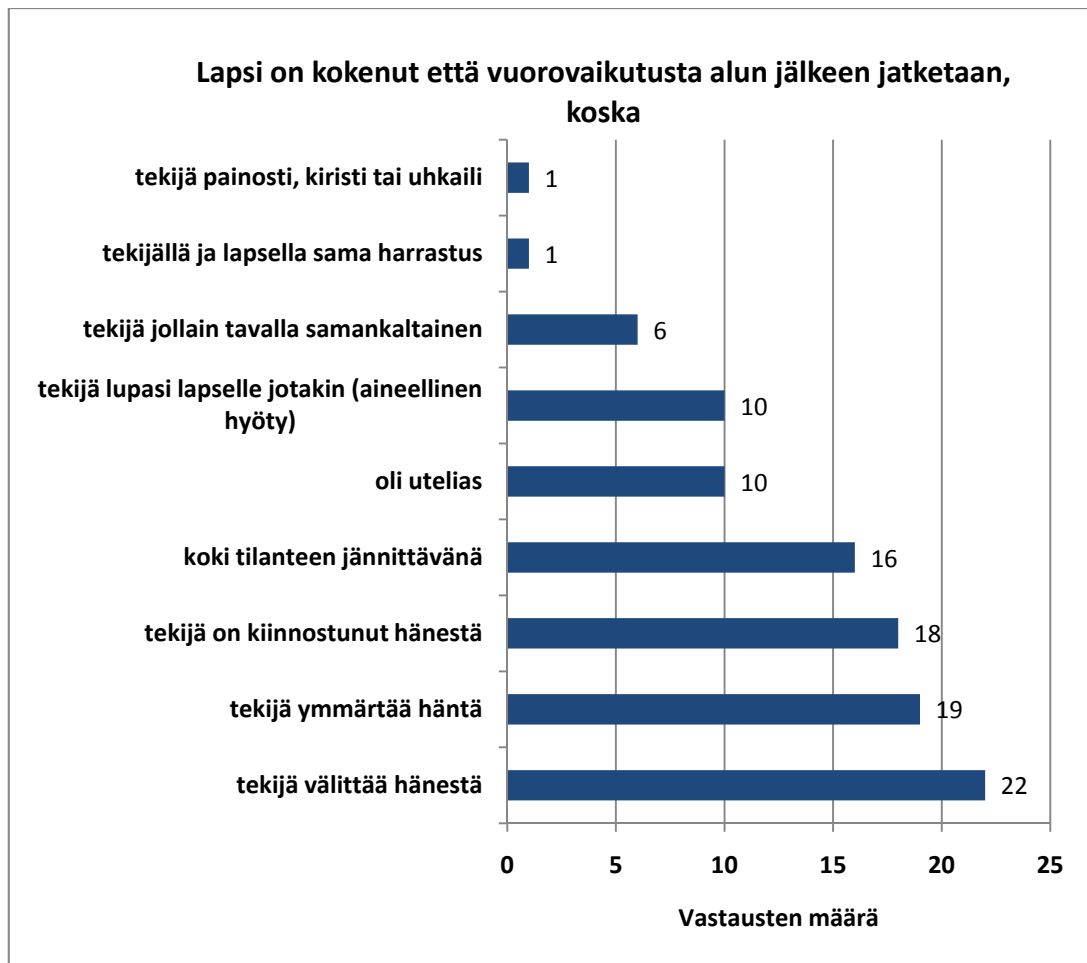
⁷³ osallistuminen nettiyhteisön toimintaan, lähettämällä viestiä tai kommentoimalla toisen käyttäjän kuvaa tai kirjoitusta, edellyttää valtaosassa suomen kielisistä palveluista kirjautumista, ja näin ollen myös oman profiilisivun luomista.

valvo mikään taho, ja pikaviestin on helposti ladattavissa eri palveluntarjoajien verkkosivuilta.

Kun tekijä pääsee lapsen yksityiseen pikaviestimeen, tai saa lapselta matkapuhelinnumeron, nostaa tämä suhteen paitsi suljetummalle, myös henkilökohtaisemmalle tasolle. Suhteen katkaisemisen voidaan samalla kokea edellyttävän vahvempia perusteita, kuin mitkä ovat vallinneet chatpalstojen hektisessä, vaihtuvien nimimerkkien ”login-logout”- kulttuurissa.⁷⁴ Koska lapsi itse koki alun perin uuden tuttavuuden lähipiiriinsä liittämisen arvoiseksi hyväksyessään tekijän ”mesekaveriksi” tai luovuttaessaan puhelinnumeron, voi tämä osaltaan vaikuttaa siihen, että lapsi ”kokee, että hän on jotenkin velvollinen siihen”. Tekijän liittyminen lapsen ”lähipiiriin” luo tekijälle myös mahdollisuuden saavuttaa yhteys lapseen suoraan reaaliajassa.

Viranomaisten mukaan vahvimaksi syyksi lapsen pysymiselle vuorovaikutussuhteessa tekijän kanssa, määrittyi lapsen kokemus tekijän häneen kohdistamasta välittämisestä (22), ymmärryksestä (19) ja kiinnostuksesta (18). Emotionaaliseen tarpeeseen vastaavien luonnehdintojen jälkeen seuraava vastausrintama keskittyi lapsen kokemukseen tilanteen jännittävyydestä (16), aineellisen hyödyn (lahjonta) saavuttamisesta (10) sekä uteliaisuudesta (10).

⁷⁴ Esimerkiksi Paula Sallisen (KSML 20.07.2010) artikkelissa ala-ikäiseksi tekeytynyttä toimittajaa pyydettiin usein chatpalstoilta pian siirtymään yksityisen pikaviestimen käyttöön. ”Mese-osoitteita vaihdetaan varsin lyhyen tuttavuuden jälkeen. Monet pyytävät osoitettani melkein heti, jottei satunnainen chat-tuttavuus livahtaisi käsistä.”
<http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/neidonmets%C3%A4st%C3%A4j%C3%A4t/582432> (katsottu 07.01.2011)



Kuva 8

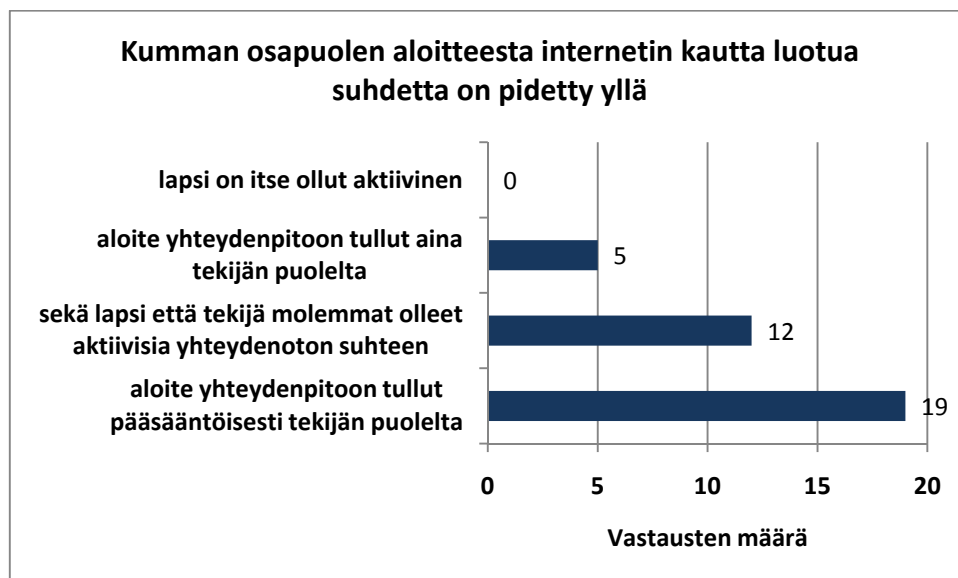
Guerreron ym. (2007) mukaan ihmisellä on voimakas inhimillinen tarve saada osakseen sosiaaliin, interpersonaaliin, tarpeisiin vastaavaa myönteistä palautetta: päästä osalliseksi hyväksynnän, yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunteesta. Tarve täyttyy sosiaaliin tarpeisiin vastaavan vuorovaikutuksen myötä. ”Tekijä saa aikaan luottamuksellisen suhteen olla kuuntelija ja ymmärtäjä nuorelle kun esim. murrosiässä suhde vanhempiin on koetuksella.” Usein ne lapset, jotka ovat elämässään jääneet paitsi hyväksyvää ja myönteistä ihmissuhdetta, ovat alttiimpia vieraalta taholta tulevalle ”ystävyydelle”, ja sen myötä myös uhriutuvat helpommin.⁷⁵ Välittämiseen ja ymmärrykseen verhottu seksuaalisen hyväksikäytön valmistelu saattaa uhrin useimmissa tapauksissa myöntyväiseksi jatkamaan vuorovaikutusta tekijän kanssa. ”Lapsi kokee, että saa toiselta osapuolelta sellaista huomiota mitä ei muualta saa”. On kuitenkin huomioitava, että toisinaan tilanteen jännittävyys ja lapsen uteliaisuus tai aineellisen

⁷⁵mm. National Child Protection Clearinghouse: Child abuse and the Internet, 2001; Council on Sex Offender treatment: Online Solicitation of Children, 2006; ECPAT: Child pornography and Sexual Exploitation of Children Online, 2008

hyödyn toivo saa lapsen kokemaan vuorovaikutussuhteen jatkamisen arvoisena. Usein lapsen halu pysyä vuorovaikutussuhteessa perustuu monille tekijöille: ”Yksinäisyys, vanhemmat paljon poissa kotoa, seikkailun – ja kokeilunhalu, seksuaalisuuden herääminen”.

6.3 Tutustumisesta lähentymiseen

Yhteydenpidossa pääsääntöisesti aloite vuorovaikutukseen on tullut tekijän puolelta (19), vaikka osa viranomaisista katsoo myös lapsen itsensä osallistuvan kommunikointialoitteiden tekoon (12). Vain harvoin viranomaiset katsoivat tekijän aina olleen yksipuolisesti aloitteen tekijänä (5), vaikkakaan kukaan ei nimennyt lasta aktiiviseksi yhteydenottajaksi.

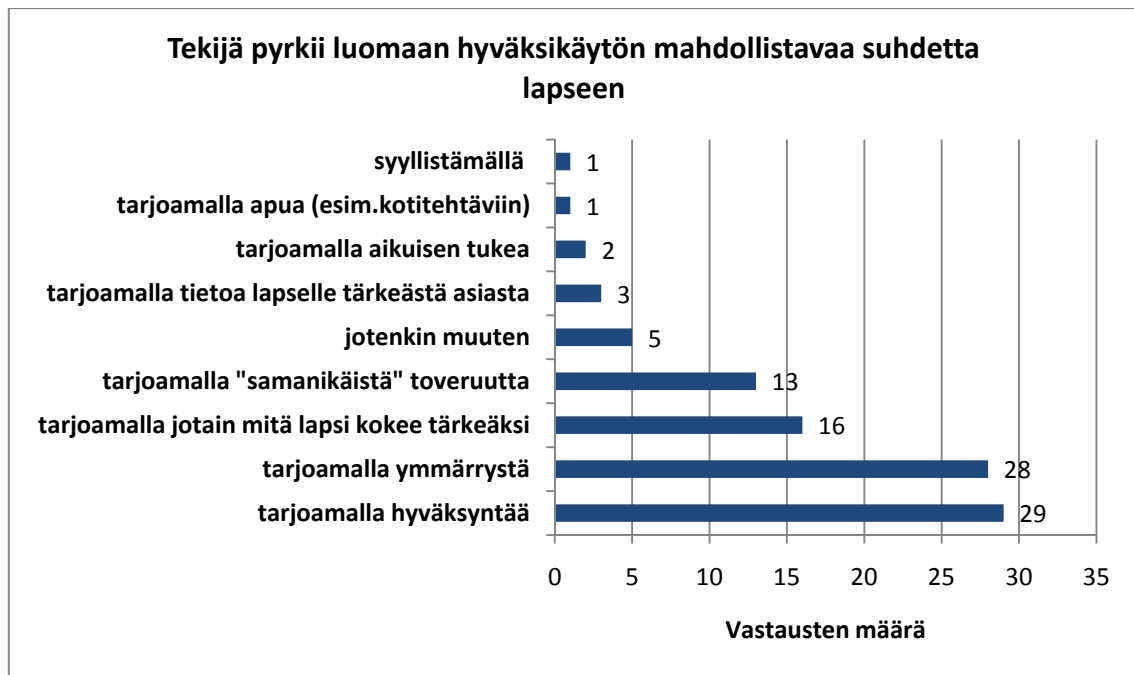


Kuva 9

Vastausten perusteella tekijä on yleisimmin aktiivinen osapuoli ottamaan yhteyttä lapseen. Tekijän lapsen kohdistama sinnikäs yhteydenpito voi aiheuttaa sen, että vaikka lapsi ei alun perin olisi ollut kiinnostunut yhteydenpidosta tekijään, voi intensiivinen huomion tarjoaminen kuitenkin saada lapsen myöntäväiseksi. Lapsen yksittäiset hajavastaukset tekijän yhteydenottoihin voivat tahtomattaankin paljastaa jotakin uutta lapsesta, jonka pohjalta tekijä voi rakentaa perustelut ja muodon seuraavalle yhteydenotolle. Pikkuhiljaa lapsi voi alkaa mieltää nettittävyyden yhteydenotot tervetulleina, ja toimia itse aloitteen tekijänä yhteydenpitoon. ”Lapsi ei pysty irrottautumaan yhteydenpidosta: tekijä

pommittaa häntä viestein ja on saanut muutenkin lapsen otteeseensa”. Toisinaan on myös niin, että lapsi intoutuu uudesta tuttavuudesta jo ensimmäisten vuorovaikutustilanteiden aikana. Tällöin uteliaisuus, viehättyminen uudesta ihmisestä tai vain halu tutustua uusiin ihmisiin voi saattaa lapsen hyväksikäyttävään suhteeseen (mm Lanning 2010, 23) ”Tekijä aktiivinen huomattuaan lapsen kiinnostuneen hänestä. Lapsi on itse aktiivinen ja kiinnostunut hänestä.”

Johdonmukaisesti suhteessa lapsen kokemusta kartoittavaan kysymykseen (kuva13), viranomaiset nimesivät tekijän hyväksikäyttöä pohjustavista toiminnoista yleisimmiksi hyväksynnän (29) ja ymmärryksen (28) tarjoamisen lapselle. Seuraavaksi yleisimmin viranomaiset katsovat tekijän pyrkivän luomaan hyväksikäytön mahdollistavaa suhdetta lapseen tarjoamalla jotain mitä lapsi kokee tärkeäksi (16) tai tarjoamalla ”samanikäistä toveruutta” (13).



Kuva 10

Hyväksynnän ja ymmärryksen tarjoaminen keinoina lapsen tavoittamiseksi hyväksikäyttävään suhteeseen voi paitsi vastata lapsen kaipuuseen saada hyväksyvää huomiota osakseen, myös suhteen jatkuessa hämärtää lapsen käsitystä siitä, mikä on oikein ja mikä väärin. Groomingia koskevassa kirjallisuudessa (mm Berson 2003; Laitinen 2007; O’Connell 2003; McAlinden 2006) on usein esitetty, että pyrkimys hyväksikäyttöön on

kiedottu tiiviisti osaksi myönteistä vuorovaikutusta ja ”hyvyyden” ilmapiiriä. Usein vahvasti koetun hyvän (välittäminen, luottamus, rakkaus) ja vahvasti koetun pahan (häpeä, ahdistus, kipu) yhdistyminen muodostuu lapsen mielessä niin sekavaksi tunnetilaksi, ettei lapsi kykene tunnistamaan hyväksikäyttävän suhteen todellista luonnetta. Koska väärä yhdistyy niin tiiviisti koettuun hyvään, lapsi liittää usein vääryyden kokemukset itseensä. Sen sijaan, että pahana koettaisiin hyväksikäyttävä suhde tai tekijä, pahaksi määrittyykin lapsen oma kokemus hyväksikäytöstä (Kajama, 1994, 185; Heikinheimo ym.2007, 22; Laitinen, 2004, 147). Esimerkiksi Laitisen (2004) väitöskirjaan haastattelemat lapsena seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden aikuisten puheissa tunneristiriita ratkaistiin usein lohkaisemalla paha erilliseksi osakseen: seksuaalinen hyväksikäyttö nimettiin pahaksi tai vääräksi – ei hyväksikäyttävää suhdetta, tai tekijän oikeudetonta vallankäyttöä sinänsä.

Viranomaiset katsovat kokemuksensa perusteella tekijän hyvin usein jättävänsä mainitsematta lapselle oikeaa ikäänsä (ka.3,8, joista 3≤ oli valinnut 33 vastaajaa).

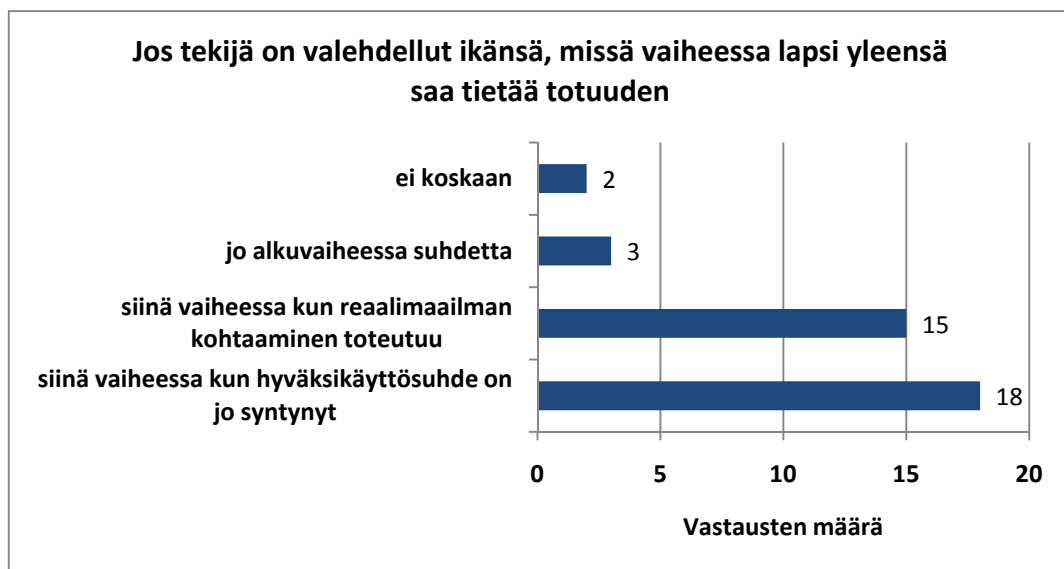


Kuva 11

Vastausten perusteella on hyvin yleistä että tekijä pyrkii salaamaan lapselta todellisen ikänsä. Kysymyksen asettelussa ei kuitenkaan huomioitu tapahtuuko tekijän iän salaaminen valehtelemalla olevansa lapsen kanssa samanikäinen, kokonaan jättämättä kertomatta, vaiko esimerkiksi pyöristämällä ikää alaspäin. Todennäköistä kuitenkin on, että ikäero lapseen jossain määrin myönnetään, koska avointen vastausten perusteella lapsi on sangen usein ollut tietoinen jonkun asteisesta ikäerosta: ”*aikuismaista ja kiellettyä*”, ”... *lapsi tuntee itsensä aikuiseksi*”, ”*internetistä löytyy ymmärtävä ja kuunteleva ”aikuisen*”, ” *...joku kokeneempi on kiinnostunut ja tarjoutuu opettamaan ja kertomaan*

arkaluontoisista asioista”. Erään vastaajan mukaan ”epäilty kertoo suoraan pitävänsä itseään nuoremmista ja kysyy onko se ok lapselta. Lapsi saa päättää jatkuuko kirjoittelu, vai ei”.

Silloin kun tekijä on salannut tai valehdellut lapselle ikänsä, yli puolet kyselyyn vastanneista mainitsi tekijän todellisen iän selviävän lapselle siinä vaiheessa kun hyväksikäyttävä suhde on jo syntynyt (18), tai vasta silloin kun reaali maailman kohtaaminen toteutuu (15).



Kuva 12

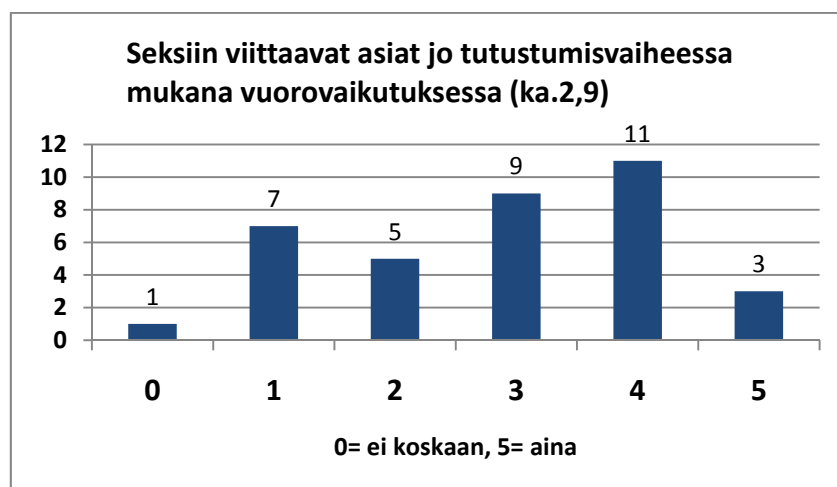
Ristiriita vastauksissa tekijän ikäeron salaamisen (kuva 10) ja avoimissa vastauksissa esille tulleissa lapsen tietoisuudessa ikäerosta, selittyy valtaosin kuvan 11 osoittamien vastausten perusteella: silloin kun suhde muuntuu hyväksikäyttäväksi, lapsi pääsee yleisimmin selville tekijän iästä. Hyväksikäyttö voi toteutua, tai jatkua, paljastumisen jälkeen esimerkiksi kiristämällä intiimeillä valokuvilla, joita lapsi on itsestään lähettänyt siinä vaiheessa kun vielä kuvitellut keskustelelevansa samanikäisen kanssa.⁷⁶ Silloin kun lapsi on jo ehtinyt kiintyä tekijään, voi olla vaikea lopettaa suhdetta enää siinä vaiheessa kun tekijän todellinen ikä selviää. Silloin kun tekijä on ”ollut lapselle rakkauden kohde”, voi lapsesta tuntua mahdottomalta päästä irti vaikka todellinen ikäero selviäisikin.

⁷⁶ Pitkän uran väkivaltarikosyksikön seksuaalirikosjaoksessa tehnyt rikosylikonstaapeli Tuija Kivinen on muun muassa kertonut että poikien hyväksikäyttäjät tekeytyvät usein uhrinsa kanssa samanikäisiksi tytöiksi. Joissain tapauksissa he ovat lähettäneet uhrilleen jonkun tytön kuvia, jolloin poika on saattanut lähettää takaisin alastonkuvia itsestään. Seksuaalisesti hyväksikäytetyn nuoren suu on Kivisen mukaan helppo sulkea uhkailemalla julkaista kuvat. http://ohjelmat.yle.fi/poliisitiv/raportit/rikos_se_virtuaalinenkin_lapsiseksi (katsottu 20.01.2011)

Myös lapsen mahdollisesti elinympäristöstään omaksuma hierarkiaperustainen ikä- ja aikuis-statuksen kunnioittaminen voi toimia lasta houkuttavana piirteenä ikäsalaisuuden paljastumisen jälkeen. ”*halu näyttää muille olevansa muita aikuisempi koska saa aikuisen poikaystävän*”. Itseä vanhemmalta taholta tulevat yhteydenotot voidaan kokea ikään kuin ylhäältä päin tuleviksi, merkityksellisiksi huomionosoituksiksi. Vanhemman henkilön seura luo tällöin ”ikänosteen”, joka lapsen kokemuksessa määrittyy askeleena kohti kovasti kaivattua aikuisuutta (Lallukka, 2003, 154-155; ks.luku 3.5.1) Tällöin aikuinen, joka on sosiokulttuurisessa hierarkiassa lasta korkeammalla (Lallukka 2003, 80) ja sen myötä valta-aseman omaava auktoriteetti suhteessa lapseen (myös Laitinen 2004, 2007) voi lapsen näkökulmasta näyttäytyä ”huijarin” sijaan arvokkaana ystävänä jo pelkästään siitä syystä, että hän on *aikuinen*.

On kuitenkin pohtimisen arvoista, kuinka kauan esimerkiksi keski-ikää lähentelevä aikuinen kykenee uskottavasti esiintymään 15-vuotiaana. Mielenkiintoiseksi nousee näin ollen kysymys siitä, *kuinka pian* lapsen ja tekijän välinen vuorovaikutussuhde muuntuu hyväksikäyttäväksi, eli milloin seksiasiat tulevat osaksi vuorovaikutusta.

Käsitykset seksiasioiden tulosta jo tutustumisvaiheessa mukaan vuorovaikutukseen saa aikaiseksi yhden vahvimista keskihajonnoista viranomaisten vastauksissa. Annetulla 0-5 asteikolla arvioitiin seksiasioiden tulevan osaksi alkuvaiheiden vuorovaikutusta keskiarvolla mitattuna verrattain usein (ka.2,9 joista $3 \leq$ oli valinnut 23 vastaajaa).



Kuva 13

Vastausten hajaantuminen koko skaalan leveydeltä osoittaa miten suuresti yksittäiset tapaukset, ja niiden pohjalta rakentuvat viranomaisten yleiskäsitykset, voivat toisistaan poiketa: toisten lasten kanssa seksiasioden mukaan ottaminen voi tapahtua huomattavasti myöhemmässä vaiheessa kuin toisten lasten kanssa. ”vaihtelee tapauksittain. Välillä heti ja välillä kestää kauan”

Huolimatta siitä, missä vaiheessa seksiasiat tulevat osaksi lapsen ja tekijän vuorovaikutusta, tekijän seksuaalinen lähestymistapa on viranomaisten mukaan kokeilevaa ja asteittain etenevää. Seksiasioden liittyminen osaksi vuorovaikutusta toteutuu viranomaisten mukaan yleisimmin ”vähitellen” (20) tai ”aika suoraan” (16).



Kuva 14

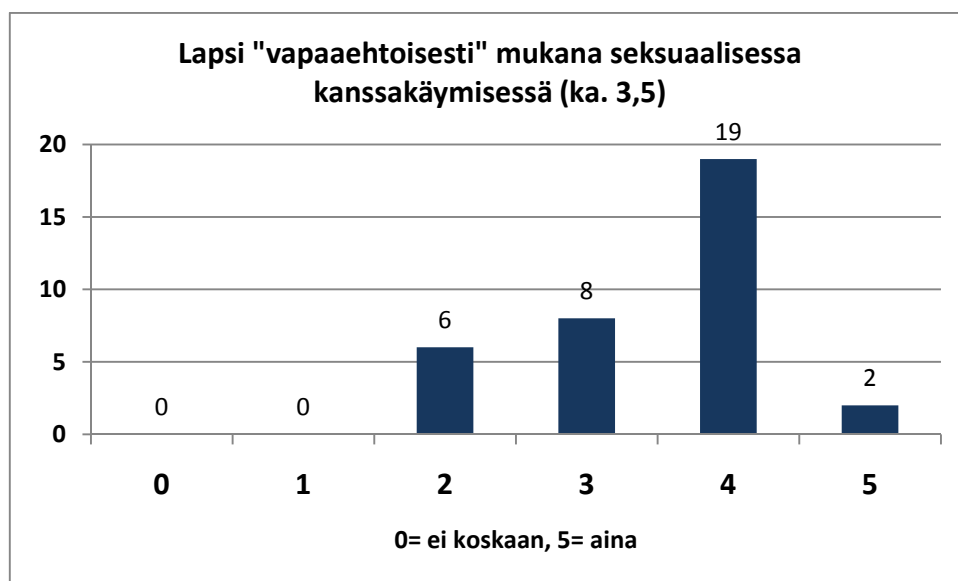
O’Connellin (2003) mukaan keskusteluun liitetyt seksuaaliset vihjaukset ja ehdotukset muuttavat keskustelun suuntaa niin, että lapsi ajautuu tilanteeseen, jossa hän ei tiedä miten hänen tulisi olla ja toimia. Lapsella on hämmentävään tilanteeseen Garfinkelin (ks. Heritage 1996, 88-91) teoretisointia seurailleen kaksi vaihtoehtoa: joko vaatia selontekoja keskustelun toiselta osapuolelta jolloin aiempi keskinäinen ymmärrys rikkoutuu (selityksen vaatiminen, jopa suuttuminen), tai pyrkiä järkeilemään epälooginen tai ristiriitainen tilanne jälleen tasapainoon keskinäisen mielekkään ymmärryksen säilyttämiseksi (ks. luku4.4).

Tarkkavainuinen tekijä voi pyrkiä mukauttamaan käytöstään siten, että pienin askelin saadaan siirrettyä lapsen ”selonteon vaatimisen” kynnyistä yhä kauemmas. ”Välillä jutellaan ihan normaaleista asioista normaalilla tavalla. Annetaan ”löysiä” välillä”. Tasapainoilu lapsen vastaanottokyvyn kanssa voi erityisesti nettiympäristössä vaatia tekijältä laskelmointia: koska lasta ei muutoin pystytä kontrolloimaan kuin niillä sidoksilla joita nettivuorovaikutuksen kontekstissa voidaan luoda, on aina vaarana että lapsi pelästyy

tai suuttuu, jonka myötä kaikkoavat myös mahdollisuudet saattaa lapsi hyväksikäytön kohteeksi. Vähittäinen eteneminen mahdollistaa tekijälle myös seksin normalisoinnin osaksi suhdetta, jolloin lapsen käsitys oikeasta ja väärästä ja siitä mikä on hyväksyttävää ja mikä ei, hämärtyy ”annetaan ymmärtää että on normaalia toimia niin.” ”annetaan ymmärtää, että seksi kuuluu heidän suhteeseensa”. (myös Laitinen, 2007, 33; Berson 2008, 9). Kun lapselta puuttuvat tiedot reagointi- ja toimintamalleista, kynnyks madaltuu helposti vihje vihjaukselta toimia ”ystävän” ehdotusten mukaisesti (O’Connell 2003).

6.4 Seksin konkretisoituminen osaksi vuorovaikutusta ja lapsen ”vapaaehtoisuus”

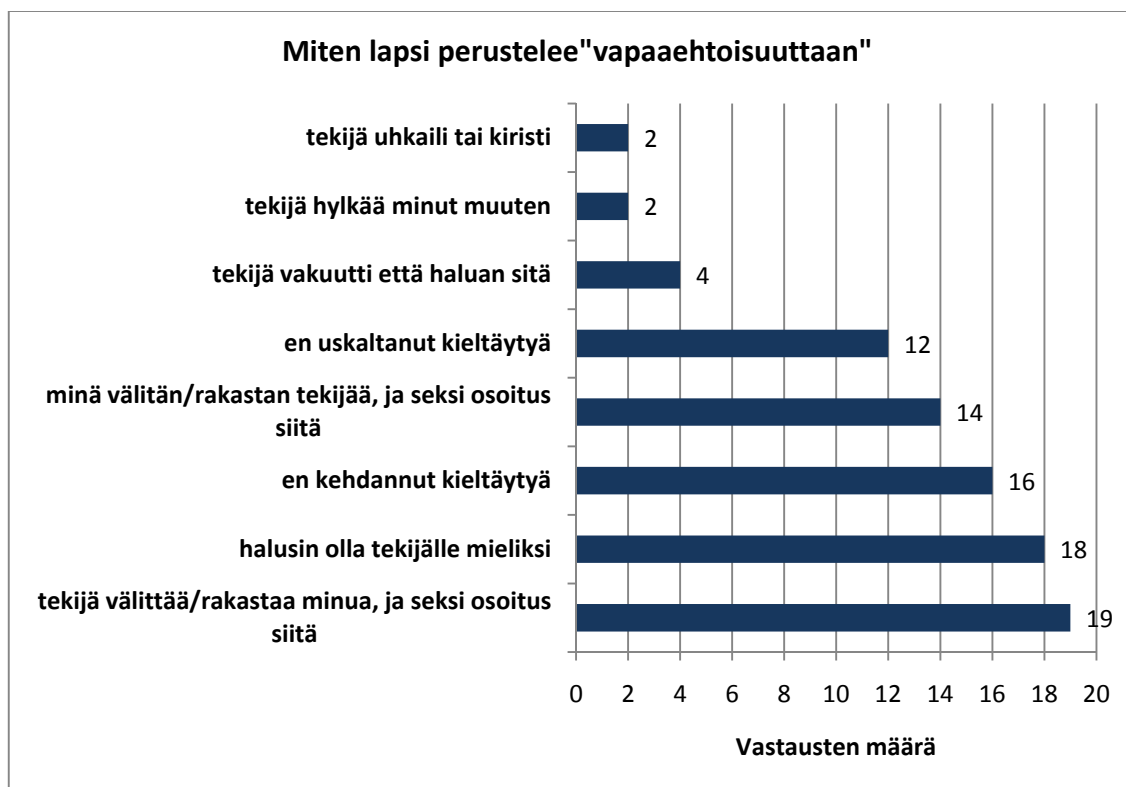
Kysymykseen lapsen vapaaehtoisuudesta seksuaaliseen kanssakäymiseen tekijän kanssa, viranomaiset näkevät (asteikolla 0= ei koskaan - 5= aina) lapsen yleensä olevan suostuvainen tekijän ehdotuksiin (ka.3,5 joista 3≤ oli valinnut 29 vastaajaa).



Kuva 15

Saadut tulokset lapsen myöntyvyydestä seksuaaliseen kanssakäymiseen tekijän kanssa peilaavat aiempien tutkimusten tuloksia (Wolak ym. 2003, 113; Dooley ym.2009, 48-49). Siitä mihin tämä lapsen vapaaehtoisuus ja myöntövyys seksin suhteen perustuu, kysyttiin viranomaisilta erikseen. Lapsi on vastaajien mukaan perustellut vapaaehtoisuuttaan seksuaaliseen kanssakäymiseen useimmin vastauksena tekijän osoittamaan välittämiseen tai rakkauteen (19), haluna olla tekijälle mieliksi (18) tai sillä, ettei ollut kehdannut kieltäytyä tekijän ehdotuksista (16). Vain harvoin lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja

lapsen saattamiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyy uhkailua tai kiristystä (2), vaikka ”vapaaehtoisuuden” taustalla on viranomaisten mukaan toisinaan myös pelkoa tekijää kohtaan (12).

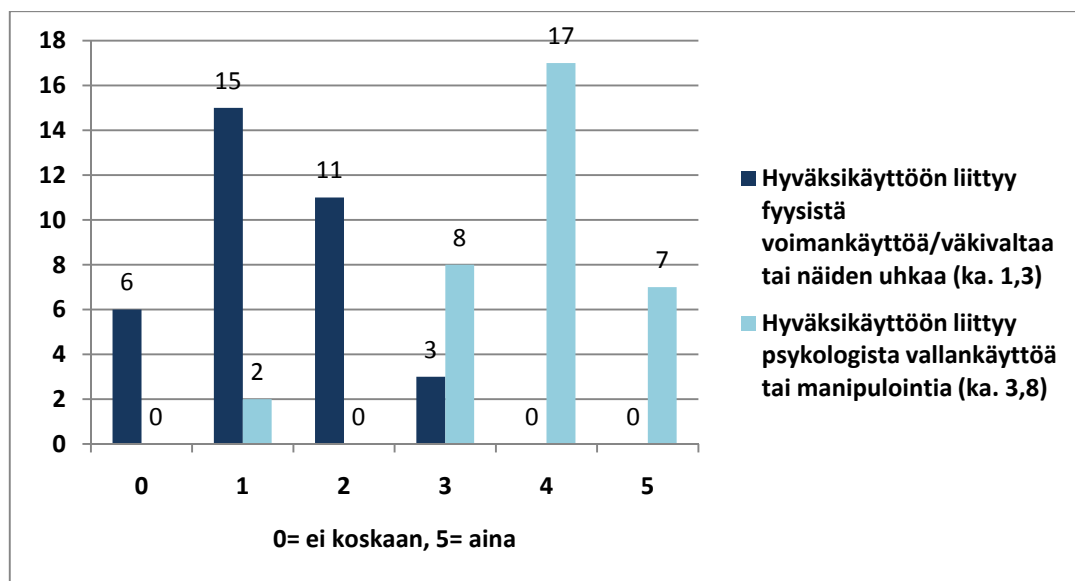


Kuva 16

Kahden yleisimmän vastauksen mukaan lapsen myöntövyys perustuu ennen kaikkea haluun vastata ja mukautua tekijän toiveisiin. Jos tekijä on kertonut välittävänsä ja rakastavansa lasta, ja ilmaissut seksin liittyvän oleellisena osana rakkauden ilmaisuun, voi lapsi kokea vääräksi jättää täyttämättä tätä toivetta. *”Vedotaan lapsen tunteisiin ystävänä ja vain ”hyvää tekevänä” kaverina.”* Niin ikään tekijän antaessa ymmärtää, että seksuaalisilla teoilla, kuten lapsen suostuminen esiintymään alasti webkamerassa tai läheinen kanssakäyminen reaali maailmassa saa hänet hyvin tyytyväiseksi, voi tekijään mieltynyt lapsi kokea tarvetta käyttäytyä tekijän pyytämällä tavalla. Epäsuora uhkailu suhteen katkaisemisella silloin, kun suhde on muodostunut lapselle tärkeäksi, voi toimia oleellisena tekijänä myöntövyyyden edistäjänä: *”Annetaan ymmärtää ikään kuin hän olisi ainut joka lasta ymmärtää ja hänestä välittää. Näin luodaan lapselle menettämisen pelko, mitä hyväksikäyttäen käyttäen pyritään seksiin.”*

Myös riittävän pitkään jatkuneet vihjailut ja puheet seksin sisällyttämisestä suhteeseen voivat johtaa hyväksikäytön realisoitumiseen. ”Tekijä kysyy lupaa monta kertaa ja lopulta lapsi katsoo itse suostuneensa kun ei ole sanonut selvästi ei.” Koska vuorovaikutukseen ja interaktioon osallistuvilla on moraalinen velvollisuus huolehtia siitä, että keskinäinen ymmärrys tilanteesta säilyy (Heritage 1996, 89), voi lapsi kokea että alun perin mielekkäänä ja antoisana esiintynyt suhde vaatii mukautumista tekijän toiveisiin (Festinger 1956, ks.luku 4.4). ”Puhutaan tavallaan lapsi ympäri, jotta tämä on lopulta samaa mieltä, tai ei ainakaan suoranaisesti kielläkään, jonka seurauksena lapsi tuntee syyllisyyttä ja hän alkaa ajatella, että asiasta ei ole enää ulospääsyä ja se on hänen oma vikansa”.

Selkeämmin lapsen myöntyvyyteen vaikuttaakin viranomaisten käsityksen mukaan tekijän lapseen kohdistamat psykologiset (ka. 3,8, joista $3 \leq$ oli valinnut 32 vastaajaa) kuin fyysiset väkivaltaiset voimakeinot (ka. 1,3, joista $3 \leq$ oli valinnut 3 vastaajaa).



Kuva 17

Kuva 17 osoittaa, että fyysinen väkivalta tai voimankäyttö lapseen kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön yhteydessä on huomattavasti harvinaisempaa kuin ilman väkivaltaa tai sen uhkaa toteutunut hyväksikäyttö. Voimankäyttö-kysymyksen suhteen saatiin enemmän ääri vastauksia (0 ja 5) kuin useiden aiempien kysymysten suhteen, ja vastaukset sulkivat selkeästi toisensa pois. Internetin kautta toteutuva lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö toteutuu vastausten perusteella lähes poikkeuksetta ilman fyysistä voimankäyttöä.

Sitä mitä ”manipulaatiolla” tai ”psykologisella vallankäytöllä” tarkoitetaan, ei ollut millään tavalla selitetty tai määritelty vastaajille. Termit valittiin kuvaamaan vastakohtaa fyysiselle voiman käytölle ja väkivallalle; kuvaamaan sitä tapaa millä tekijä saa alistettua tai houkuteltua lapsen hyväksikäyttöön.⁷⁷ Kysymys siitä mitä termeillä internetin kautta toteutuvan grooming prosessin kontekstissa tarkoitetaan, tiivistää sen mitä tutkimuksella on pyritty vaihe vaiheelta selventämään. Koska sisältö ”psykologiselle vallankäytölle” määrittyy erilaisena yksittäisestä vuorovaikutustilanteesta riippuen (vrt. Guerrero ym.2007, 10, ks. luku 3.6), on mielekkäämpää pyrkiä etsimään määritelmää ja sisältöä termeille sen kautta, miten tämä psykologinen vallankäyttö ilmenee ja miten sitä grooming tapauksissa käytetään.

Avoimen jatkokysymyksen perusteella psykologinen vallankäyttö ja manipulointi tapahtuvat viranomaisten mukaan pääsääntöisesti neljän eri muodon kautta: 1) rakkauteen ja välittämiseen kiedottuna, 2) murrosikäisen epävarmuuteen itsestä tai hyväksynnän kaipuuseen vastaten, 3) murrosikäisen seksuaalista heräämistä ja kiinnostuneisuutta hyödyntäen, tai 4) epäsuorasti (tai suorasti) painostaen.

Rakkauteen tai välittämiseen sisällytettynä hyväksikäyttö on johtanut tämän kyselyn mukaan useimmin rikostutkintoihin⁷⁸, ja nousee siten yleisimmäksi vuorovaikutuksen muodoksi internetin kautta toteutuvassa groomingissa. Kuten aiemmin esitetty, rakkauteen kietoutunut hyväksikäytön valmistelu on monelta osin tekijältä tehokas keino sumentaa lapsen ymmärrys hyväksikäytön vääryydestä. Tämä vääryyden kokemus häivytetään tunteisiin vetoavin keinoin esimerkiksi *”tekeytymällä poikaystäväksi”* ja *”luomalla korulauseita, joilla vedotaan lapsen/nuoren tunteisiin kertomalla, että toinen on kaunis, ihana ja rakastettava”* kunnes *”lapsi luottaa vastapuoleen”* ja *”saadaan lapsi tuntemaan itsensä hyväksikäyttäjän seurassa turvalliseksi”*. Tällöin tekijän on helppo saattaa myös seksi osaksi suhdetta: *”käytetään hyväksi lapsen ymmärtämättömyyttä ja annetaan ymmärtää, että esim. seksin harrastaminen kuuluu heidän suhteeseensa”*.

Lapsen hyväksynnän kaipuuta ja epävarmuutta itsestään potevan murrosikäisen elämäntilannetta voi internetin kautta lähestyvä tekijä hyödyntää esimerkiksi

⁷⁷ termejä tai kuvauksia ”manipulation” ja ”imbalance in power” on eri sanamuodoin käytetty lähes kaikissa groomingia koskeissa julkaisuissa. (ks. esim. Berson 2003; O’Connell 2003; McAlinden 2006)

⁷⁸ Tästä kertovat erityisesti kuvat 13, 14, 17

”mielistelemällä, kehumalla lapsen ominaisuuksia, kuvia jne.” Hyväksynnän tarpeeseen vastaava ”mielistelystategia” voi erota emotionaalisiin tunteisiin vetoavasta ”rakkausstrategiasta” ennen kaikkea sen suhteen, että lapsi tuntee vetoa enemmän tekijän osoittamaa mieluisaa huomiota kohtaan, kuin että tekijä itsessään olisi lapselle rakkauden kohde. *”..Tyttö kokee olevansa kuin ruma ankanpoikanen, yllättäen saa kaipaamaansa uudenlaista huomiota, joka kiehtoo... eikä voi olla katsomatta mitä se uusi ja ihmeellinen on”.* Tällöin tekijä voi tuottaa hyväksikäyttävää suhdetta ikään kuin kilpailuttamalla tai yllyttämällä lasta *”..kerrotaan kuinka muut nuoret ovat tehneet ja kuinka hienolta on tuntunut. Perään kehuaan että tyttö oli vielä parempi kuin edelliset ja kuinka hulluna on kiihottunut. Lähetetään kuvia edellisistä tytöistä ja kehuaan kokemuksilla. Ajetaan sellaiseen rakoon että on pelkurimaista olla ryhtymättä. Koska muutkin on aikaisemmin näin tehneet.”* Kaiken kaikkiaan positiivinen palaute ja kehuminen nousevat lähestymistavassa erityiseen osaan. *”Eli kehumalla, ja kun lapsi tekee mitä pyydetään ylistetään hänen vartaloon ja kehuaan sitä, jonka jälkeen pyydetään näyttämään lisää”.*

Lapsen murrosikään kuuluva seksuaalisuuden herääminen ja kiinnostus sukupuoliasioita kohtaan voi tekijän tavoitteiden suhteen olla suureksi eduksi: oman kehon muuttuminen ja sen reagoiminen seksuaalisiin ärsykkeisiin voivat olla lapselle yllättäviä ja vahvoja (Wolak ym. 2008). Tekijä voi pyrkiä hyötymään lapsen fyysisesti kypsän seksuaalisista, mutta psyykkisellä tasolla vielä hallitsemattomista tuntemuksista *”Lapsi on kiinnostunut seksuaalisuudesta ja tekijä käyttää tätä kiinnostusta hyväkseen, osaksi tyyliin ”olet kaunis näytä minulle rintasi, niin näytän sinulle penikseni”.* Lapsen uteliaisuuden ja uuden asian jännittävyys ja kiehtovuus voi tekijän johdattamana johtaa lapsen yhteistyöinnokkuuteen: *”Koetaan jotain uutta, ehkä aikuismaista ja kiellettyä.”, ”uuden asian viehättävyys, joku kokeneempi on kiinnostunut ja tarjoutuu opettamaan ja kertomaan arkaluonteisista asioista.”, ”seksiin liittyvät asiat kiinnostavat murrosiässä ja nuori ei täysin ymmärrä mihin on lähtenyt mukaan”.*

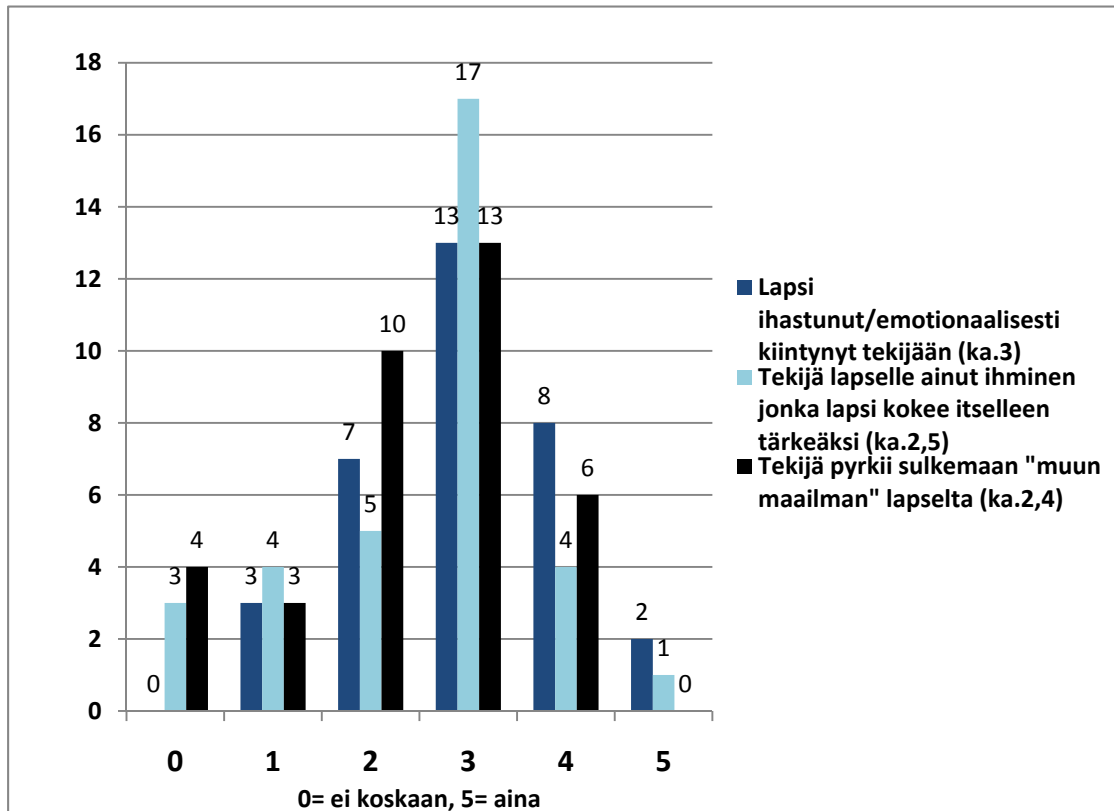
Silloin kun lapsi on ehtinyt paljastaa tekijälle henkilökohtaisia tietoja tai intiimejä asioita itsestään voi tekijä käyttää näitä tietoja lapsen kiristämiseksi ja pitämiseksi kiinni vuorovaikutussuhteessa. Tällaisia voivat olla esimerkiksi intiimit valokuvat tai videopätkät. Hyväksikäyttöön alistaminen tapahtuu tällöin joko epäsuorasti vihjailemalla esimerkiksi kuvien päätyemisestä internetiin, tai suoraan uhkailemalla: *”uhkaa julkaista lapsen kuvat ja kertoa vanhemmille”.* Epäsuora painostaminen voidaan myös mukauttaa lapsen arvioidun

kiintymistason mukaiseksi. ”*ujuttaa sekaan sääliä itseään kohtaan, joka vetoaa lapseen*”. Kiintynyttä lasta voidaan uhkailla suhteen katkaisemisella tai ”*sanomalla, että tekijä kärsii ja tekee vaikka itselleen jotain jollei lapsi suostu johonkin*”. Keinot ovat kaiken kaikkiaan härskit: ”*Uhkaa kertoa asiasta ulkopuolisille (esim. vanhemmille) jos lapsi haluaa lopettaa yhteydenpidon, uhkaa levittää lapsen kuvia ulkopuolisille, uhkaa tekevänsä itselleen jotain, jos lapsi lopettaa seurustelun*”.

6.5 Lapsen asenne tekijää kohtaan ja perverssi vaihtosuhde

Verrannossa tekijän lapsen kohdistamien ”psykologisten voimakeinojen” suhteen on hyvä kartoittaa sitä, millainen on lapsen oma asenne tekijää kohtaan. Koska hyväksikäyttö on yleisimmin naamioitu rakkauteen tai välittämiseen (myös) internetin kautta toteutuvassa groomingissa, on tärkeää selvittää kuinka usein lapsi todella on kokenut olleensa ihastunut tai emotionaalisesti kiintynyt tekijään.

Kartoitettaessa lapsen asennetta ja suhdetta tekijään, moni viranomainen näkee (asteikolla 0=ei koskaan - 5=aina) lapsen olevan sangen usein emotionaalisesti kiintynyt tekijään (ka.3, joista $3 \leq$ oli valinnut 23 vastaajaa) ja tekijän merkinneen jopa ainutta ihmistä, jonka lapsi on kokenut itselleen tärkeäksi (ka. 2,5, joista $3 \leq$ oli valinnut 21 vastaajaa). Toisinaan tekijä pyrkii pelaamaan tilanteen itselleen siten, että hän saavuttaa merkittävän roolin lapsen mielessä ja maailmassa (ka.2,4). Tämä voi tapahtua esimerkiksi vähättelemällä lapsen perhettä tai ystäviä ”*haukutaan lapsen kavereita ja vanhempia*”, sekä pyrkimällä yhä useammin kontaktiin lapsen kanssa ja sulkemalla ”muuta maailmaa” lapselta.



Kuva 18

Huomion arvoista kuvassa 18 on kuitenkin se, etteivät vastaukset kuitenkaan kallistu selkeästi oikealle puolelle (yli 3:n), vaan ovat hajaantuneet koko tarjotulle skaalalle. Moni vastaaja oli valinnut skaalalta neutraaliksikin mielletävän mediaaniluvun 3. Näiden vastausten pohjalta voidaan sanoa, etteivät internet groomingin myötä hyväksikäytön kohteeksi joutuneet lapset kuitenkaan yksiselitteisesti ole ”yleensä aina” emotionaalisessa kiintymys- tai riippuvuussuhteessa tekijään (alle 3> vaihtoehdon valinnut 10 vastaajaa), vaan esimerkiksi omaan itseen kohdistuvalla hyväksynnän tarpeella, uteliaisuudella tai jännityksellä voi olla vahvakin merkitys lapsen suopeuteen tekijää kohtaan.

Lahjonnalla ja aineellisella hyötymisellä voi myös olla oma paikkansa ”..kun teet tietyn asian, saat jotain palkaksi”. Murrosikäisestä, joka mahdollisesti elää vanhemmilta saatavien viikko- tai kuukausirahojen turvin, voi yhden paljastavan kuvan lähettäminen tuntua pieneltä vastineelta kaivatusta videopelistä, leffalipuista, alkoholista tai tupakasta. Tämän jälkeen tekijä voi käyttää kuvia kiristyskeinona niin lisäkuvien saamiseen kuin lapsen pitämiseksi suhteessa.

Mahdollisesti näistä syistä johtuen myös kokonaisvaltaisen ”emotionaalisen viettelevyyden” suhteellisesti vähäisempi tarpeellisuus tekijän päämäärän suhteen voi tuottaa sen, ettei tekijä koe tarvetta kovinkaan usein (ka.2,4) kilpailla lapsen kavereiden, vanhempien tai muiden läheisten kanssa lapsen huomiosta (eli O’Connellin (2003) sanoin ”sulkea lapselta muuta maailmaa”). Niiden lasten kohdalla, jotka ovat kokeneet tekijän ainoaksi merkitykselliseksi tai tärkeäksi henkilöksi elämässään, ei tekijällä ole välttämättä tarvetta sulkea ketään pois – hänhän nousee ykkössijalle yksinäisen lapsen elämässä jo muutenkin.

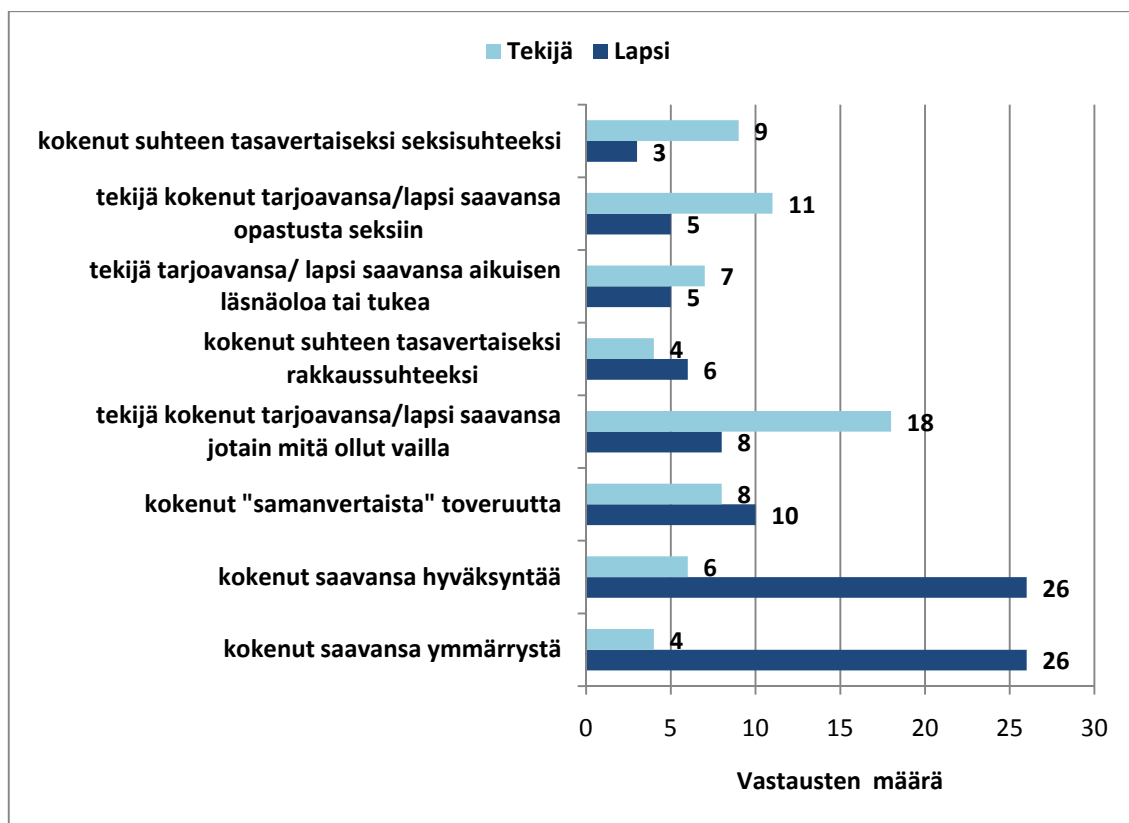
Kenties tärkeintä kuvan 18 suhteen on huomioida vastaukset kysymykseen tekijän merkitysevyydestä lapselle ainoana ihmisenä, jonka lapsi kokee itselleen tärkeäksi (ka.2,5). Jos lapsi kokee, ettei hänellä ole internetin kautta tapaamansa tekijän lisäksi *ketään muuta* läheistä ihmistä elämässään, voidaan viranomaisten antamaan vastausten keskiarvoa pitää suhteellisen suurena. Nämä lapset voivat useimmiten olla seksuaalisen hyväksikäytön tyyppilliseksi mielletyn riskiryhmän lapsia: yksinäisinä, kaltoin kohdeltuja, alistettuja, epävarmoja, rakkautta ja huomiota vaille jääneitä lapsia. Tällöin vahva tarrautuminen siihen henkilöön joka edes vähäisessä määrin tarjoaa lapselle sitä, mistä tämä on elämänsä varrella jäänyt paitsi, on todennäköistä. Myös pettymys voi muodostua erityisen raskaaksi ja traumaattiseksi kokemukseksi ainoan ”ystävän” jonain päivänä paljastuessa muuksi kuin lapsi oli kuvitellut. Riskiryhmän lasten suojelemiseen tulisikin kiinnittää erityistä huomiota pyrittäessä ennaltaehkäisemään internetin(kin) kautta tapahtuvaa hyväksikäyttöä. ”*Tietyt lapset ovat herkempiä uhriutumaan ja hyväksikäyttäjät löytää nämä lapset.*”

Kuten luvussa 4.3 esitettiin, vapaaehtoisuuteen perustuvia ihmissuhteita on usein selitetty näkökulmasta, joka nojautuu yksinkertaiseen periaatteeseen: ne ihmissuhteet, jotka koetaan palkitsevina, koetaan myös ylläpitämisen arvoisia.⁷⁹ Jotta suhde voidaan kokea palkitsevana, sen on annettava jotakin tai vastattava johonkin tarpeeseen, jota vuorovaikutusta vapaaehtoisesti ylläpitämään pyrkivät osapuolet toisiltaan odottavat (ks. luku 4.3). Vaikka hyväksikäyttöön pyrkivä aikuinen voi paikata lapsen vapaaehtoisuuden puutteen tarvittaessa kiristämällä tai uhkailemalla lasta, varsin usein lapsi on kuitenkin ollut vapaaehtoisesti mukana suhteessa. Kysyttäessä viranomaisten käsityksiä siitä, mitä lapsi on kokenut *saavansa* tekijältä, vastausvaihtoehdoista selkeimmin esille nousivat

⁷⁹ Predicted outcome value-theory (Sunnafrank 1986, 1990, Guerreron ym. 2007, 72 mukaan), Social exchange perspective (Myers 1993, Merklen ym. 2000, 188 mukaan) (ks. myös luku 4.3)

oletetusti hyväksyntä (26) ja ymmärrys (26), mutta myös lapsen kokemus ”samanvertaisesta” toveruudesta (10), ja jonkin sellaisen tärkeän saavuttamisesta mitä lapsi on kokenut olevansa vailla (8).

Mielenkiintoista on, että vastavuoroisesti kysyttäessä käsityksiä siitä, mitä tekijä on kokenut saavansa lapselta, suosituimmaksi vastausvaihtoehdoksi nousi viranomaisten keskuudessa tekijän kokemus siitä, että hän voi tarjota lapselle jotakin sellaista mitä tämä on vailla (18). Tämä vastausvaihtoehto keräsi yhden vastauksen verran enemmän ääniä kuin suvereeniksi ääniharavaksi oletettu ”seksiä” vaihtoehto (17) (ks. liite). Vaikka tekijän ja lapsen käsitys siitä mitä lapsi ”on vailla” eroaa epäilemättä vahvasti toisistaan, samoin kuin muutkin suhteen laatua määrittelevät käsitykset, eivät alun perin erilliset kysymyspatteristot lapsen ja tekijän kokemuksista yhteen liitettynä eroa toisistaan niin jyrkästi kuin voisi olettaa.



Kuva 19

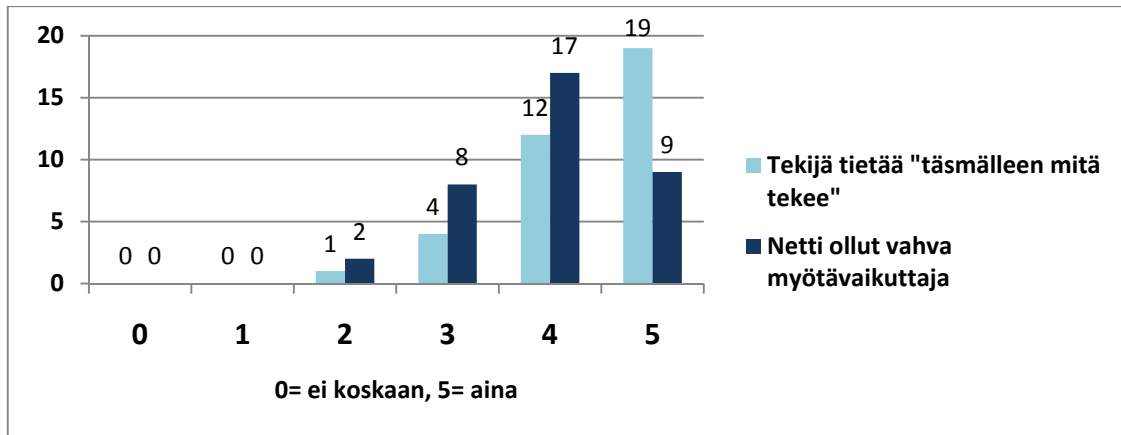
Viranomaiset vastasivat kysymykseen omien käsitystensä pohjalta – eivät siis suoraviivaisesti tekijöiden yleisimpiä selityksiä mukailleen. Näiden vastausten pohjalta voidaan tulkita, että osalle tekijöistä hyväksikäyttävä suhde lapseen on voinut seksuaalisen

tyydytyksen ohella merkitä muutakin. Tekijä on toisinaan kokenut tarjoavansa lapselle opastusta seksiin (11) ”*Mieltävät kai itse olevansa ”taivaan lahja nuorille tytöille”* tai kokenut suhteen tasavertaiseksi seksisuhteeksi (9). Tekijä on toisinaan kokenut suhteen muutenkin ”samanvertaiseksi”(8), joskus harvoin jopa tasavertaiseksi rakkaussuhteeksi (4). ”*Samat harrastukset/joskus myös samanlaiset ongelmat*”. Tekijä on joissain tapauksissa kokenut myös tarjonneensa lapselle aikuisen tukea ja läsnäoloa (7).

Lapselle tekijän puolelta seksikeskeinen suhde on merkinnyt ennen kaikkea hyväksynnän ja ymmärryksen saavuttamista, ja kaikkein vähiten mitään seksiin liittyvää (3), mutta kuitenkin niin, että suhde on sängen usein tuntunut lapsesta samanvertaiselta. Kaiken kaikkiaan kyse on epäreilusta vaihtokaupasta: lapsi lunastaa kelpoutensa ja oman hyväksyttävyytensä seksiä vastaan. Tekijä tarjoaa tätä lapsen lujasti kaipaamaa hyväksyntää ja ymmärrystä saadakseen seksiä. Vastausten perusteella perverssi vaihtosuhde ja näennäinen tasatilanne voi jatkuessaan johtaa tilanteeseen, jossa lapsi kokee suhteen olevan jotenkin ”reilu” tai ”tasapainossa”.

Vaikka viranomaisten vastauksista ilmeni tekijöihin liittyen, että ”*..on myös erittäin fiksuja, jotka ovat suunnitelleet tekonsa suhteellisen hyvin ja tietokoneen käytön ammattilaisia.*”, ja että tekijällä ”*ei ole mitään tunnon tuskia, ns. psykopaattityyppi*”, sekä ”*narsistisella tavalla osaavat käyttää hyväksi toisen asemaa*”, niin suurimmaksi osaksi tekijöitä luonnehdittiin surullisiksi tapauksiksi. ”*Sosiaalisesti syrjäytyneitä, ei kovin hyviä onnistumisen mahdollisuuksia normaalien ihmissuhteiden luomiseen. Internetissä vietetään lähes kaikki vapaa-aika. Kokevat seksuaalisuutensa ja tarpeensa valtaväestöä suuremmiksi*”. ”*Usein he ovat jollain tapaa surkeita tapauksia... yksinäisiä ”peräkammarin poikia*”.

Viranomaiset arvioivat tekijän lähes aina tiedostavan hyväksikäyttöön tähtäävien toimiensa rikollisen luonteen (ka.4,4, joista $3 \leq$ oli valinnut 35 vastaajaa), ja näkevät internetin vain jatkavan tai helpottavan tekijän reaali maailmassakin tavoittelemaa lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Vastaajat katsovat kuitenkin internetin olevan merkittävässä roolissa tekijän hyväksikäyttävälle käyttäytymiselle tai toiminnalle (ka.3,9, joista $3 \leq$ oli valinnut 34 vastaajaa). Näin ollen internet koettiin kuitenkin vahvana myötävaikuttajana siihen, että lasta ylipäättään lähestytään tai käytetään hyväksi.



Kuva 20

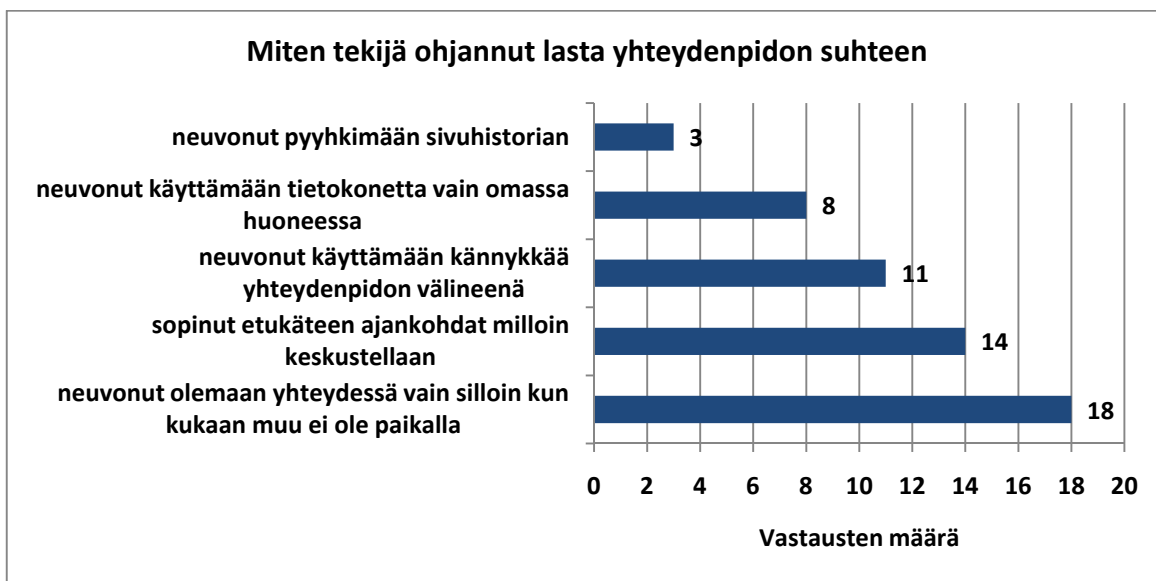
Alun perin kysymyksenasettelulla tavoiteltiin viranomaisilta dikotomista, joko-tai-tyyppistä näkemystä siihen, kuinka usein tekijän aiomukset ovat jo alusta lähtien selvät ja kuinka usein netti ”itsessään” laukaisee hyväksikäyttökäyttäytymistä. Tällöin kyseessä olisi nk. progressiivinen hyväksikäyttäjä joka ei ole reaali maailmassa osoittanut seksuaalista mielenkiintoa lapsiin, mutta nettiselailu ja lasten kuvien katselu on laukaissut halun ja sitä myötä teot saattaa lapsi seksuaaliseen kontaktiin (ks. Wolak ym.2008, 120, Quayle & Taylor, 2002, 333; 2003, 104). Koska lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö vaatii usein tekijältä sisäisten esteiden ylittymistä (mm Finkelhor 1984), voidaan olettaa että internet voi anonyymiksi koetun luonteensa ansiosta toimia vahvana fasilitaattorina reaali maailmassa torjuttujen mielihalujen etsimiseen ja osaltaan toimia (kuvat, lasten nettikäyttäytymisen seuraaminen) kynnyksen madaltajana pyrkiä kontaktiin lapsen kanssa (Quayle & Taylor, 2003, 104).

Kysymykset eivät kuitenkaan sulkeneet missään määrin toisiaan pois kuten kuvasta 9 käy ilmi, mikä voi mahdollisesti johtua epätarkasta kysymyksenasettelusta (ks. tarkka kysymysmuoto liite), sekä siitä, että vastaajan voi olla mahdoton tehdä tämänkaltaista jaottelua. Näin ollen se, kuinka usein tekijä toimii netistä saamiensa vaikutteiden toimesta ja milloin lähtökohtaisestikin vakaan tietoisesti lasta seksuaaliseen kontaktiin tavoitellen, ei tullut esille. Vastausten perusteella voidaan todeta, että tekijä lähes poikkeuksetta ”tietää täsmälleen” mitä tekee, mutta internetin vahvaa (ka.3,9) myötävaikutusta tähän päämäärätietoisien toimintaan (ja mahdollisesti sen syntyyn) ei voida vastausten pohjalta kieltääkään.

6.6 Suhteen salaminen ja siirtyminen reaali maailmaan

Groomingin toteutumisen ja ylläpidon kannalta avainasemaan nousee se, kertooko lapsi suhteestaan tekijään jolloin tekijän laittomat tarkoitukset voivat paljastua ulkopuolisille. Vastaajista valtaosa (28) katsoo tekijän pyrkivän ohjailemaan lasta sen suhteen missä ja milloin kommunikointia voidaan harrastaa.

Viranomaisten mukaan tekijä pyrkii kontrolloimaan lasta yhteydenpidon suhteen pääasiassa neuvomalla lasta olemaan yhteydessä ainoastaan silloin kun kukaan muu ei ole paikalla näkemässä tai kuulemassa (18), sopimalla lapsen kanssa etukäteen ajankohdat milloin voidaan keskustella (14) tai neuvomalla lasta käyttämään kännykkää yhteydenpidon välineenä (11).



Kuva 21

Tekijän intentionaalisuus lapsen seksuaalisen hyväksikäytön suhteen tulee vahvasti esille tekijän ponnisteluissa pitää suhde lapseen salassa. Vaikka on tullut esille, että tekijä ei välttämättä näe toiminnassaan mitään väärää, on käsitys ”väärin tekemisestä” kuitenkin oltava jossain määrin tiedostettua – muutoinhan yhteydenpidon salaamisessa ei olisi mitään mieltä. D’Ovidio ym. (2009) ovat esittäneet aikuisen ja lapsen välistä seksisuhdetta kannattavien yhteisöjä tutkittuaan, että usein lapsen seksuaalista mielenkiintoa tuntevien maailmankuva kääntyy tukemaan omia mielihaluja (emt.434). Vääräksi koetaan tällöin

yhteiskunnan sanktiointi ja lait: tekojen ymmärretään rikkovan yhteiskuntaa kohtaan, mutta ei lasta kohtaan. ”Yleinen välinpitämättömyys lakeja ja yleensä yhteiskuntaa kohtaan”.

Yleensä tekijä myös pyytää tai vaatii lasta olemaan kertomatta kenellekään (29), toisinaan myös lahjomalla lapsi hiljaiseksi (12) tai syyllistämällä lasta esimerkiksi vetoamalla velvollisuuden tunteeseen (11).



Kuva 22

Koska ”tekijät ovat yleensä hyviä puhumaan” voi pyytäminen tai vaatiminen toteutua esimerkiksi yhteisen salaisuuden vaalimisen myötä ”..lapsesta on jännää, kun on salainen ystävä, mistä muut eivät tiedä.” Lapsi voidaan myös lahjoa hiljaiseksi. Salaaminen voi toteutua myös lapsen ja tekijän välisen luottamuksellisen suhteen varjelemisen nimissä; jotta lapsi voi säilyttää merkitykselliseksi koetun yhteyden tekijään, on tekijä asettanut ehdoksi tästä sen salassa pidettävyyden.

Valtaosa viranomaisista (29) kertoo tekijän yleensä halunneen tavata lapsen reaali maailmassa. Yleisimpänä ehdotuksena lapselle tekijä esittää keskustelua kasvokkain (21), usein myös jotakin seksiin liittyvää (14) tai lupaamalla tarjota lapselle jotain sellaista mitä tämä haluaa (esim. leffaliput, tupakkaa, alkoholia).

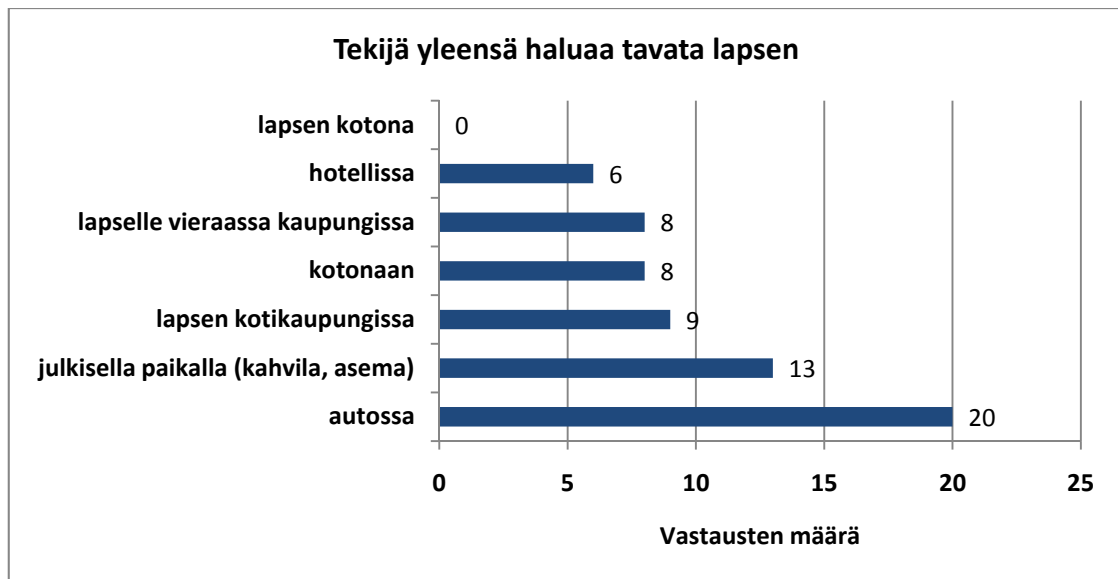


Kuva 23

Yleisimmäksi tapaamishdotukseksi noussut kasvokkain keskustelu (21) voi olla tekijän itsensä kannalta turvallisempaa kuin suoranainen seksiin viittaava ehdotus (14). Jos joku ulkopuolinen ehtii vihiä tapaamisesta, voi tässä vaiheessa lapsen tapaamiseen johtavaa syytä olla vielä mahdollista selitellä – mahdollisesti joku tekijöistä vielä uskottelee itselleenkin tapaavansa lapsen vain ”kaverina”⁸⁰. Suurimpana syynä lienee kuitenkin tekijän varovaisuus olla pelästyttämättä lasta: lapsi voi herkemmin suostua reaali maailman kohtaamiseen, kun suoranaista viittausta tapaamisen seksuaaliseen tarkoitukseen ei ole tehty. Valtaosalle tekijöistä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on kuitenkin tietoinen päämäärä (kuva 8). Vastaajien mukaan on toisinaan myös niin, että lapsi on ollut tietoinen tapaamisen seksuaalisesta luonteesta (14) (vrt. Wolak ym.2003, 113; Dooley ym.2009, 48-49), vaikkakin tällöin ”*nuori ei täysin ymmärrä mihin on lähtenyt mukaan*”.

Viranomaisten mukaan tekijä haluaa tyypillisimmin tavata lapsen autossa (20), tai julkisella paikalla, kuten esimerkiksi kahvilassa tai rautatieasemalla (13).

⁸⁰ Sallinen kertoo artikkelissaan 13-vuotiasta tyttöä tapaamaan menneen 38-vuotiaan miehen vakuuttaneen toimittajan haastattelussa, ettei koskaan ”oikeasti” ryhtyisi seksuaalisiin tekoihin lapsen kanssa. Tekijä myönsi kuitenkin nuorten seksuaalisuuden kiehtovan: ”Se on makea juttu. Mutta en halua mennä lain vääärälle puolelle. Minulla itselläni on lapsia. Kun on lapsia, ei pystyisi, ei pystyisi...”
<http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/neidonmets%C3%A4st%C3%A4j%C3%A4t/582432> (katsottu 10.01.2011)



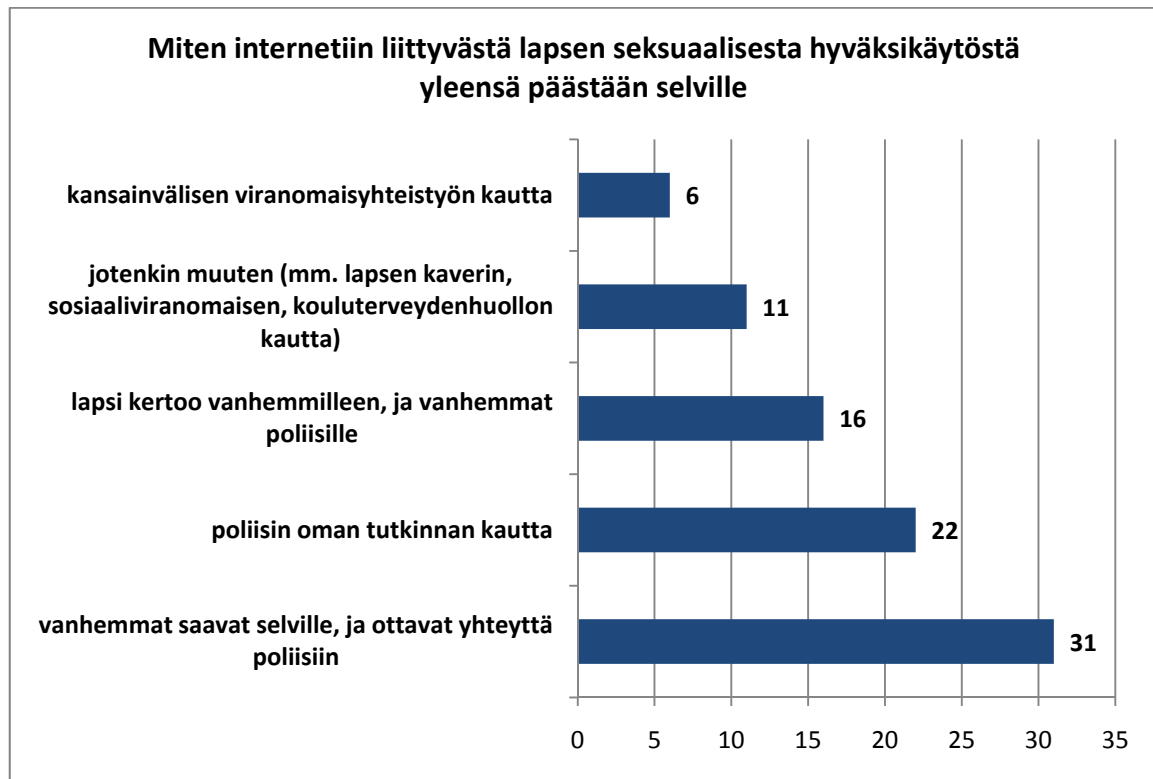
Kuva 24

Auton nouseminen tekijän yleisimmäksi ehdotetuksi paikaksi tavata lapsi, mikä yleisimmin toteutuu ”*autokyytiä tarjoamalla*”, voi tekijälle olla huomaamattomin tapa kohdata lapsi. Autolla voi huomiota suuremmin herättämättä ajaa pois valvovien silmien alta, kuten myös pitää lapsi kontrollin alaisena auton suljetussa tilassa. Julkisen paikan valikoituminen tapaamisen seuraavaksi yleisimmäksi ehdotuspaikaksi voi palvella samaa huomaamattomuuden tarkoitusta: kuten auton yksityisyyteen, myös ihmisvilinään on helppo hävitä. Lapsen saapumista paikalle voidaan tarkkailla välimatkan päästä, ja varmistua siitä että lapsi on yksin. ”Normaalin oloiseen” lapsen ja aikuisen parivaljakkoon ei julkisella paikalla välttämättä kukaan kiinnitä erityistä huomiota, ja kiinnijäämisen uhatessa tilanteen selittäminen voi olla tekijälle helpompaa kuin auton sisältä yllätettäessä. Kaiken kaikkiaan viranomaiset katsoivat, että lapsen tapaamisen suhteen mikä tahansa paikka voi tulla kysymykseen ”*pikkuhiljaa luodaan vahva henkinen ote, jossa tekijä pystyy ohjaamaan täysin kohteen käyttäytymistä esim. saamaan matkustamaan toiselle puolelle maata vieraaseen kaupunkiin tapaamiseen ilman, että kukaan muu tietää asiasta*”. Ainoastaan lapsen omaan kotiin ei kukaan vastaajista maininnut tekijän olleen halukas menemään.

6.7 Rikoksesta selville pääseminen

Viranomaisten mukaan rikoksen jäljille päästään useimmin vanhempien yhteydenoton myötä (31), jolloin vanhemmat ovat tavalla tai toisella päässeet selville lapsen ja tekijän

välisestä suhteesta. Poliisin oma tutkinta nousee myös internetiin liittyvän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön suhteen avainasemaan (22).



Kuva 25

Huomion arvoista on, että myös lapsen itsensä kertomana tapauksia päätyy tutkintaan kolmanneksi yleisimmin (16). Kysymyksen asettelun perusteella ei voi sanoa juontuuko lapsen kertominen pelokkuudesta tai halusta päästä tekijästä eroon, vaiko vain halusta jakaa positiiviseksi koettu ystävyysuhde. Tärkeänä voidaan kuitenkin pitää tietoa siitä, että myös lapsen itsensä kertomana hälyttävät ihmissuhteet lapsen elämässä on mahdollista saada selville. Tämä vaatisi kuitenkin lapsen huoltajalta herkkyyttä ja kuuntelevaa läsnäoloa lapsen elämässä. Valitettavan usein juuri kuunteleva aikuinen tuntuu puuttuvan monen uhriksi joutuneen lapsen elämästä: *”vanhemmat paljon poissa kotoa”, ”yksinäisiä, vailla normaalia hyvää aikuissuhdetta... monet ovat sijoitettuja, huostaan otettuja lapsia joilla on jo muutenkin ongelmia elämässään”, ”yleisesti voidaan sanoa, että taustalla on turvallisuutta ja rakkautta kaipaava ja hakeva lapsi”*

Tekijän jäädessä kiinni rikoksestaan, on viranomaisten mukaan selkeästi yleisintä, että tekijä ei näe tehneensä mitään väärää (29). Seksi lapsen kanssa koetaan oikeutettuna *”yleensä eivät näe asiassa mitään väärää”, ”saattavat kertoa, että eivät pysty seksiin*

muuta kuin lapsen kanssa, tai että yksinkertaisesti vain pitävät seksistä lasten kanssa. Jopa niin, että syyllistävät lasta eli kertovat lasten haluavan seksiä.”. Jotkut tekijät kokevat myös olevansa rakastuneita lapseen, ja kokevat seksin kuuluvan osana rakkaussuhteeseen (7). Kiinni jäätyään tekijä on useammin pahoillaan omasta puolestaan (7), kuin lapsen puolesta (4). Vastausten perusteella tekijä kokee usein olevansa ”tasa-arvoisessa” seksisuhteessa lapsen kanssa, jossa tekijä kokee tarjoavansa lapselle jotakin mitä tämä on vailla (ks. myös kuva 20). Tekijän ”tasa-arvoiseksi kokemassa” suhteessa sen rikkoutumisesta tai seuraamuksista ei kuitenkaan lapsen puolesta kanneta huolta: välinpitämättömyys lasta kohtaan nousee tekijän toiseksi yleisimmäksi suhtautumistavaksi rikoksen paljastuttua (10).



Kuva 26

6 TULOKSET JA YHTEENVETO

Tämä tutkielma on rakentunut kahden keskeisen ajatuksen varaan. Ensimmäinen ajatus on ollut, että silloin kun internetin kautta toteutuva grooming johtaa lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, lapsi on väistämättä ollut jossain määrin itse aktiivinen (Lamerichs & te Molder, 2008, 457). Toinen ajatus on pohjautunut lapsen aktiivisuuteen: jos lapsi pysyy vuorovaikutussuhteessa tekijään, hänen on jossain määrin koettava suhde ylläpitämisen arvoiseksi - mikäli häntä ei ole kiristetty tai painostettu tähän. (ks. Lanning 2010, Wolak ym.2008) Näiden ajatusten pohjalta koostettu teoriaosuus on käsitellyt lasten ja nuorten ikäsidonnoisia kokemuksia, seksuaalisuutta ja internetin käyttöä, sekä selityksiä etsivää teoretisointia sille, miten juuri internetin kautta toteutuvat hyväksikäyttävät suhteet voivat olla mahdollisia. Tutkielmassa on kokonais kuvan ja ilmiön selkeämmän ymmärryksen tavoittamiseksi pyritty valottamaan myös lapsiin seksuaalista mielenkiintoa tuntevien positiota ja hyväksikäyttöön pyrkivien tekijöiden internetin heille luomia mahdollisuuksia rikosten toteuttamiseen.

Tämän tutkielman tavoitteena on ollut vastata kysymykseen siitä, miten lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä grooming-prosessi internetissä toteutuu. Jotta tutkimuskysymys ei olisi jäänyt ylimalkaiseksi tai vaille selkeitä vastauksia, pääkysymys ankkuroitiin kysymyksiin siitä, miten grooming-prosessi alkaa, miten sitä ylläpidetään ja miten se johtaa lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Ensisijaisesti tutkielman tarkoituksena on ollut valottaa näitä vuorovaikutuksen kautta toteutuvia prosessin vaiheita lapsen näkökulmasta käsin.

Kysymyksiin pyrittiin etsimään vastausta Rachel O'Connellin(2003) grooming prosessin typologiaa mukailevan kyselyrunon avulla, joka kohdennettiin lasten seksuaalisia hyväksikäyttötapauksia tutkiville poliisiviranomaisille. Poliisit valikoituivat kohderyhmäksi sen tähden, että heillä on työnsä puolesta mahdollisesti hallussaan objektiivisempi kokonaiskuva ilmiöstä, kuin ehkä muilla ammattiryhmillä, kuten yksittäisiä uhreja hoitavilla psykologeilla. Poliisiviranomaisilla on myös yksityiskohtaista tietoa esitutkintojen, kuulustelujen ja rikostutkintojen laaja-alaisuuden vuoksi niin asianomistajan (uhriksi joutuneen lapsen) kuin vastaajan (rikoksesta epäillyn) näkemyksistä ja kokemuksista tapahtumien kulusta. Kysymysten muotoon vaikuttivat

useat aiemmat kirjoitukset ja selvitykset groomingista ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön valmistelusta (mm Berson 2003; Laitinen 2007; O'Connell 2003, McAlinden 2006, Lanning 2010), mutta vahvimmin kysymysten ilmiäsuun vaikuttivat Wolakin, Finkelhornin & Michellin (2000, 2003, 2008) laajempaan empiiriseen tutkimusaineistoon perustuvat kirjoitukset.

Kyselyn mukaan seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi internetin kautta päätyvät lapset ovat yleisimmin 13–15 –vuotiaita, ja hieman harvemmin 11–12 –vuotiaita. Vuorovaikutus alkaa tyypillisimmin tekijän kommentoitua lapsen kuvaa sosiaalisen verkkoyhteisön kautta. Kuten reaali maailmassa, myös verkkoyhteisöissä on hyvän tavan mukaista vastata toisen kommentointiin, vastata huomioiduksi tulemiseen huomioimalla sen antajaa (ks. esim. Livingstone, 2008). Lapsen vastakommentin myötä tekijälle aukeaa paikka pyrkiä seuraavaan yhteydenottoon: seuraavaksi yleisimmin lapselle tarjotaan ymmärrystä ja kaveruutta. Lapsi jatkaa vuorovaikutussuhdetta tekijän kanssa alun tutustumisen jälkeen tyypillisimmin siksi, että kokee tekijän välittävän, ymmärtävän ja kiinnostuneen hänestä. Tutustumisen alkuvaiheet toteutuvat yleisimmin sosiaalisen verkkoyhteisön tai julkisen chat-palvelun kautta, joista tekijä pyrkii johdattamaan lapsen yksityiseen pikaviestimeen.

Vuorovaikutusta ylläpidetään sosiaalisen verkkoyhteisön ja julkisten chat-palveluiden ohessa yleisimmin pikaviestinpalveluiden kautta, kuten myös aiemmissa tutkimuksissa on osoitettu (O'Connell 2003; Brå 2007; Wolak ym.2008). Yhteydenpidossa aloitteet vuorovaikutukseen tulevat pääsääntöisesti tekijän puolelta. Suhteen ylläpidossa tekijän tarjoama hyväksyntä ja ymmärrys nousevat keskeisimmiksi, lasta vuorovaikutukseen houkuttaviksi ja lasta miellyttäväiksi piirteiksi. Kuten Guerreron ym. (2007) ovat esittäneet, ihmisellä on voimakas inhimillinen tarve saada osakseen sosiaaliin, interpersonaalisiin, tarpeisiin vastaavaa myönteistä palautetta: päästä osalliseksi hyväksynnän, yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunteesta. Erityisesti ne lapset, jotka ovat elämänsä varrella jääneet paitsi tämänkaltaisesta vuorovaikutuksesta, ovat alttiita mieltymään vieraalta taholta tuleviin huomion osoituksiin ja usein myös niiden antajaan. Useimmiten lapsi onkin jollain tavalla emotionaalisesti kiintynyt tai romanttisessa mielessä ihastunut tekijään, mutta tulokset osoittavat myös muilla tekijöillä olleen merkitystä lapsen haluun pysyä tekemisissä hyväksikäyttöön pyrkivän kanssa.

Hyväksynnän saaminen omalle muuttuvalle keholle tai omille mielipiteille, ymmärryksen saavuttaminen, jännitys- ja seikkailunhalu tai kaipuu kaverisuhteisiin voivat viranomaisten vastausten mukaan olla myös merkittäviä selittäjiä lapsen halulle pysyä vuorovaikutussuhteessa tekijän kanssa. Seksuaalisuuden herääminen ja kiinnostus seksiasioita kohtaan johtaa myös toisinaan lapsen kiinnostukseen pysyä tekemisissä kokeneen ja ”asioista” tietävän tekijän kanssa. Silloin kun lapsi on ehtinyt kertoa intiimejä tietoja itsestään tai lähettää valokuvia tai muita tiedostoja tekijälle, joiden päätymistä muiden tietoon lapsi haluaa välttää, voi tekijältä riittää vihjailut näiden tietojen leviämisestä esimerkiksi vanhempien tietoon. Tällöin suhteen ylläpidossa voidaan katsoa käytettävän epäsuoraa tai suoraa painostusta tai vallankäyttöä lapsen kiinnipitämiseksi hyväksikäyttävässä suhteessa.

Tekijä pyrkii hyvin usein salaamaan todellisen ikänsä lapselta, vaikka vuorovaikutuksen jatkuessa lapsi tulee usein jollain tavalla tietoiseksi vallitsevasta ikäerosta. Viranomaisten vastauksissa oli nähtävissä vahvaakin ristiriitaisuuksia ikäkysymyksen suhteen: avoimissa vastauksissa nostettiin puolestaan selkeästi esille lapsen tietävän tekijän olevan itseään vanhempi. Ristiriita selittyi osin sillä, että lapsen kerrottiin tulevan tietoiseksi tekijän todellisesta iästä yleisimmin siinä vaiheessa kun suhde on jo muuttunut hyväksikäyttäväksi. Tässä vaiheessa suhteen lopettaminen voi lapsesta tuntua mahdottomalta. Kuten esimerkiksi O’Connell(2003) on esittänyt, ikäero voi toisinaan toimia edullisena tekijän päämäärien suhteen: kunnioitusta, arvostusta ja jopa pelkoa vanhempaa henkilöä kohtaan tunteva lapsi voi olla helppo alistaa yhteistyöhön (myös esim. Laitinen 2004, 2007).

Seksiin viittaavat asiat tulevat osaksi vuorovaikutusta vastausten perusteella asteittain ja vähitellen (”haluaisin halata sinua”). Seksin normalisoiminen osaksi kanssakäymistä asteittain etenemällä on todettu aiemminkin (esim. Laitinen 2007, O’Connell 2003, Berson 2003). O’Connell (2003) on esimerkiksi esittänyt, keskusteluun liitetyt seksuaaliset vihjaukset ja ehdotukset muuttavat keskustelun suuntaa niin, että lapsi ajautuu tilanteeseen, jossa hän ei tiedä miten hänen tulisi olla ja toimia. Koska lapsen rajoja hivutetaan taaksepäin pienin askelin, ei lapsi kykene tunnistamaan tai mieltämään yksittäisiä kommentteja tai pyyntöjä rikkomuksina itseään kohtaan (eikä näin koe oikeutta suuttumiseen tai suhteen katkaisuun). Syntyneessä hämmennyksen tilassa, jossa lapselta

puuttuvat tiedot reagointi- ja toimintamalleista (”miten minun nyt kuuluu olla”), kynnys voi olla matala toimia kuten miellyttävältä tuntuva ”ystävä” ehdottaa.

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö toteutuu tyypillisimmin vain internetin kontekstissa (webkamerat, seksuaalisävytteiset keskustelut, valokuvien lähettäminen), vaikka lähes aina tekijä pyrkii viranomaisten mukaan saattamaan lapsen myös reaali maailman kohtaamiseen. Lapsi on hyvin usein ”vapaehtoisesti” mukana seksuaalisessa kanssakäymisessä tekijän kanssa, ja fyysisen voimankäytön tai väkivallan käyttö (tai sillä uhkailu) ovat harvinaisia. Vapaaehtoisuuden takana on lapsen kokemus siitä, että hänen tulee tekijän toivomalla tavalla vastata tekijän osoittamaan välittämiseen ja rakkauteen. Usein lapsi on halukas miellyttämään tekijää, ja toisinaan lapsi ei myöskään kehtaa kieltäytyä vastaamasta tekijän osoittamaan seksuaaliseen kiinnostukseen. Lapselle itselleen seksillä on vastausten perusteella itsessään vain erittäin harvoin merkitystä. Lapsi saattaa ryhtyä seksuaalisiin tekoihin myös tekijän osoittaman lahjomisen tai aineellisen hyödyn toivossa: murrosikäiselle lapselle muutaman kymmen lisäyksen viikkorahoihin voi tuntua suurelta vastineelta muutamasta harmittoman oloisesta valokuvasta. Kun tekijä pyrkii tapaamaan lapsen reaali maailmassa, tyypillisimmin ehdotetaan tapaamista autossa (kyydin tarjoaminen) tai julkisella paikalla, kuten rautatieasemalla.

Rikoksesta päästään yleisimmin selville joko vanhempien ottaessa yhteyttä poliisiin tai poliisin oman tutkinnan kautta. Lapsen itsensä kertomana hyväksikäytöstä päästään selville kolmanneksi yleisimmin. Tekijä ei itse yleensä näe toiminnassaan olleen mitään väärää, vaan kokee seksuaalisen kanssakäymisen lapsen kanssa oikeutetuksi. Tekijä suhtautuu lapseen usein myös joko kylmän välinpitämättömästi, tai vaihtoehtoisesti hieman harvemmin kokemuksella tasaveroisesta ”rakkaussuhteesta”. Viranomaisten vastaukset tekijän toimintatavoista ja kokemuksista suhteessa lapseen vastaavat aiempien tutkimusten (O’D’Ovidio ym. 2009; Quayle & Taylor 2002,2003; Sullivan 2002; Finkelhorn 1984) huomioita tekijöiden pyrkimyksestä oikeuttaa, neutralisoida ja minimoida ajatukset väärin tekemisestä ja tekojen vahingollisuudesta lasta kohtaan.

7 POHDINTA

Tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää lapsen kokemuksen näkökulmasta sitä, miten lapsen ja tekijän välinen vuorovaikutussuhde internetissä alkaa, miten sitä ylläpidetään ja miten hyväksikäyttö realisoituu. Tutkielman empiirinen osuus vahvasti osaltaan tämän tutkielman kannalta keskeisten, groomingin luonnetta ja etenemistä koskevien kirjoitusten ja tutkimusten paikkaansa pitävyyttä (Wolak ym 2008, O'Connel 2003, Lanning 2010, 63-71, 117-133). Kyselyn vastausten mukaan tekijä hivuttautuu lapsen elämään verhoutuen ymmärrystä tarjoavaksi ystäväksi ja normalisoi seksin asteittain osaksi kanssakäymistä. Lapsi on hyvin usein mieltynyt tekijään ja ”vapaaehtoisesti” mukana seksuaalisessa kanssakäymisessä tekijän kanssa.

Tarkempaa tietoa kyselyllä saatiin siihen, mihin tämä vapaaehtoisuus perustuu ja millaisiin piirteisiin tai vuorovaikutussuhteen ”kvalifikaatioihin” tämä lapsen mieltymys pohjautuu. Tutkielman yhtenä keskeisimpänä tuloksena voidaankin pitää sitä, ettei lapsen halu olla tekemisissä tekijän kanssa ja seksin vapaaehtoisuus yksioikoisesti perustu lapsen emotionaaliseen ”ihastuneisuuteen” tekijää kohtaan kuten usein annetaan ymmärtää (mm. Berson 2003, Wolak ym. 2008, 113, O'Connell 2003). Lasta ei väistämättä vietellä rakkauden sanoin, vaan lapsen saaminen hyväksikäyttävään suhteeseen voi tekijältä onnistua heppoisemminkin keinoin: vastaamalla lapsen uteliaisuuteen, seikkailun tai jännityksen haluun, tarjoamalla hyväksyntää murrosikäisen epävarmuuden tuntemuksiin itsestä ja omasta kehittyvästä kehosta, aineellisella lahjonnalla tai lapsen heräilevää seksuaalisuutta hyödyntäen. Ja kuten on huomautettu (Wolak ym. 2008, Lanning 2010), tämänkin kyselyn tulokset osoittivat, että lapsi voi toisinaan olla myös itse aktiivinen yhteydenpidon suhteen ja kiinnostunut tekijästä.

Edellä esitetyt huomiot edellyttävät aikuisilta ymmärrystä siitä, että lapsi on inhimillinen olento haluineen, toiveineen, epävarmuuksineen ja impulsseineen. Toisin kuin helposti ajatellaan, kyse ei läheskään aina ole viattomasta ja sinisilmäisestä enkeli-lapsesta, vaan hyväksikäytön uhriksi voi yhtä hyvin ajautua myös kapinoiva ja seikkailunhaluinen nuori, joka hyväksyntää janoten ja virheitä tehden ajautuu tilanteeseen, josta ei enää löydy ulospääsyä. (vrt. Lanning, 2010, 15-16, 26-28). Kuten Wolak ym. (2008, 111-113) ovat esittäneet, erheellinen stereotyyppinen ajattelumalli ”puhtoisista, mistään tietämättömistä pikkulapsista pedofiilin väkivaltaisen seksuaalisen hyväksikäytön uhreina” voi johtaa

tilanteeseen, jossa lasta suojelemaan pyrkivät aikuiset eivät kykene tunnistamaan lapsen uhriutta.

Myöskään hyväksikäytön uhriksi joutunut lapsi ei itse kykene identifioitumaan tai asettamaan itseään tähän ”oikeanlaiseen” tai ”oikeutettuun” uhrin rooliin. Pahaolo ja häpeä voi jäädä kokonaan lapsen kannettavaksi ilman, että tapahtumien vääräys tulee koskaan tunnistetuksi. Vaikka lapsella olisi ollut jonkinlainen aavistus tekijän seksuaalisista päämääristä, ei tällä välttämättä ole ollut ymmärrystä vuorovaikutuksen rikollisesta, hyväksikäyttävästä ja vahingollisesta luonteesta. Pelko, syyllisyys ja häpeä sekä koettu vastuu omasta osuudesta tapahtumiin voi olla lapselle lamaannuttavaa. Myös mahdollinen kuvamateriaalin olemassaolo ja sen myöntäminen voi seksuaalirikoksen kohteeksi joutuneelle lapselle olla musertavaa.

Tutkielman tulokset herättävät kysymyksiä jatkotutkimuksen kannalta. Kuten osoitettiin, internetin kautta lapsen hyväksikäyttöön pyrkivät tekijät eivät läheskään aina ole kylmäpäisiä ja laskelmoivia neroja kuten usein annetaan ymmärtää (mm. Berson 2003, O’Connell 2003, McAlinden 2006 – tärkeää kuitenkin muistaa, että tämän tutkielman tulokset kertovat vain niistä tekijöistä, jotka ovat jääneet kiinni), vaan surkeita ja yksinäisiä henkilöitä, joilla ei ole edellytyksiä tasa-vertaiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen toisen aikuisen kanssa. Toisaalta nämä ”surkimukset” esiintyivät viranomaisten vastauksissa myös taitavina keskustelijoina ja refleksiivisiä vuorovaikutustaitoja omaavina henkilöinä, jotka narsistisella tavalla osaavat käyttää hyväkseen lapsen ymmärtämättömyyttä. Mielenkiintoista olisikin tietää miten grooming tekijöiden näkökulmasta on alkanut, ylläpidetty ja johtanut seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Epäselväksi jäi myös internetin roolin merkitys: onko internetympäristöllä laukaisevaa tai rohkaisevaa merkitystä tekijän hyväksikäyttöön tähtäävän käyttäytymisen esiintymiseen? Ja kuinka paljon lapsen kohdistetuista toiminnoista ja teoista on ollut etukäteen suunniteltua ja laskelmoitua?

Tässä tutkielmassa ei huomioitu lapsen sukupuolta, sosiaalisia tai taloudellisia taustoja erikseen. Tärkeää olisi kuitenkin selvittää eroaako esimerkiksi tyttöihin ja poikiin kohdistettu grooming toisistaan, ja millaisin tavoin. Tutkimisen arvoinen aihepiiri koostuu myös siitä, millä tavalla reaalimaailman ja internetympäristön grooming eroaa toisistaan. Tällöin voisi selvittää myös se, mikä on internetympäristön tarjoaman anonyymisyyden ja

muiden erityispiirteiden todellinen merkitys ja rooli hyväksikäyttävän suhteen alkamiselle, ylläpidolle ja hyväksikäytön realisoitumiselle.

Tämän tutkielman työstäminen on ollut paikoitellen hyvin vaikeaa. Ilmiön luonteesta johtuen on tuntunut lähes epäoikeudenmukaiselta vetää yhteen ”eniten ääniä” saaneet vastausvaihtoehdot – moni tapaus jää tämän yleisimmän tyyppittelyn ulkopuolelle. Vielä suurempi kysymys muodostuu siitä, onko tutkielmassa osattu kysyä oikeita kysymyksiä ja tulkita vastauksia oikein. Teoreettiset lähtökohdat ovat paikoitellen tuntuneet epärealistisilta ja kolmannelta persoonasta käsin työstetty tutkielma steriililtä ja kylmältä. Tutkielma on perustunut uskoon siitä, että mikäli ilmiötä todella halutaan ymmärtää ja pyrkiä ennaltaehkäisemään, sitä pitää tarkastella myöntäen ja huomioiden vahvasti myös lapsen oma, toisinaan aktiivinenkin, rooli hyväksikäyttävässä suhteessa. Lapsella on oikeus lapsuuteen ja on aikuisten vastuulla, että he saavat elää täydellisen lapsuuden – myös silloin kun he käyttäytyvät ajattelemattomasti, tekevät virheitä ja kulkevat harhaan. Toivon, että olen omalla tavallani osannut tehdä oikeutta seksuaalirikoksen uhriksi joutuneille lapsille.

8 LÄHTEET

- Aaltonen, Sanna (2007): Median vastuu ja mahdollisuudet. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa, Forssan kirjapaino
- Aapola-Kari, Sinikka (2006): Nuoret sankarit ja sankarittaret? Menestyneet nuoret median valokielassa. Teoksessa Wilska, Terhi-Anna & Lähteenmaa, Jaana (toim.): Kultainen nuoruus. Kurkistuksia nuorten hyvinvointiin ja sen tutkimiseen. Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki. Saatavilla pdf-versio: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=475 (katsottu 20.01.2011)
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka (1999): Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY Kirjapainoyksikkö, Juva
- American Psychiatric Association (2000): Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th edition). American Psychiatric Association, Washington, DC.
- Andersen, Torbjørn Herlof (2008): Speaking About the Unspeakable: Sexually Abused Men Striving Toward Language. American Journal of Men's Health vol. 2, 25-36.
- Anderson, Traci & Emmers-Sommer Tara M. (2006): Predictors of Relationship Satisfaction in Online Romantic Relationships. Communication Studies, Vol. 57(2), 153–172
- Anttila, Anna (2004): Lapsuuden muuttuva maisema. Puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksualisoinnin vaikutuksista. Stakes, Raportteja 284/2004.
- Aula, Maria Kaisa (2007): Lapsen Oikeudet. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssan kirjapaino, Forssa
- Autio, Minna (2004): Pimulook tyttöjen pukeutumisessa. Teoksessa Anttila, Anna (toim.): Lapsuuden muuttuva maisema – puheenvuoroja kulutuskulttuurin seksualisoinnin vaikutuksista. s. 32–39. Stakes. Raportteja 284. Helsinki.
- Bargh, John A. & McKenna Katelyn Y.A. (1998): Coming Out in the Age of the Internet: Identity "Demarginalization" Through Virtual Group Participation. Journal of Personality and Social Psychology, vol.7(3), 681-694.
- Baum, Nancy K. (1995): The Emergence of community in Computer-Mediated Communication. Teoksessa Jones, Steven G. (toim.): Cybersociety, computer-mediated communication and community. SAGE Publications, California
- Beech, Anthony R. & Elliott, Ian A. & Bigden, Astrid & Findlater, Donald (2008): The Internet and child sexual offending: A criminological review. Aggression and Violent Behavior vol.13, 216-228.
- Berson, Ilene (2003). Grooming Cybervictims: The Psychosocial Effects of Online Exploitation for Youth. Journal of School Violence, vol.2(1), 5-18.
- Brusila, P. & Hyvärinen, S. & Kallio, M. & Porras, K. & Sandberg, T. (2009): Eikö se kuulu kellekään? Rohkene kohdata seksuaalisesti kaltoinkohdeltu nuori. Väestöliitto, Helsinki.
- Castells, Manuel (1996): The rise of the network society. The information age: economy, society and culture. Blackwell, Oxford.
- Caplan, S.E. (2003): Preference for online social interaction: a Theory of Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being. Communication Research, vol.30, 625-648
- Donath, Judith S. (1999): Identity and deception in the virtual community, teoksessa Smith Marc A. & Kollock Peter (toim.): Communities in Cyberspace. Routledge, London

D'Ovidio, R. & Mitman, T. & El-Burke, I. & Shumar, W. (2009): Adult-Child Sex Advocacy Websites as Social Learning Environments: A Content Analysis. *International Journal of Cyber Criminology*, vol.3(1), 421-440

Elliot, M. & Browne, K. & Kicoyne, J. (1995): Child sexual abuse prevention: What offenders tell us. *Child Abuse and Neglect* vol 19(5), 579-594.

Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008): Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisten kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Saatavilla pdf-versio: http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURlappertype=BlobServer&SSURlcontainer=Default&SSURlsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Lasten_ ja_nuorten_vakivaltakokemukset.pdf&SSURlcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1225117283026&blobheadervalue1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf (katsottu 20.01.2011)

Finkelhor, David (1984): *Child Sexual Abuse: New theory and research*. The Free Press, New York

Finkelhor, D. & Mitchell, K.J. & Wolak, J. (2000): *Online victimization: A Report on the Nation's Youth. Missing and Exploited Children*, report. Saatavilla pdf-versio: http://www.missingkids.com/en_US/publications/NC62.pdf (katsottu 20.01.2011)

Gavin, Jeff & Rodham, Karen & Poyer, Helen (2008): The Presentation of "Pro-anorexia" in Online Group Interactions. *Qualitative Health Research*, vol.18,(3), 325-333.

Gross, Elisheva F. (2004): Adolescent Internet use: What we expect, what teens report. *Applied Developmental Psychology*, vol.25, 633-649

Guerrero, Laura & Andersen, Peter & Afifi, Walid (2007): *Close Encounters. Communication in Relationships*. 2nd ed. Sage Publications, California.

Hawk, S. T. & Vanwesenbeeck, I. & de Graaf, H. & Bakker, F. (2006): 'Adolescents' contact with sexuality in mainstream media: a selection-based perspective'. *Journal of Sex Research*, vol. 43 (4), 352-363.

Heikinheimo, Annaliisa & Tasola, Sirkka (2007): Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vaikutukset. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat*. Forssan kirjapaino, Forssa

Helkama, Klaus & Myllyniemi, Rauni & Liebkind, Karmela (1998): *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Oy Edita Ab, Helsinki.

Heritage, John (1984): *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. (suom. 1996): Arminen, Ilkka & Paloposki, Outi & Peräkylä, Anssi & Vehviläinen, Sanna & Veijola, Soile

Hinkkanen, Ville (2009): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta. OPTL:n tutkimustiedonantoja, nro 92. Saatavilla pdf-versio: <http://www.optula.om.fi/46341.htm> (katsottu 20.01.2011)

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2000): *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.

Hirvelä, Päivi (2006): *Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. WSOY, Vantaa.

Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010): *Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisyhteistyö*. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampereen yliopistopaino, Juvenes Print, Tampere.

Jayawardena, Kasun & Broadhurst, Roderic (2007): Online Child Sex Solicitation: Exploring the feasibility of a reasearch 'sting'. *International Journal of Cyber Criminology*. Vol.1(2), 228-248.

- Joinson, Adam (2007): Disinhibition and the Internet. Teoksessa Gackenbach, Jayne (toim.): Psychology and the Internet. Academic Press publications, California
- Jones, Steven G. (1995): Understanding Community in the Information Age, teoksessa Jones Steven G. (toim.): Cybersociety, computer-mediated communication and community. SAGE Publications, California
- Jonkka, Jaakko (2003): Syyttäjänrooli ja syytekynnys. Defensor Legis. Suomen asianajaja-liiton julkaisuja 6/2003, 976-992.
- Kallio, Maaret (2009): Netti houkuttelee nuorta – mutta myös hyväksikäyttää. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.): Hyvän arjen puolesta. Väestöliiton vuosikirja 2009. Forssan kirjapaino Oy, Forssa.
- Kajama, Ritva (1994): ”Kaikesta hyvästä joutuu maksamaan!” Inestinin psykodynamiikka. Teoksessa Heinämaa, Sara & Näre, Sari (toim.): Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta. Gaudeamus Ab, Tampere.
- Kennedy, Helen (2006): Beyond anonymity, or future directions for Internet identity research. *New Media & Society*, vol.8(6), 859-876.
- Kitzinger, Jennifer (2001): Transformation of Public and Private knowledge: Audience Reception, Feminism and the Experience of Childhood Sexual Abuse. *Feminist Media Studies* vol.1(1), 91-104
- Kontula, Osmo & Meriläinen, Henna (2007): Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. *Katsauksia E* 26/2007, Väestötutkimuslaitos, Väestöliitto. Vammalan kirjapaino Oy, Helsinki.
- Laiho, Mari (2006): Seksuaalisen hyväksikäytön kokemukset lapsuudessa ja avun tarve aikuisena. *Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B14-*. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Laitinen, Merja (2004): Häväistyt ruumiit, rikotut miehet. Tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. *Vastapaino*, Tampere.
- Laitinen, Merja (2007): Lapsen houkuttelu. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssan kirjapaino, Forssa
- Lallukka, Kirsi (2003): Lapsuusikä ja ikä lapsuudessa. Tutkimus 6-12-vuotiaiden sosiokulttuurallisesta ikätiedosta. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä.
- Lamerichs, Joyce & Te Molder, Hedwig F.M. (2003): Computer-Mediated Communication: From a Cognitive to a Discursive Model. *New Media & Society*, vol.5(4):451-473.
- Lanning Kenneth V. (2010): Child Molesters: A Behavioral Analysis for Professionals Investigating the Sexual Exploitation of Children. Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention; U.S Department of Justice. National Center for Missing & Exploited Children, USA. Saatavilla pdf-versio: http://www.ncmec.org/en_US/publications/NC70.pdf (katsottu 20.01.2011)
- Laukkanen, Marjo (2007): Sähköinen seksuaalisuus. Tutkimus tyttöydestä nettikeskusteluissa. Väitöskirja, Lapin yliopisto. Juvenes Print, Tampere.
- Livingstone, Sonia (2008): Taking risky opportunities in youthful content creation: teenagers' use of social networking sites for intimacy, privacy and self-expression. *New Media & Society*, vol.10(3), 393-411.
- Malarek, Victor (2003): The Natashas: Inside the Global Sex Trade. Suom. Nivala, Leena (2005): Natashat: Seksibisneksen uhrin. Otava, Helsinki
- Markkula- Kivisilta (2007): Alkusanat. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssan kirjapaino, Forssa
- McAlinden, Anne-Marie (2006): ”Settin ’em up”: Personal, Familial and Institutional Grooming in the Sexual Abuse of Children. *Social & Legal Studies* vol 15(3), 339-362

McDougall, Joyce (1980): *Theaters of the Mind*. Suom. Lankinen, Heljä (1999): *Mielen teatterit, illuusio ja tootus psykoanalyttisellä näyttämöllä*. Yliopistopaino, Helsinki.

MacNair, Rachel M.(2006): *Using the Mind's Drive for Consistency*. Teoksessa MacNair, Rachel (toim.): *Working for Peace. A Handbook of Practical Psychology and Other Tools*. Impact Publisher, California.

Merkle, E. R.& Richardson, R. A. (2000): *Digital dating and virtual relating: Conceptualizing computer mediated romantic relationships*. *Family Relations: Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, vol.49, 187-192.

Mustonen, Anu (2001): *Mediapsykologia*. Helsinki, WSOY.

Noonan, Raymond (2007): *The Psychology of Sex: A Mirror from the Internet*. Teoksessa Gackenbach, Jayne (toim): *Psychology and the Internet*. Academic Press publications, California

O'Connell (2003): *A Typology of Child Cyberexploitation and online Grooming activities*. Cyberspace Reseach Unit, University of central Lancashire. Saatavilla pdf-versio:
http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/lis_PaperJPrice.pdf (katsottu 20.01.2011)

Paavilainen, Eija & Pösö, Tarja (2003): *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. WSOY, Porvoo

Pajamäki-Alasara, Tatjana (2009): *Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vuosiraportti 2009*. Mannerheimin lastensuojeluliiton raportteja. Saatavilla pdf-muodossa:
<http://www.mll.fi/@Bin/12386743/MLL+LNPN+raportti+2009.pdf> (katsottu 20.01.2011)

Perry, Pauley M.& Emmers-Sommer, Tara M.(2007): *The impact of Internet technologies on primary and secondary romantic relationship development*. *Communication Studies* vol.58, 411-427

Quayle, Ethel & Taylor, Max (2002): *Child pornography and the internet: perpetuating a cycle of abuse*. *Deviant Behaviour: An Interdisciplinary Journal*, vol. 23, 331-361

Quayle, Ethel & Taylor, Max (2003): *Model of Problematic Internet Use in People with a Sexual Interest in Children*. *CyberPsychology & Behavior*, vol.6(1), 93-106

Robinson, Laura (2007): *The cyberself: the self-ing project goes online, symbolic interaction in the digital age*. *New Media & Society*, vol.9(1), 93-110.

Räsänen, Pekka (2009): *Perceptions of adolescents' adulthood entry and sexual initiation in Nordic countries*. *International Journal of Sociology and Social Policy*, vol.29, 401-413

Salonen, Mirja (2008): *Lapsen seksuaalisille hyväksikäyttäjille suunnatut hoito- ja toimintamuodot*. Pro gradu-tutkielma. Rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos, Helsingin yliopisto.

Salmi, Venla (2008): *Väkivalta sähköisten viestimien kautta*. Teoksessa Ellonen, N.& Kääriäinen, J& Salmi, V& Sariola, H (toim.): *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset*. Tutkimus peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisten kokemasta väkivallasta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87.

Schouten, Alexander P. & Valkenburg, Patti M. & Peter, Jochen (2009): *An Experimental Test of Processes Underlying Self-Disclosure in Computer-Mediated Communication*. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, vol.3(2), article 1. Saatavilla www.sivuilla:
<http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2009111601> (katsottu 20.01.2011)

Subrahmanyam, Kaveri & Greenfield, Patricia M. & Tynes, Brendesha (2004): *Constructing sexuality and identity in an online teen chat room*. *Applied Developmental Psychology*, vol.25, 651-666

Suler, John (2004): *The Online Disinhibition Effect*. *CyberPsychology & Behavior*, vol.7(3), 321-326

Sullivan, Joe (2002). The spiral of sexual abuse: A conceptual framework for understanding and illustrating the evolution of sexually abusive behaviour. *Notanews*, vol.41, 17-21

Schmitz, Joseph (1997): Structural Relations, Electronic Media, and Social Change: The Public Electronic Network and the Homeless. Teoksessa Jones, Steven G. (toim.): *Virtual Culture: Identity and Communication in Cybersociety*. SAGE Publications, London.

Svevo, Kimberly (2001): A global overview of child abuse and neglect. Teoksessa: *Child Abuse on the Internet – Ending the Silence*, (toim.)Arnaldo, Carlos A. Berghahn Books, New York.

Taskinen, Sirpa (2004): Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. *Stakes*, Helsinki.

Taskinen, Sirpa (2007): Lapsen kohdistuvat seksuaalirikokset. Teoksessa Laiho, Mari (toim.): *Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat*. Forssan kirjapaino, Forssa

Tidwell, Lisa & Walther, Joseph (2002): Computer-Mediated Communication Effects on Disclosure, Impressions, and Interpersonal Evaluations. *Human Communication Research*, vol.28(3):317-348.

Tossavainen, Tommi (2008): Internet lasten ja nuorten elämässä. Selvitys pääkaupunkiseudun 10-18 -vuotiaiden lasten ja nuorten elämästä Internetissä. Toinen Elämä-hanke, loppuraportti. Tiivistelmä raportista saatavilla pdf-muodossa: <http://www.ehkapa.fi/toinenelama/images/selvitys.pdf> (katsottu 20.01.2011)

Turkle, Sherry (1995): *Life on the Screen: Identity in the Age of Information*. Simon and Schuster, New York.

Valkenburg, Patti M. & Schouten, Alexander P & Peter, Jochen (2005): Adolescents' identity experiments on the internet. *New media Society*, vol.7(3), 383-402.

Varnhagen, Connie (2007): *Children and the Internet*. Teoksessa Gackenbach, Jayne (toim.): *Psychology and the Internet*. Academic Press publications, California.

Välimäki, Jukka (1997): Minuus ja vuorovaikutus. Teoksessa Roos, Esa & Manninen, Vesa & Välimäki, Jukka (toim.): *Kohti piilotajuntaa, psykoanalyttisia tutkimuksia*. Yliopistopaino, Helsinki.

Wahlström, Iina (2004): *Nettideittailu – mielikuvien maailma*. Teoksessa Paunonen, Ulla & Suominen, Jaakko (toim.): *Digirakkaus*. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Ward, Tony & Laws, Richard D. & Hudson, Stephen M (2003): *Sexual Deviance: Issues and Controversies*. Sage Publications Inc, California.

Wolak, Janis & Mitchell, Kimberly J. & Finkelhor, David (2003): *Internet Sex Crimes Against Minors: The Response of Law Enforcement*. National Center for Missing & Exploited Children, report. Saatavilla pdf-versio: http://www.missingkids.com/en_US/publications/NC132.pdf (katsottu 20.1.2011)

Wolak, Janis & Finkelhor, David & Michell, Kimberly J. & Ybarra (2008): Online "Predators" and Their Victims. Myths, realities, and implications for prevention and treatment. *American Psychologist*, vol.63(2), 111-128.

Internet lähteet:

The National Strategy for Child Exploitation Prevention and Interdiction. A report to Congress 2010, U.S Department of Justice. Käytetty [www-lähdettä:](http://www.projectsafefchildhood.gov/docs/natstrategyreport.pdf)
<<http://www.projectsafefchildhood.gov/docs/natstrategyreport.pdf>> [viitattu 20.1.2011]

Dooley, J. & Cross, D. & Hearn, L. & Treyvaud, R. (2009): *Review of Existing Australian and International Cyber –Safety Research*. Child Health Promotion Research Centre, Edith Cowan University. Käytetty [www-lähdettä:](http://www.projectsafefchildhood.gov/docs/natstrategyreport.pdf)

<http://www.dbcde.gov.au/data/assets/pdf_file/0004/119416/ECU_Review_of_existing_Australian_and_international_cyber-safety_research.pdf> [viitattu 20.1.2011]

Quayle, E.& Loof,L.& Palmer, T.(2008): Child Pornography and Sexual Exploitation of Children Online. A contribution of ECPAT International to the World Congress III against Sexual Exploitation of Children and Adolescents. Käytetty www-lähdettä:

<http://www.ecpat.net/WorldCongressIII/PDF/Publications/ICT_Psychosocial/Thematic_Paper ICTPsy_ENG.pdf>[viitattu 20.1.2011]

Stanley, Janet (2001): Child Abuse and the Internet. National Child Protection Clearinghouse, The Australian Institute of Family Studies. Käytetty www-lähdettä:

<http://rechtsinformatik.jura.uni-sb.de/pub/nj_bscw.cgi/d761690/Child%20abuse%20and%20the%20Internet.pdf>
[viitattu 20.1.2011]

Online Solicitation of Children. A Report Regarding the Use of the Internet to Facilitate the Commission of Sex Crimes Including Recommendations for Ensuring Child Safety 2006. Council on Sex Offender Treatment, Texas. Käytetty www-lähdettä:

<http://www.dshs.state.tx.us/csot/csot_ccchild.pdf> [viitattu 20.1.2011]

Enhancing Child Safety & Online Technologies: Final report of the Internet Safety Technical Taskforce 2008, The Berkman Center for Internet & Society at Harvard University. Käytetty www-lähdettä:

<http://cyber.law.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/ISTTF_Final_Report-Executive_Summary.pdf> [viitattu 20.1.2011]

Shannon, David (2007): Vuxnas sexuella kontakter med barn via Internet. Omfattning, karaktär, åtgärder. Rapport 2007:11, Brottsförebyggande rådet (Ruotsin rikostorjuntaneuvoston raportti). Käytetty www-lähdettä:

<http://www.bra.se/extra/faq/?module_instance=2&action_question_show.390.0.=1>
[viitattu 20.1.2011]

Pelastakaa Lapset ry:n julkaisuja (2008): Lapsen Äänikysely. Käytetty www-lähdettä:

<<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/mediakasvatus/kyselyt/lapsen-aani/>>
[viitattu 20.1.2011]

Mannerheimin Lastensuojeluliiton raportti (2009): Lasten ja nuorten puhelimen ja netin vuosiraportti. Käytetty www-lähdettä:

<<http://www.mll.fi/@Bin/12386743/MLL+LNPN+raportti+2009.pdf>> [viitattu 20.1.2011]

Sallinen, Paula (2010): Neidonmetsästäjät. Artikkel, Keski-suomalainen. Käytetty www-lähdettä:

<<http://www.ksml.fi/uutiset/kotimaa/neidonmets%C3%A4st%C3%A4j%C3%A4t/582432>>
> [viitattu 20.1.2011]

Oikeusministeriön verkkosivut:

<<http://www.om.fi/Oikeupalsta/Haku/1274105816169>> [viitattu 20.1.2011]

<www.haaste.om.fi/40517.htm> [viitattu 20.1.2011]

<<http://www.om.fi/text/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Rikosoikeus/1238674372735>>
[viitattu 20.1.2011]

<<http://www.om.fi/text/Etusivu/Valmisteilla/Lakihankkeet/Rikosoikeus/1238674372735>>
[viitattu 20.1.2011]

Euroopan parlamentin verkkosivut:

<<http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=2&procnum=COD/2010/0064>> [viitattu 20.1.2011]

<http://www.europarl.europa.eu/news/public/story_page/039-50588-061-03-10-906-20090302STO50556-2009-02-03-2009/default_fi.htm> [viitattu 20.1.2011]

Rikoslainsäädäntö:

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>> [viitattu 20.1.2011]

Lastensuojelulainsäädäntö:

<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>> [viitattu 20.1.2011]

Hallituksen esitys eduskunnalle lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi:

<<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100282.pdf>> [viitattu 20.1.2011]

Turun yliopiston verkkosivut:

< <https://wiki.utu.fi/display/oracle/Webropol>> [viitattu 20.1.2011]

Helsingin yliopiston verkkosivut:

<<http://www.mm.helsinki.fi/users/niskanen/kotu/survey.htm>> [viitattu 20.1.2011]

Tampereen yliopiston verkkosivut:

<<http://www.uta.fi/tyt/avoin/verkko-opinnot/sosiaalipsykologia/vuorovaikutus.html>>
[viitattu 20.1.2011]

Litteet: 1/1

Kyselylomake lapsen seksuaalisia hyväksikäyttötapauksia tutkiville poliisiviranomaisille

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Internetissä. Kysely viranomaisille

Internetiin liittyvästä lasten seksuaalisesta hyväksikäytöstä on vielä puutteellisesti tietoa niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Osana Jyväskylän yliopiston sosiologian laitoksen opintoja toteutettavan Pro gradu tutkielmani tarkoituksena on selvittää yleisiä piirteitä ja yhteisiä nimittäjiä siihen, mitä lapsen seksuaalisen hyväksikäyttöön Internetin kautta liittyy.

Erityinen kiinnostus tässä yhteydessä kohdistuu siihen, miten Internetin kautta hyväksikäyttöön pyrkivä lasta lähestyy, ja mitä tämä lapsen ja mahdollisen hyväksikäyttäjän välille syntynyt vuorovaikutus sisältää.

Toivon, että oman ammatillisen kokemuksesi perusteella voit vastata ohjeiseen kyselyyn, ja siten antaa oman panoksesi tiedon kartuttamiseksi. Täsmällisen vastauksen antaminen voi lapausten erilaisuuden vuoksi joiltakin osin olla haasteellista, jolloin toivon sinun vastaavan kysymyksiin yleisellä tasolla perustuen omaan kokemukseesi. Vapaamuotoiset kommentit ovat myös tärkeitä tietoa kyselyn tulosten kannalta. Kysely toteutetaan yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa.

Ystävällisesti, Katri Lampainen
klampain@windowlive.com

Vastaajan perustiedot

1) Sukupuoli

nainen mies

2) Kuinka moneen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tutkintaan olet osallistunut kolmen viimeisen vuoden aikana? (arvio, jos et muista tarkkaa lukumäärää)

3) Kuinka usein lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on liittynyt jollain tavalla Internetiin?

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Silloin kun lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on liittynyt jollain tavalla Internetiin, kuinka yleistä on, että tähän liittyy...

4) Seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävien kontaktien luomista?

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

5) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön toteuttamista Internetissä (kuten seksuaalisen kuvamateriaalin välittäminen lapselle, tai altistaminen seuraamaan seksuaalista toimintaa, webkamerayhteys seksuaalisessa tarkoituksessa, tms.)

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

6) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön toteutumista reaali maailmassa? (fyysinen kontakti)

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

7) Laittoman kuvamateriaalin hallussapito?

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

8) Laittoman kuvamateriaalin jakelu/levitys?

0 = ei koskaan, 5 = aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö Internetissä

9) Minkä ikäisistä lapsista tai nuorista on yleensä kyse silloin kun tekijä ja lapsi/nuori eivät ole entuudestaan tuttuja (eli ensitapaaminen tapahtuu netissä)?

- 5-8v
 9-10v
 11-12v
 13-15v
 16-17v
 18-19v
 en osaa sanoa

10) Minkä ikäisistä lapsista tai nuorista yleensä on kyse silloin kun tekijä ja lapsi/nuori ovat jo entuudestaan tuttuja reaali maailmasta?

- 5-8v
- 9-10v
- 11-12v
- 13-15v
- 16-17v
- 18-19v
- en osaa sanoa

11) Kuinka usein niissä tapauksissa, joissa tekijä on lähestynyt lasta Internetin kautta, on tapaukseen liittynyt jollakin tavalla myös lapsen kuvien tai kuvaaminen seksuaalisessa tarkoituksessa (lapsen houkuttelu kuviin, webkamerat)?

- | | | | | | | |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

Lapsen lähestyminen Internetin kautta hyväksikäyttötarkoituksessa

12) Kuinka usein arvioisit että Internetin kautta lasta lähestyvä tekijä "tietää täsmälleen mitä tekee"?

- | | | | | | | |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

13) Kuinka usein arvioisit että kyse on nk. progressiivisesta hyväksikäyttäjistä, eli Internet ollut vahva myötävaikuttaja siihen että lasta ylipäätään lähestytään tai käytetään hyväksi?

- | | | | | | | |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

14) Kuinka usein hyväksikäyttöön pyrkivä valehtelee tai jättää mainitsematta oikean ikänsä lapselle?

- | | | | | | | |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

15) Jos tekijä on valehdellut ikänsä, missä vaiheessa lapsi yleensä saa tietää totuuden?

- ei koskaan
- jo alkuvaiheessa suhdetta
- siinä vaiheessa kun hyväksikäyttösuhde on jo syntynyt
- siinä vaiheessa kun reaali maailman kohtaaminen toteutuu

Ensimmäinen vaihe. Hyväksikäyttöön tähtäävän vuorovaikutuksen aloitus

16) Mikä yleensä on toiminut ensimmäisenä kontaktinotto alustana? (max. 3 yleisintä)

- chat
- pikaviestin (esim. AOL, MSN)
- sähköposti
- blogi
- foorumi
- internetyhteisö (kuten Facebook, MySpace, IRC-Galleria, Habbo), mikä?
- jokin muu, mikä?

17) Millä tavalla tekijä tyyppillisesti lähestyy lasta ensimmäisen kerran? (max. 3 yleisintä)

- kaveruuden tarjoaminen
- ymmärryksen tarjoaminen
- lapsen kehuminen
- lapsen kuvan kommentointi
- kommentointi yhteisestä kiinnostuksesta johonkin (esim. harrastukseen)
- suoraan seksiin viittaava yhteydenotto, millainen?
- jotenkin muuten, miten?

Toinen vaihe. Hyväksikäyttävän suhteen alku tuttavuuden jälkeen.

18) Mikä on käsityksesi siitä, miksi lapsi on kokenut että vuorovaikutusta alun jälkeen jatketaan?(max. 3 yleisintä)

- oli utelias
- koki tilanteen jännittävänä
- koki että tekijä ymmärtää häntä
- koki että tekijä on kiinnostunut hänestä
- uskoi että tekijä välittää hänestä
- tekijällä ja lapsella sama harrastus
- koki että tekijä on jollain tavalla samankaltainen
- tekijä lupasi lapselle jotain (aineellinen hyöty, lahjonta)
- tekijä painosti, kiristi tai uhkaili lasta
- jotain muuta, mitä?

19) Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät avaintekijät siihen, että yhteydenpitoa jatketaan tutustumisen jälkeen?

20) Kuinka usein seksiin viittaavat asiat ovat tulleet jo tutustumisvaiheessa mukaan vuorovaikutukseen?

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

21) Kuinka usein tyypillisesti yhteyttä pidetään tutustumisen jälkeen?

- päivittäin
- muutaman kerran viikossa
- kerran viikossa
- harvemmin

Miten arvioisit eri viestintäkanavien merkitystä tekijän ja lapsen välisen vuorovaikutuksen jatkumisessa?

22) julkinen chat-palvelu (esim.IRC)

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

23) yksityinen pikaviestin (esim.Messenger, AOL)

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

24) webkamera

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

25) blogi tai foorumi

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

26) sähköposti

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

27) kännykkä

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

28) pelikone

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|---|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei yhtään merkittävä, 5= erittäin merkittävä | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

29) Millä tavalla tekijä tyypillisesti pyrkii luomaan hyväksikäytön mahdollistavaa suhdetta lapseen? (max. 3 yleisintä)

- tarjoamalla ymmärrystä
- tarjoamalla hyväksyntää
- tarjoamalla aikuisen tukea
- tarjoamalla "samanikäistä" toveruutta
- tarjoamalla tietoa lapselle tärkeästä asiasta
- tarjoamalla apua (esim.kotitehtäviin)
- tarjoamalla jotain mitä lapsi kokee tärkeäksi ja arvokkaaksi
- syyllistämällä tai vetoamalla lapsen velvollisuuden tunteeseen
- kiristämällä, painostamalla tai uhkailemalla
- jotenkin muuten, miten?

Kolmas vaihe. Hyväksikäyttävän suhteen vahvistuminen

30) Miten arvioisit tekijöiden teknisiä atk-taitoja?

0= heikko, 5= erinomainen

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

31) Mikä on käsityksesi siitä, kumman osapuolen aloitteesta Internetin kautta luotua suhdetta on yleensä pidetty yllä alun tuttavuuden jälkeen?

- aloite yhteydenpitoon tullut aina tekijän puolelta
- aloite yhteydenpitoon tullut pääsääntöisesti tekijän puolelta
- sekä lapsi että tekijä molemmat olleet aktiivisia yhteydenoton suhteen
- lapsi on itse ollut aktiivinen

32) Mitä keskustelualustaa yhteydenpidossa käytetään eniten? (max. 3 yleisintä)

- chat
- pikaviestin(esim.AOL, MSN)
- sähköposti
- blogi
- foorumi
- internetyhteisö (kuten Habbo, IRC-galleria, Facebook, MySpace), mikä?
- jokin muu, mikä?

33) Mitä tekijät mielestäsi tyypillisesti kuuluvat suhteen ylläpitoon? (max. 3 yleisintä)

- lapsi kokee tuttavuuden jännittävänä tai hauskana
- lapselle ja tekijälle syntyy oma slangi tai tapa puhua (inside-jutut)
- keskustelu on pysynyt suurilta osin jonkun teeman alla (esim.harrastus)
- lapsi on kokenut että tekijä ymmärtää häntä
- lapsi on kokenut että heillä on samankaltaiset kiinnostuksen kohteet
- lapsi on kokenut aikuisen huomion itselleen arvokkaana
- lapsi on kokenut että hän ja tekijä jakavat yhteisen salaisuuden
- lapsi on kokenut hyötывänsä suhteesta jollain lailla (esim.aineelliset/rahalliset hyödyt)
- lapsi on kokenut että hän ja tekijä ovat samankaltaisia jollakin tavalla, miten?
- lasta on syyllistetty, tai tekijä on vedonnut lapsen velvollisuudentuntoon
- lasta on kiristetty tai painostettu, miten?
- jotakin muuta, mitä?

vuorovaikutusta?

- vähitellen ("haluaisin halata sinua")
- aika suoraan ("oletko koskaan harrastanut seksiä")
- suoraan ("haluan harrastaa seksiä kanssasi")
- jotenkin muuten, miten?

Neljäs vaihe. Hyväksikäyttävän suhteen salassapito

35) Mikä on käsityksesi siitä, miten tekijä pyrkii varmistamaan ettei suhde lapseen paljastu? (max. 3 yleisintä)

- pyytää/vaatii lasta olemaan kertomatta kenellekään
- pyytää/vaatii lasta olemaan kertomatta aikuisille
- käyttää uhkailua ja painostusta lapsen pitääkseen salaisuuden kahdenvälisenä
- syyllistämällä, tai vetoamalla lapsen velvollisuuden tuntoon
- aineellisen hyödyn avulla (lahjonta)
- jotenkin muuten, miten?
- hyväksikäyttäjä ei yleensä välitä siitä paljastuuko suhde vai ei

36) Pyrkiikö tekijä mielestäsi yleensä ohjailemaan lasta sen suhteen milloin ja missä kommunikointia voidaan harrastaa?

- ei kyllä

37) Millä tavalla tekijä yleensä pyrkii ohjaamaan lasta yhteydenpidon suhteen?(max. 3 yleisintä)

- neuvonut olemaan yhteydessä vain silloin kun kukaan muu ei ole paikalla tai näkemässä
- neuvonut käyttämään tietokonetta vain omassa huoneessa
- neuvonut pyyhkimään sivuhistorian
- neuvonut käyttämään kännykkää yhteydenpidon välineenä
- sopinut etukäteen ajankohdat milloin keskustellaan
- jotenkin muuten, miten?

38) Kyseleekö tekijä yleensä lapsen vanhemmista, sisaruksista, perheestä?

- ei kyllä, mitä ja miten?

39) Onko tekijä yleensä ollut tekemisissä lapsen sisarusten, vanhempien tai isovanhempien kanssa?

- ei kyllä, miten ja millä tavalla?

40) Onko tekijä yleensä halunnut tavata lapsen reaali maailmassa?

- ei kyllä

41) Millaista tapaamista tekijä yleensä ehdottaa? (max. 3 yleisintä)

- keskustelua kasvokkain
- yhteistä tekemistä (esim.pelaamista, leikkimistä)
- yhteistä harrastusta
- tarjoaa lapselle jotakin (esim.liput lapsen haluamaan elokuvaan)
- seksiin liittyvää
- jotakin muuta, mitä?

42) Missä tekijä yleensä haluaa lapsen tavata? (max. 3 yleisintä)

- kotonaan
- lapsen kotona
- lapselle vieraassa kaupungissa
- lapsen kotikaupungissa
- hotellissa
- autossa
- kaupungilla, asemalla, kahvilassa tms. julkisella paikalla
- jossakin muualla, missä?

Viides vaihe. Hyväksikäyttävän suhteen kokonaisvaltaisuus

43) Kuinka usein lapsi on ollut ihastunut/ emotionaalisesti kiintynyt tekijään?

- | | | | | | | |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

44) Millä tavoin lapsi on tätä kiintymystä yleensä perustellut? (max. 3 yleisintä)

- tekijä on tarjonnut ymmärrystä
- tekijä on tarjonnut hyväksyntää
- tekijä on tarjonnut aikuisen läsnäoloa
- tekijä on tarjonnut "samanikäistä" toveruutta
- tekijä tarjonnut tietoa lapselle tärkeästä asiasta
- tarjonnut apua (esim.kotitehtäviin)
- tekijä on tarjonnut jotain mitä lapsi kokenut tärkeäksi ja arvokkaaksi
- jotenkin muuten, miten?

45) Kuinka usein tekijä on ollut lapselle ainut ihminen, jonka hän kokee itselleen merkittäväksi henkilöksi?

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

46) Lapsi on kokenut saavansa tekijältä...(max. 3 yleisintä)

- ymmärrystä
- hyväksyntää
- aikuisen läsnäoloa
- "samanvertaista" toveruutta
- tietoa tärkeäksi koetusta asiasta
- jotain mitä kokenut tärkeäksi/arvokkaaksi
- opastusta seksiin
- kokenut suhteen tasavertaiseksi seksisuhteeksi
- kokenut suhteen lasavertaiseksi rakkaussuhteeksi
- jotakin muuta, mitä?

47) Tekijä on kokenut saavansa lapselta...(max. 3 yleisintä)

- seksiä
- ymmärrystä
- hyväksyntää
- "samanvertaista" toveruutta
- kokenut olevansa lapselle aikuisena tukena
- kokenut voivansa tarjota lapselle jotain sellaista mitä lapsi on vailla
- kokenut tarjoavansa lapselle opastusta seksiin
- kokenut suhteen lasavertaiseksi seksisuhteeksi
- kokenut suhteen tasavertaiseksi rakkaussuhteeksi
- jotakin muuta, mitä?

48) Kuinka yleistä mielestäsi on, että tekijä pyrkii sulkemaan "muun maailman" lapselta, esim. vähättelemällä hänen muita ystäviään, houkuttelemalla tai vaatimalla lasta yhä useammin kontaktiin kanssaan tms.?

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei koskaan, 5=aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

Kuudes vaihe. Fyysinen kohtaaminen ja seksuaalinen hyväksikäyttö

49) Kuinka usein arvioisit lapsen olevan "vapaaehtoisesti" (esim. manipuloituna, ymmärtämättömyyttään) mukana seksuaalisessa kanssakäymisessä ?

- | | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
|------------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|-----------------------|
| 0= ei koskaan, 5= aina | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> | <input type="radio"/> |

50) Miten lapsi yleensä tätä "vapaaehtoisuutta" perustelee?(max. 3 yleisintä)

- tekijä välittää/rakastaa minua ja tämä on osoitus välittämisestä/rakkaudesta
- minä välitän/rakastan tekijää ja tämä on osoitus välittämisestä/rakkaudesta
- tekijä hylkää minut muuten
- en kehdannut kieltäytyä
- en uskaltanut kieltäytyä
- halusin olla tekijälle mieliksi
- tekijä vakuutti että haluan sitä
- tekijä uhkaili tai kiristi minua, miten?
- jotenkin muuten, miten?

51) Kuinka usein lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön yleensä liittyy voimankäyttöä, väkivaltaa tai näiden uhkaa?

0= ei koskaan, 5= aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

52) Kuinka usein lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyy psykologista vallankäyttöä tai manipulointia?

0= ei koskaan, 5= aina

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

53) Kuinka tätä psykologista vallankäyttöä tai manipulointia mielestäsi yleensä käytetään?

54) Millä tavalla Internetin kautta lasta lähestynyt tekijä tyypillisesti itse suhtautuu rikokseensa jäätyään kiinni?(max. 3 yleisintä)

- on pahoillaan lapsen puolesta ("en ymmärrä miten pystyin tekemään jotain tällaista")
- on pahoillaan omasta puolestaan
- on välinpitämätön lapsen suhteen
- ei näe tehneensä mitään väärää ("seksi aikuisen ja lapsen välillä on oikeutettua")
- on rakastunut lapseen ("seksi osoitus rakkaudesta")
- jotenkin muuten, miten?

Avoimet kysymykset

55) Onko hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden lasten persoonallisuuden piirteissä tms. ollut mielestäsi yhteisiä tekijöitä uhrien välillä?

56) Onko hyväksikäyttäjien persoonallisuuden piirteissä tms. ollut mielestäsi yhteisiä tekijöitä hyväksikäyttöön pyrkivien tekijöiden välillä?

57) Millä tavalla tämänkaltaisista rikoksista yleensä päästään selville?(max. 3 yleisintä)

- lapsi kertoo vanhemmilleen ja vanhemmat poliisille
- vanhemmat saavat selville ja ottavat yhteyttä poliisiin
- poliisin oman tutkinnan kautta
- kansainvälisen viranomaisyhteistyön kautta
- jotenkin muuten, miten?

58) Mikä on käsityksesi aiheeseen liittyvästä tiedontarpeesta tällä hetkellä?

0= ei tarvetta tiedonlisäykselle, 5= suuresti tarvetta tiedonlisäykselle

0	1	2	3	4	5
<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

59) Millaista tietoa / tukea koet tarvitsevasi työssäsi?

60) Mistä olet saanut aiheeseen liittyvää tietoa josta on ollut hyötyä työssäsi?

61) Millä tavoin mielestäsi Internetin kautta toteutuvaa lasten seksuaalista hyväksikäyttöä voitaisiin parhaiten estää?

**Olet nyt vastannut kaikkiin kysymyksiin.
Lämmin kiitos vastauksistasi!**

Lähetä



